

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202040

UNIVERSAL
LIBRARY

ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಮತ್ತು ಪರಿಷ್ಕೃತಿಗಳ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ

ಶ್ರೀಗಳಾದ—(೧) ರಾಜಸೇವಾಸಕ್ತ ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರು, (೨) ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರು, (೩) ಟಿ. ಟಿ. ಶರ್ಮ ಅವರು, (೪) ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, (೫) ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, (೬) ಡಿ. ಜವರೇಗೌಡರು, (೭) ಎಚ್. ಗೋವಿಂದಪ್ಪನವರು (೮) ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ವೈ. ನಾಗೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, (೯) ರಾಜಸೇವಾಸಕ್ತ ಡಿ. ಸಿ. ಸುಬ್ಬರಾಯಪ್ಪನವರು.

ಸಂಪಾದಕರು

ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಪಂಡಿತರತ್ನಂ ಬಿ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

ಸಹ ಸಂಪಾದಕರು

ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ. ಎಸ್. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

ವಿನಿಮಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

ದಿನಪತ್ರಿಕೆ:

(೧) ಜನವಾಣಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೨) ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೩) ವಿಶಾಲಕರ್ನಾಟಕ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೪) ನವಯುಗ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

ವಾರಪತ್ರಿಕೆ:

(೧) ಪ್ರಜಾಮತ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೨) ಚೇತನ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೩) ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೪) ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟ್-ಬೆಂಗಳೂರು. (೫) ರಾಯಚೂರಿ ಉಡುಪಿ. (೬) ವಿಕ್ರಮ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೭) ಕಂಠೀರವ-ಮಂಗಳೂರು. (೮) ಪ್ರಭಾತ-ಮಂಗಳೂರು. (೯) ನವಭಾರತ-ಮಂಗಳೂರು. (೧೦) ವಿಚಾರವಾಣಿ-ಮಂಗಳೂರು. (೧೧) ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ-ಬಿಜಾಪುರ. (೧೨) ಸಂದೇಶ-ಬೆಳಗಾವಿ. (೧೩) ನವಸಂದೇಶ-ಬಳ್ಳಾರಿ. (೧೪) ರೈತ-ಬಳ್ಳಾರಿ. (೧೫) ಕರ್ಮವೀರ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೧೬) ಜಯಹಿಂದ್-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೧೭) ಬೆಳಕು-ಮೈಸೂರು. (೧೮) ನವಯುಗ-ಉಡುಪಿ. (೧೯) ಜನಪ್ರಗತಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೨೦) ಕಾನಡಾಪ್ರೇತ-ಕುಮಟ. (೨೧) ರಾಷ್ಟ್ರಮತ-ಮಂಗಳೂರು. (೨೨) ನಾಗರಿಕ-ಕುಮಟ. (೨೩) ಪ್ರಜಾ-ಹೈದರಾಬಾದು. (೨೪) ಕನ್ನಡಿಗ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೨೫) ಚಲ ಚಿತ್ರ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೨೬) ಪ್ರಪಂಚ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೨೭) ಸುದರ್ಶನ-ಉಡುಪಿ. (೨೮) ಜನಸೇವಕಾ-ಅಂಕೋಲಾ. (೨೯) ಸಾಧನಾ-ಭಾಗ್ಯನಗರ. (೩೦) American Reporter. (೩೧) New York Times-New York.

Fortnightly :—British Information Service, Fortnightly Review of News and Events, Delhi. (೨) Sree Bharathee, Hyderabad. (೩) Soviet Land.

(ರಕ್ಷಾಪತ್ರದ ಮೂರನೆಯ ಪುಟಕ್ಕೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ)

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತರಿಕೆ
HALF-YEARLY JOURNAL OF THE
KANNADA SAHITYA PARISHAT
BANGALORE 2

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಚಾನುರಾಜಪೇಟೆ :: ಬೆಂಗಲೂರು ೨

೯೫೩

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ

ದುರ್ಮುಖಿ—ಜೈಷ್ಠ-ಮಾರ್ಗಶಿರ

ಸಂಪುಟ ೪೧]

ಜೂನ್—ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೫೬

[ಸಂಚಿಕೆ ೧-೨

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ

—೦೦೦೦—

೧. ಆರೈರ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟಕ ಕಲೆ —ಶ್ರೀ ವೈ. ಅಚ್ಯುತರಾವ್, ಎಂ.ಎ.		೧-೧೧
೨. ಪುರಾಣಗಳು —ಶ್ರೀ ಎನ್. ಎಸ್. ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್ಯ, ಬಿ.ಎ. (ಆರ್ನರ್ಸ್), ಬಿ.ಟಿ.		೧೨-೨೮
೩. ಕುಂದಗನ್ನಡ —ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ, ಎಂ.ಎ.		೨೯-೩೧
೪. ಮಸ್ತಿ ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಹೆಸರು —ಶ್ರೀ ದೇಸಾಯಿ ಪಾಂಡುರಂಗರಾಯರು, ಎಂ.ಎ.		೩೨-೩೪
೫. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಭಂದೋವಿಕಾಸ —ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ, ಎಂ.ಎ.		೩೫-೪೫
೬. ಹೊಯ್ಸಳಾನ್ವಯ ಪ್ರತಾಪ —ಶ್ರೀ ಪುಲ್ಲಾರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು		೪೬-೬೬
೭. ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು —ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಿತ್ತಿ, ಎಂ.ಎ.		೬೭-೭೬
೮. ಅತ್ತಿಗೆ —ಶ್ರೀ ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಎಂ.ಎ.		೭೭-೯೪
೯. ಸಂಪಾದಕೀಯ		೯೫-೧೦೧

HALF-YEARLY JOURNAL
OF THE
KANNADA LITERARY ACADEMY, BANGALORE

Vol. 41]

JUNE—DECEMBER 1956

[Nos. 1-2

CONTENTS

- ♦—
1. THE DRAVIDIAN DRAMATIC ART IN THE SOUTH
PRIOR TO THE ADVENT OF THE ARYANS 1—11
—*Sri Y. Achuta Raa, M.A.*
 2. THE PURANAS (An outline) ... 12—28
—*Sri N. S. Anantarangachar, B.A. (Hons.), B.T.*
 3. KUNDAGANNADA (A note on Kundapura Dialect) .. 29—31
—*Sri B. H. Sridhara, M.A.*
 4. MASKI—The village and the name (A Historical Review) 32—34
—*Sri Desai Panduranga Rao, M A*
 5. METRICAL EXPERIMENTS AND THEIR
EVOLUTION IN MODERN KANNADA 35—45
—*Sri B. H. Sridhara, M.A.*
 6. THE GREATNESS OF THE HOYSALAS ... 46—66
—*Sri Hullur Srinivasa Jois*
 7. SOME KANNADA POETS OF ANCIENT
INSCRIPTIONS ... 67—76
—*Sri Srinivasa Ritti, M.A.*
 8. 'ATTIGE' — the word, meaning, history and derivation 67—94
—*Sri A. R. Krishna Sastry, M.A.*
 9. EDITORIAL ... 95—101

ಆರೈರ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟಕ ಕಲೆ

(ಒಂದು ಊಹೆ)

ಶ್ರೀ ನೈ. ಅಚ್ಯುತರಾವ್, ಎಂ.ಎ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಐತಿಹಾಸಿಕರ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ನಾವು ಆರೈರು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಈಗ್ಗೆ ಎರಡುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ದೆಲ್ಲಾ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದೂ ತಿಳಿದು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆರೈರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ದ್ರಾವಿಡರು ಬಹು ನಾಗರೀಕರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವರು ಗ್ರೀಸ್, ಈಜಿಪ್ಟ್, ಪರ್ಷಿಯಾ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಿದ್ದರೆಂದೂ ಪಂಡಿತರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿದ್ದ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಬೆಳೆದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆಯೆಂದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಅಂಶವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನಾಟ್ಯ ಕಲೆಯೂ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿದ್ದಿತೆ, ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಇದ್ದಿತು, ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿದ್ದ ಆರೈರು ದ್ರಾವಿಡರಿಂದ ನಾಟ್ಯ ಕಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅಥವಾ ಆರೈರು ಬಂದಮೇಲೆಯೇ ದ್ರಾವಿಡರಿಗೆ ನಾಟ್ಯಕಲೆಯ ಬಂದಿತೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಅನೇಕ ಆಧಾರಗಳಮೇಲೆ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯಕಲೆ ಇದ್ದಿತೆಂದೂ ಅದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆಯದೆ ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಂತು ಆರೈರ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹೊಡೆತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಕಲೆತುಹೋಗಿ ಹಳೆಯದು ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಸಂಸ್ಕೃತವೆಂಬ ಸಾಗರದ ಅಲೆಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಲೆತುಹೋದ ಯಮುನೆಯ ನೀರಿನಂತೆ ಐಕ್ಯವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಯಾವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮೂಲವೆಂದರೆ ಆ ಜನರು ತಾವು ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೋ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೋ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವವ್ಯಂಜಕವಾದ ನೃತ್ಯಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪಂಡಿತರೂ ನಮ್ಮ ಪಂಡಿತರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಇದೇ ಆದಿ. ಇನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಇದೇ ಆದಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಷ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದ ಹೆಸರೊತ್ತಿದ್ದ ನಾಟಕಗಳು ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಆದಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಹಳೆಯ ಕುಣಿತಗಳೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಆದಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವು ಭರತನು ಬರೆದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಾಟಕದಂತೆ ಉದ್ಭವಿಸಿಲ್ಲ. ಭಾಸ ಕಾಳಿದಾಸಾದಿ ಕವಿಗಳ ನಾಟಕಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅನುಭವವೂ ತಳಹದಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಈ ತಳಹದಿಯು ಯಾವುದೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ದ್ರಾವಿಡ ಮೂಲವೆಂದೇ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ದ್ರಾವಿಡರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇರುವುದು ಹೆಚ್ಚು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ. ಉತ್ತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆರೈರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೆಚ್ಚು.

ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಮಗೆ ಹಳ್ಳಿ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಸಂಪರ್ಕ ಬಹು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರಬೇಕು. ಇದರಿಂದಲೇ ಎರಡರ ಗುಣಾವ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಯ ಕುಣಿತಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಉತ್ತರ ದೇಶಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಇದೆ.

ಉತ್ತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡುವ “ರಾಮಲೀಲ” ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಅಭಿನಯವೂ, ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರಂಜನೆಗೆ ಆಡುವ “ಯಾತ್ರೆ” ಎಂಬ ಆಟಗಳೂ, ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ “ಕೇಳಿಕೆ” “ಬಯಲಾಟ” “ಕಥಾಕಳಿ” “ಯಕ್ಷಗಾನ” ದೃಶ್ಯಗಳೂ ಒಂದುಕ್ಕೊಂದುಕೆ ಸಾಮ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಇವೆ. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕವು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಅದಿಯಾದರೆ ಮೊದಲು ಗ್ರೀಕರು ಬಂದು ಆರೈದೊಡನೆ ಕಲಿತುದು ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ, ಸಂಜಾಬು, ಕಾಶ್ಮೀರಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮ್ಯಜನರ ಆಟಗಳು ರಾಮಲೀಲವೆಂಬ ಒಂದು ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ರಾಮಲೀಲವೂ ನಮ್ಮ ಕೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ೨೦-೩೦ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ ಆ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರು ಶ್ರೀಮಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾವಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಗಜದ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ರಂಗಸ್ಥಳಗಳೂ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವ್ರತದಿನವೂ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರತೀರ ಬೇಕಾದರೆ ಅಂದಿನ ಕಥೆಯು ಊರ ಕೆರೆಯ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಊರಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕಡೆಯವರೆಂದೂ ರಾವಣನ ಕಡೆಯವರೆಂದೂ ಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಾಗ್ವಾದಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತುಳಸಿದಾಸ್ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥಾ ಭಾಗಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಣ ಸಂಹಾರವಾದಮೇಲೆ ಊರಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರಿಯಾದ ತಮ್ಮ ಊರಿನೊಳಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ರಾಮಲೀಲಾ ಆಟಗಳು ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚಿನವೆಂದೂ ತುಳಸಿದಾಸ್ ರಾಮಾಯಣದ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದೆಂದೂ, ಆರ್. ಕೆ. ಯಾಗ್ನಿಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಬಂಗಾಳದೇಶದ ಯಾತ್ರೆ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ನೈಷ್ಠ ವರು ಕೃಷ್ಣನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಹಬ್ಬದ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಅನೇಕರು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ ಊರೊಂದೊಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಹಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತಲೂ ಹೋಗುವ ಮೆರವಣಿಗೆ. ಈ ಕೃಷ್ಣಲೀಲಾ ಕುಣಿತಗಳು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ, ಅನೇಕ ಜನರು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲೂ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಕಡೆಗೆ ಕೆಲವು ಮಂದಿ “ಯಾತ್ರಾ ವಾಲಾ” ಎಂಬವರು ಊರೊಂದೊಗೆ ಹೋಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣರ ಪ್ರಣಯವನ್ನೂ ಅವರ ಜಗಳವನ್ನೂ ಆಡತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಲಿತ ಎಂಬ ವಾತ್ರವು ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಹಾಡು ಕುಣಿತಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯಾತ್ರೆ ಆಟಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಬಯಲಾಟಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಾದ

ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ. ಈ 'ಯಾತ್ರಾ' ಗಳ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ರಂಗಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ, ವರದೇ ಇಲ್ಲ—ಇತ್ಯಾದಿ. ಬಂಗಾಳದ ಈ ಯಾತ್ರೆಗಳು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಂಗಸ್ಥಳದ ಛಾಯೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ನಾಟಕ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಮೂಲ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವೇ ಹೊರತು ಕೃಷ್ಣಕಮಲ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರಿಂದ ನವೀನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಈಗಿನ ಬಂಗಾಳಿ 'ಯಾತ್ರೆ' ಗಳಲ್ಲ.

ಪಂಜಾಬು ದೇಶದ ಜನರಲ್ಲಿ, "ಗೋಪೀಚಂದ್" "ಪುರಾಣ" ಮತ್ತು "ಹಕೀಕತ್" ಎಂಬ ಆಟಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರ ರಸವೂ ಶೃಂಗಾರ ರಸವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಕಥಾ ಭಾಗವು, ಪ್ರಸಂಚ ಮಿಥ್ಯವೆಂದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡೋಣ, ವೀರನ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸಾಹಸಕಾರ್ಯ, ಮುಂತಾದವು ಇರುತ್ತವೆ. ಜನರು ಎರಡು ಪಂಗಡದವರಾಗಿ ಮನೆಯ ಮಹಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎದುರುಬದುರು ಕೂತು ಕೊಂಡು ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ತರದ ಆಟಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೆಂಗಸರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಆರೈಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೀಜವು ಇರತಕ್ಕ ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಜನವದ ಆಟಗಳ ಪರಿಚಯ ಈಗ ಕೊಂಚಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದಂತೆ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ದ್ರಾವಿಡರ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾದ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದ ಕೆಲವು ಆಟಗಳನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಇಲ್ಲಿ ಆಟಗಳ ಕಥೆಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆರೈರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅವರ ಮತವೇ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ರಕ್ತಗತ ವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದೊಂದೇ. ಆದರೂ ಈ ಆರೈ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಆಡುವ ವಿಧಾನ ಉತ್ತರ ದೇಶದ 'ರಾಮಲೀಲ', 'ಯಾತ್ರ', 'ರಸಧಾರಿ' "ಹಕೀಕತ್" ಆಟಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣದ ಆಟಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅದೇ ರಾತ್ರಿಯೇ ಮುಗಿಯ ತಕ್ಕವು. ಊರಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಹಾಡುವುದು, ಕುಣಿಯುವುದು ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಮಾತ್ರ. ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಆಡುವವರು ಬೇರೆ. ಪಾತ್ರಗಳು ಕುಣಿಯುವುದೂ ಹಾಡುವುದೂ ಉತ್ತರ ದೇಶದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಕುಣಿತಕ್ಕೂ "ಧೊಂ ತದ್ಧಿತ"ಗಳ ಕುಣಿತಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಪಂಡಿತರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಅಗೋಚರವಿರಲಾರದು. ಈ ಕುಣಿತಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಶ್ರಮ ಉಳ್ಳವರು ಈ ಭೇದವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಮುಖವಾಡಗಳು, ಕಿರೀಟ, ಭುಜಕೀರ್ಟಿಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಉತ್ತರ ದೇಶಕ್ಕಿಂತ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಪಾತ್ರ ಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಲಿ ಒಂದೇ ಊರಿನವರಾಗಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಯಕ್ಷ ಗಾನವು ಪಂಜಾಬಿನ 'ಪುರಾಣ' ಅಥವಾ 'ಹಕೀಕತ್' ಆಟಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಬಹು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಸಾರಸ್ವತರು ಅಂದರೆ ಸರಸ್ವತೀ ನದಿಯ ತೀರದ ಜನರು ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಪುರುಷರಿರಬಹುದು. ಯಕ್ಷಗಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಆರೈರ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳು ದ್ರಾವಿಡರ ಇತರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮಲಬಾರಿನ "ಕಥಕಳಿ" ಕುಣಿತವೂ ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೂ

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಇದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗ್ರೀಕರ ಮುಖವಾಡ ಕುಣಿತಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ತೆಲುಗರಲ್ಲಿಯೂ ತಮಿಳರಲ್ಲಿಯೂ, ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿರುವ 'ಕೇಳಿಕೆ' 'ಬಯಲಾಟ'ಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯತೆ ಇದೆ. ಅದು ಒರಟು ಇರಬಹುದು. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳು ಉತ್ತೇಜನವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ದ್ರಾವಿಡ ಕಲೆಯೆಲ್ಲಾ ಈಗ ಒರಟೇ ಆಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೇ! ಇದು ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಾಟಕಗಳ ಮುಂದೆ ಒರಟು. ಗ್ರೀಕರ 'ಕೋರಸ್' ಮತ್ತು ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಯಂತೆ ಕೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಸದಾ ಹಾಡುತ್ತಿರುವ ೫-೬ ಮಂದಿಯೇ ಮೇಳದವರು ಅಥವಾ "ಕೋರಸ್". ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಪಾತ್ರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಪಾತ್ರವು ಬಂದ ತಕ್ಷಣವೇ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕುಣಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾತ್ರವು ಹೀಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮೇಳದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಸಂಶಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಕೇಳುವಂತೆ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾತುಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಪಾತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವನು. ಪಾತ್ರವು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೆ (೧) ಕುಣಿತ, (೨) ಸ್ವತಃನಾಮ ನಿರ್ದೇಶ, (೩) ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ, ಈ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಮೇಳದವರಿಗೂ, ಪಾತ್ರಗಳಿಗೂ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಗಾರಂನಂತೆ ಸಾರಥಿಯು ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನೂ ನಾವು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಬಹುದು. ಸಾರಥಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಗಾರನೂ ಆಗಿರುವನು. ಅವನು ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡೂ ಬರುವುದುಂಟು. ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಡುವಳಿಯಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕರಿಂದ ದ್ರಾವಿಡರಿಗೆ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಬಹುದು. ದ್ರಾವಿಡರಿಗೂ ಗ್ರೀಕರಿಗೂ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪರಿಚಯವಿತ್ತೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಅಂಶವೇ ಆಗಿದೆ. ಗ್ರೀಕರ ಒಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಮಾತುಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆಯೆಂದು ಕೆಲವು ಪಂಡಿತರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತುವು ಗ್ರೀಕ್ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ರಂಗಭೂಮಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಕಾರವಾರದವಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಾರನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರಬಹುದು. ಈಗ ಫ್ರೆಂಚ್ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಮ್ಮ ರಂಗಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತೋರುವಂತೆ ಏಕಿರಬಾರದು? ಹಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡರು ನಾಟ್ಯಕಲೆಯನ್ನು ಗ್ರೀಕರಿಂದ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲೂ ಅದು ಮೊದಲು ಇದ್ದಿತೆಂದೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಆಡಿ ತೋರಿಸಿರಬಹುದೆಂದೂ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಜನಪದದ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಇದ್ದವೂ ಈಚಿನವಾಗಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡಿತೋರಿಸುವ ಎರಡು ಕತೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಇವುಗಳ ಕಾಲವು ಸರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ನಿರ್ಧರವಾದರೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಎರಡು ಕಥೆಗಳೂ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಪ್ಪಂಭಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು, ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಥೆಯಾದ 'ಬಾಳಾಸಂಗತ್ಯ' ಎಂಬುದು. ಇದ್ದು

ಉತ್ತರ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ತಮಿಳರ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹೃದಯ ಭೇದಕವಾದ “ನಳತಂಗಿ” ಎಂಬ ಒಂದು ಹೇಳಿಯ ಕಥೆ. ನಳತಂಗಿಯು ಒಬ್ಬ ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀ. ಅವಳಿಗೆ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳು. ವಿಧಿವಶದಿಂದ ಅವಳು ಒಬ್ಬ ಘಾತುಕನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಭಾವಿಗಿ ಹಾಕುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಳುತ್ತಾ ಅವಳು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಜನರಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲೂ ನೀರು ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗೆ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಧಿಯು ಅವಳ ಕೈಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ತರದ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕವಾದ, ದುಃಖಮಯವಾದ ನಾಟಕಗಳು, ಗ್ರೀಕರಲ್ಲಿ ಟ್ರಾಜಿಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಕಥೆಗಳು, ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಾಗಿವೆಯಂತೆ. ಈತರದ ಆಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಆರ್. ಕೆ. ಯಾಗ್ನಿಕ್‌ರು ತಮ್ಮ “ಇಂಡಿಯಾ ಥಿಯೇಟರ್” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡರು ಆರೈರ ಪ್ರಭಾವದ ಪ್ರವಾಹದೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನು ಒಂದು ಶಿವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕದ ಕೂಟವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಅವರು ಚೋಳರಾಜನ ಶೌರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಟ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶಾಸನ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಕೆ. ಆರ್. ಪಿಷರೋತಿಯವರ “ಕೇರಳ-ಸ್ಟೇಜ್” ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದ್ರಾವಿಡ ರಂಗಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಯಾವ ಕಲೆಗೇ ಆಗಲಿ ರಾಜಮನ್ಮಥೇ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕ್‌ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾಟಕ ಕಲೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜರ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವವಿದ್ದಿತು. ಜನರ ಮಾತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗೌರವವಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರ ಮಾತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಬಹು ಗೌರವವಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಂದಮೇಲೆ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟಕ ಕಲೆಯು ಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರೇಣಿಸಿಹೋಯಿತು.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ “ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಘೋಷನ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ನಾಟಕಮಂಡಳಿಯು ಶೋಭನತೀ ರಾಜನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಬೌದ್ಧ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿದರೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಧಾರನೇ ಬುದ್ಧನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಶ್ವಘೋಷನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ೧ನೇ ಶತಮಾನವೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಭರತನಾಟ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಚುರವಾಗಿ ಜನರಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕಮಂಡಳಿ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವುದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯ. ನಾಟಕಮಂಡಳಿಗಳು ತಯಾರಾಗಿ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಲಕರಣಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಡಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ನಾಟಕ ಕಲೆಯು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿದ್ದು ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು,

ಭಾಸಮಹಾಕವಿಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ, ಭರತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ರೀತಿಗಳಿಗೆ, ವಿರುದ್ಧವಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾಸಮಹಾಕವಿಯ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯೆಂದು ಪಂಡಿತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ದೇಶ ಕೇರಳ. ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಲ್ಲಿ ಆಗ ಹೆಚ್ಚು ಅಳಿದು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. “ಭಾಸ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಾಧಿದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದ ಬಲರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ” ಎಂದು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ “ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ”ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬಲರಾಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಆರ್ಯರದ್ದಿರಬಹುದು. ತಮಿಳರ ನಾಟಕವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಆಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತರದ ನಾಟಕವಿದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾಸನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವೃತ್ತಾಂತವು ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವೆನಿಸಿದ ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕದ ಮೂಲವು “ಚಾರುದತ್ತ”ದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಭಾಸಕವಿಗೆ ಆಗಿನ ಕೆಲದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕಗಳ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಆಕೆ ಆಗಿರಬಾರದು? ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತಾದಿ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾರ್ಪಾಡು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಬಹು ಪ್ರಖ್ಯಾತವೂ ಪೂಜ್ಯವೂ ಆದ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಬರೆಯೋಣವೆಂದರೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಸನಂತಹ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೋ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಿರಬೇಕು. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್ ನಾಟಕವು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ. ಆರ್ಯ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಗ್ರೀಕ್ ಉಡುಪು. ಹಾಗೆಯೇ ದ್ರಾವಿಡ ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಭಾಸ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪೇನೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಗಲಾರದು.

ಭರತ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ನೀಚಪಾತ್ರಗಳು ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗೆ ಆಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೌರವವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈಗ ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಆಂಧ್ರ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡುವ ಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮರ್ಯಾದೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನ ವಿದ್ದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗೌರವ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಹುಡುಗರು ಇದನ್ನು ಮಾತನಾಡಿದರೆ “ಬೋಯಿಕ ಸಬಾನ್” ಅಂದರೆ ಸೇವಕರ ಮಾತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಉರ್ದು ಜನಾಂಗವು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗಾಡಿದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕಗಳಿಗೂ ಅವರ ಕಲೆಗೂ ಮರ್ಯಾದೆ ಎಲ್ಲಿ? ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕ ಕಲೆಯು ಕ್ರಮೇಣ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರಲು ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಕಾರಣ ವಾಯಿತು.

ಆರ್ಯರು ಹಿಂದೂದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಇದೇ ಆರ್ಯರ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಜರ್ಮನಿ ಮುಂತಾದ ಏರೋಪ್ಯ ದೇಶಗಳಿಗೂ ಹೋಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಿಗೂ ಇತರ ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳ ನಾಟಕಗಳಿಗೂ ಸಾದೃಶ್ಯವಿದೆಯೇ ?

ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಮೂಲವು ಆರ್ಯರ ಗುಂಪು ದೇಶಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಹರಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಇದ್ದ ಯಾವುದಾದರೂ ನೃತ್ಯ, ಹಬ್ಬ, ಮುಂತಾದುವೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರೆ ಉತ್ತರವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಮೂಲವು ಗ್ರೀಕರ ನಾಟಕಗಳೋ, ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟಕಗಳೋ, ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಇದೆಯೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ “ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ”ದಲ್ಲಿ ‘ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟ್ಯದ ಛಾಯೆಗಳಾಗಿ ಈಗ ಉಳಿದಿರುವ ‘ಬಯಲಾಟ’ ‘ತೆರಕ್ಕಾಟ’ ‘ವೀಧಿನಾಟಕ’ ಗಳಂತೆ ಇರಬಹುದೆಂದು ಸಂಶಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆರ್ಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮೂಲಸ್ಥಾನವೂ, ಉತ್ತೇಜನಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆದ ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ಛಾಯೆಯು ಪೂರಾ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಿ ದ್ರಾವಿಡ ದೇಶದ ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಛಾಯೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆಯೇ? ಹೆಚ್ಚು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಅದೇ ವುಸ್ತುಕದ ೪೭ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕಗಳೇ ಮೂಲವಿರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಶಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಮೇಲೆಹೇಳಿದ ಬಯಲಾಟ ಮುಂತಾದುವು ಈ ಮೂಲವಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದ್ರಾವಿಡರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಂದಸ್ಸು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ ಉತ್ತಮವಾದ ನಾಟಕಗಳು ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿತ್ತೆಂದೂ ಆರ್ಯರು ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದೂ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದಂತೆ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಆರ್ಯರ ಕೈ ಬಾಯಿ ಬಣ್ಣಗಳೇ ಬಲವಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡರ ಅಂಗಗಳು ಉಡುಗಿತೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮತವನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿದೆ. ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟಕ ಕಲೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಮೂಲವೆಂದೂ ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದ್ರಾವಿಡರದೇ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಲೆ ಇದ್ದಿತೆಂತಲೂ ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಣಿತ ಎಂಬ ಬೇರೆ ಪದವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಆರ್ಯರ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯವಿತ್ತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಗರೀಕರಾಗಿದ್ದ ದ್ರಾವಿಡರ ಕುಣಿತವೂ ನಾಗರೀಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. (ಕರಗದ ಕುಣಿತ ಉತ್ತರ ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇದು ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಂಟು). ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈ ಕರಗದ ವಿಷಯ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕಶಾಲೆ ಇದ್ದಿತೆಂದೂ ಅದು ವೈಭವದಲ್ಲಿ ರಷಿಯಾ ರಾಜನ ಅರಮನೆಯ ವೈಭವವನ್ನು ಮೀರಿಸಿತ್ತೆಂದೂ ಸ್ಮಿತಾರವರು ತಮ್ಮ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಸ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ವ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆಯೇ ಅವು ಅಷ್ಟು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವಷ್ಟು ಜನ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಯಿತೆ? ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅದು ಹತ್ತಿ ಬೇರೂರಲು ಕೊಂಚ ಅವಧಿ ಬೇಡವೇ? ಹಾಗೆ ನಾವು ಅವಧಿ ಸೇಕೆಂದರೆ ಪಂಡಿತರು ಕಾಲು ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಇದನ್ನು ಹರಡಿರಬೇಕು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲವೂ, ಭಾಸನ ಕಾಲವೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳು ಈಗಿರುವಂತೆ ರೂಪ

ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹುಸಮಾಪವಾದ ಕಾಲಗಳು. ಇಷ್ಟು ಕೊಂಚ ಅವಧಿ ಯಲ್ಲೇ ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳು ತಯಾರಾಗುವಷ್ಟು ಅವು ಜನರಂಜಕವಾಗಿಬಿಟ್ಟವೆ? ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಒರಟು ನಾಟಕಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ ಹವಣಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜಧಾನಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ. ಭಾಸನ ನಾಟಕಶಾಲೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ. ದಕ್ಷಿಣದ ನಾಟಕಶಾಲೆಗೆ ಪರ್ಷಿಯಾ ದೇಶದ ರಾಜನ ವೈಭವವು ಇಲ್ಲ. ಭಾಸನು ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯೇ ಏಕೆರಬಾರದು ?

ಬಹುಶಃ ಆಗಿನ ನಾಟಕಗಳು ಈಗ ನಾವು ಪ್ರಕರಣಗಳೆಂದು ಹೇಳುವ ದೃಶ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳಿದ್ದಂತೆ ಇರಬಹುದು. ದೂತವಾಕ್ಯದಂಥ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡರೂ “ಭಾಣ” ಮುಂತಾದ ರೂಪಕ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಒಬ್ಬರು, ಇಬ್ಬರು, ಅಥವಾ ಮೂವರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಟಕಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿತ್ತೋ ? ಎಂದು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೃಷ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಂದೇಹ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳು ಮೊದಲು ಹೀಗೆಯೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಬೇರೆ ರಂಗಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವು ತನ್ನ ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಮೂಲ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಹಾಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಭಾಸನಿಗೆ ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಹೆಚ್ಚೇ ಹೊರತು ಗ್ರೀಕರಿಂದ ಬಂದ ನಾಟಕಗಳಿರಲಾರವು. ಗ್ರೀಕರ ನಾಟಕವೂ ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟಕವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಈ ರೀತಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಭಾಸನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕಗಳ ಪರಿಚಯವಿದ್ದು ಅವನು ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಹಾಕಿರಬಾರದು ? ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವು ಆಗಿನ್ನೂ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ದ್ರಾವಿಡರ ಕಲೆಯು ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ’ವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಎದ್ದುಬರುವುವು. ಶೂದ್ರಕನು ಯಾರು ? ಅವನ ಕಾಲದೇಶಗಳ ವಿಷಯವೇನು-ಮುಂತಾದುವು. ಈ ವಿಷಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಪಂಡಿತರು ಶೂದ್ರಕನೆಂಬುದು ಅಡ್ಡಹೆಸರೆಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವು ಹೇಳಿದೆ. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಸಾವನ್ನು ಆಗಲೇ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ ? ಇದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದರೆ ? ಅಥವಾ ಬೇರೊಬ್ಬ ಕವಿ ಇದನ್ನು ಬರೆದು ಶೂದ್ರಕನಿಗೆ ಅಂಕಿತ ಮಾಡಿದನೆ ?

ವಿ. ಜಿ. ಪರಂಜನೆಯವರು ಶೂದ್ರಕನು ಆಂಧ್ರ ಭೃತ್ಯರ ಮೂಲ ಪುರುಷನೆಂದೂ, ನಾಟಕವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೧ನೇ ಶತಮಾನದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕವು ಚಾರುದತ್ತದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದೂ, ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೧ನೇ ಶತಮಾನ ವಾಗಲಾರದೆಂದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೪-೫ ಶತಮಾನವಿರಬೇಕೆಂದೂ ಕೆಲಪಂಡಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ ಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಕನು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಚಂದನಕನು ತಾನು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ “ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲಹ”ವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ “ಮೈಚ್ಛ” ಜಾತಿಯ ಹೆಸರು ಹೇಳುವುದೂ ಇವಕ್ಕೆ ಉಪಪ್ಪಂಭಕವಾಗಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಆಗ್ಗೆ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಮೈಚ್ಛ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳವರು ಈ ಉಪಪ್ಪಂಭಕಗಳು ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಮರ್ಪಕವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಬರೆದಿರುವ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪರದ ಸೂಚನೆಗಳು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕದಲ್ಲಿಯ ಕಥೆ, ಭಾಷೆ, ಪಾತ್ರಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿದರೂ, ಶೂದ್ರಕನ ಕಾಲವು ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆ. ಸಿ. ಮೆಹೆಂಡಿಯವರು “ಭಂಡಾರ್‌ಕರ್ ಕಮೆಮೋರೇಷನ್” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಲ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಂಡು ಕೇಳಿ ಅಥವಾ ಊಹಿಸಿಯೂ ಔತ್ತರೇಯನು ಅವರ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅಡಬಹುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

“ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ”ಕ್ಕೂ, “ಚಾರುದತ್ತ”ಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಮೂಲ ಮತ್ತೊಂದು ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕವೋ ಕಥೆಯೋ ಏಕರಿಬಾರದು? ಅದು ಕೇವಲ “ಮೈಚ್ಛ”ರದಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆರೈರು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮನ್ನಿಸಿ ದ್ರಾವಿಡರನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ ಇರಬಹುದು. ಈಗ ಸಂಚತಂತ್ರದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳವರು ತಾವೇ ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆಯೇ ಏಕೆ ಇರಬಾರದು? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಥೆಯ ಮೂಲಕವಿಯು ಮೈಚ್ಛನಿದ್ದು ಅವನು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶೂದ್ರಕನೆಂದು ಕರೆದಿರಬಹುದು. ಅಂತೂ ಶೂದ್ರಕನೂ ಅವನ ನಾಟಕವೂ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಗೆ ಹರಿಯುವವರೆಗೂ, ಅವನ ನಾಟಕದ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವರಂಜನೆಯವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವನು ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನನೆಂದೂ ದ್ರಾವಿಡಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದೂ ಸಂದೇಹಪಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವನು ದ್ರಾವಿಡನೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ದ್ರಾವಿಡ ನಾಟಕವು ಆಗ ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದಿತು! ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು “ಚಾರುದತ್ತ ವಸಂತತೀಲಕೆ ಇವರ ಕಥೆಯೂ ಪಾಲಕರಾಜನ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಜೈನರ ಹರಿವಂಶ ಅಥವಾ ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದು ಮೂಲವಿರಲಾರದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಜೈನಕವಿ ದ್ರಾವಿಡನು. ಈ ಕಥೆಯು ಆಗಲೇ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ನಾಟಕರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಏಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಾರದು? ಸುಂದರವಾದ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಷೆಯು ತನ್ನದೇ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ, ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವಭಾಷೆಗೆ ಕೀರ್ತಿ ಬರಲೆಂದು ಮೂಲದ ಹೆಸರು ಹೇಳದೆ ಇರುವುದೂ ಹೊಸದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಲವು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ

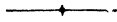
ಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದಾಗ, ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಯಾವ ನಾಟಕವೂ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಟಕಗಳೂ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬೆಳೆದು ಸಾಧಾರಣ ಜನರ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಮಹಾಪಂಡಿತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದು ರಾಜಪೋಷಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಂಸ್ಕೃತವಲ್ಲದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲೆಯೂ ತಲೆ ಎತ್ತದಂತೆ ಆಯಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳು ಜನರಂಜನೆಗೆ ನಾಟಕವು ಈಗ ಇರುವಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ನಾಟಕ ಬರಹಗಾರರೂ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾದರು. ಕವನಗಳೂ ಕವಿಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟದ ನೃಪತುಂಗನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕರ್ತೃಗಳಿದ್ದರೆಂದು ಅವರನ್ನು ಪದ್ಯಕಾವ್ಯದವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವಿಶದವಾಗಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಆಗ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತೇಜನವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜನರಿಗೆ ಆಗಲೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಪ್ಪರೆಯರು ಬಂದು ಕೆಡಿಸಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರೆಂದು ಹೇಳಿ ಅರ್ಜುನನು ದ್ರಾವಿಡನೇಯೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ದೇಶಿ ಕುಣಿತ ಇಷ್ಟವೆಂದೂ ತಿಳಿದು “ಬಲದೊಳುವರ್ಸಿ ದೇಸಿಗೆ ದೇಸಿಯಾದಿದಿವಳ್” ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ದೇಸಿಕುಣಿತದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಆಗ ಭರತನಾಟ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ದೇಸಿ ಕುಣಿತವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಸಿಕುಣಿತವು ಪಂಪನಂತಹ ರಸಿಕನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ರಮ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಕ್ರಿ ಮೊದಲು ದ್ರಾವಿಡರದೇ ಎಲ್ಲವೂ ಆಗಿದ್ದಾಗ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದಾಗ ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಟ್ಯ ಕಲೆಯು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉತ್ತಮ. ಪಂಪನ ತರುವಾಯ ರನ್ನನೂ ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದು ನಾಟಕ ದೃಶ್ಯದಂತೆಯೇ ಇದೆಯೆಂದು ಅದು ಈಗ ಇರುವ ಗದಾಯುದ್ಧ ನಾಟಕಂ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾಟಕ ರೂಪಕ್ಕೆ ತರಬಹುದೆಂದೂ ಈ ನಾಟಕಗಳಿಂದಲೇ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಯರ ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರರಚನೆಯನ್ನೂ, ಅದೇ ಪಾತ್ರಗಳು ಕೆಲವು ದಕ್ಷಿಣದವರ ಕೈಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಪಾತ್ರರಚನೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಬಹು ಉನ್ನತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳು: ಕೇರಳ ದೇಶದ ಭಾಸಕವಿಯ ಮಾರ್ಪಾಡು. ಭಾಸನ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕೊಡೋಣವೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೇಳಿದರೆ, ಆ ವಿಚಾರ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಹೋರಾಡುವುದು ನಮಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರ ಜಗಳ ನನಗೇತಕ್ಕೆ ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಭಿಮನ್ಯು ಕೈಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಕ್ಕೆ ನಾವು ಶೂರರೆಲ್ಲರೂ ನಾರುಮಡಿ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪಂಪನೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಅಂಬೆಯು ಸಾಲ್ವ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮದುವೆಯಾಗು

ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು ಭೀಷ್ಮನಿಂದ ಸೋಲುಪಡೆದಿದ್ದ ನಾಗಿ “ವೆಂಡಿರ್ ವೆಂಡಿರೊ ಳೆಂತು ಬೆರಸುವರಬಲೇ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಭಿಮನ್ಯು, ಅರ್ಜುನ, ಭೀಮ ಇವರು ಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಡುವಂತಿದೆ. ಭಾಸನು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಕೊಡುವುದೇ ಒಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ರೀತಿ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಇತರ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕರಲ್ಲೂ ಹೆಲನ್, ಅಜಾಕ್ಸ್ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳೂ, ಶಾಕುಂತಲಾ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಕಥೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾಸನ ಹೆಸರು ನೋಡಿ. ‘ಪಂಚರಾತ್ರ’ ಎಂದರೆ ಅದರ ಕಥೆಯೇನೋ ನೋಡಿದ ಹೊರತು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕ ಎಂದರೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕದ ಕೈಕೆಯನ್ನೂ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ. ಎಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರು !

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕೈಕೆ ಮತ್ತು ಸೀತೆಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಭಾಸನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವಷ್ಟು ಉಜ್ಜ್ವಲಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಪಂಪನ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಏಕಪತಿವ್ರತೆ. ಕರ್ಣನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವ ಪಾತ್ರ. ಈ ತರದ ಪಾತ್ರರಚನೆಯು ನುರಿತ ಕೈಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಇವರಿಗೆ ಇರುವ ಅನುಭವಗಳೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಅವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿರಬೇಕು. ಇವುಗಳಿಂದ ಅವರ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕ ಕಲೆ ಇತ್ತೆಂದೂ ಅದು ಈಗಿನ ಬಯಲಾಟ ಮುಂತಾದುವುಗಳಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಿ ನಶಿಸಿಹೋಗಿದೆ ಯೆಂದೂ ಅದರ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಬಹು ಉನ್ನತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರು ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಯಲೇಸದೆ ಅದರ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಾವು ಹೀರಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸವೈ ಮಾಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿ ಕೊಬ್ಬಿಸಿದರೆಂದೂ ನಾವು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಪುರಾಣಗಳು

ಎನ್. ಎಸ್. ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್ಯ, ಬಿ.ಎ. (ಆನರ್ಸ್), ಬಿ.ಟಿ.

ಪುರಾಣಗಳು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಅಮೂಲ್ಯ ನಿಧಿ. ಇವು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದವು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಪರಿಚಯ ಪಡೆಯಲು ಪುರಾಣಗಳೇ ನಮಗೆ ಶರಣು.¹ ಇವು ಬಹಳ ಪುರಾತನವಾದ ಆಖ್ಯಾನಗಳಾದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿ ತೋರಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಬಲೈಯುಳ್ಳವು. ಹಿರಿಕಿರಿಯರೆನ್ನದೆ ಭಾರತ ದೇಶದ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಉಜ್ವಲ ತತ್ವಗಳನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡುವುವು ಇವು. ಧ್ರುವ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಅಂಬರೀಷ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮೊದಲಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ರೂಪವನ್ನು ನಮ್ಮ ಹೃದಯಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕಡೆದಿರಿಸಿ, ದೈವಿಕಭಾವನೆ ಮೂಡಿಸಿ, ಆ ಮಹಾಮಹಿಮರ ದಿವ್ಯಾನುಭವಗಳ ಕಥನದಿಂದ ರೋಮಾಂಚಗೊಳಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಭಾವನಾಮಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುವು ಇವು. ಎಷ್ಟು ಜನ ನರ ನಾರಿಯರು ಇಂದಿಗೂ ಧ್ರುವನ, ಅಂಬರೀಷನ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನ, ಗಜೇಂದ್ರನ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಪುಲಕಿತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ ! ಆ ಭಕ್ತಿಸರೋವರ ದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಪುನೀತರಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ! ಅಂಥ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ತಾವೂ ಪಾಲಿಸಿ ಧನ್ಯರಾಗಲು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ !

ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ, ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದವನು ವೇದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾರನೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು.² ವೇದೋಕ್ತ ವಾದ ಅಮರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತೋರಿಸುವ ದಿವ್ಯ ರಂಗಮಂಟಪಗಳು ಪುರಾಣಗಳು. ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಎಟಕುವಂತೆ ವಿವರಿಸುವ ಹೊಣೆ ಪುರಾಣಗಳದು. ವೇದಗಳ ಸರ್ವಸಾರವನ್ನೂ ಹಿಂಡಿ ಮುಂಜುಳವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಸರ್ವ ಜನರೂ ಅದನ್ನು ಸವಿದು, ಅದರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಯಶಸ್ಸು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಪುರಾಣಗಳದೇ.

ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಶರಣತೆಯೇ ಮತವೆನ್ನಿಸುವುದು. ಸರ್ವ ಚೇತನರನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ, ಸಕಲಗುಣಾಕರನೂ, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ, ಕರುಣಾ ಕರನೂ ಆದ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನ ವದಂತಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವ

¹ ಚತುರ್ದಶ ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣವೂ ಒಂದು.

ಅಂಗಾಸಿವೇದಾಶ್ಚ ತ್ವರೋ ಮೀಮಾಂಸಾ ನ್ಯಾಯವಿಸ್ತರಃ |

ಪುರಾಣಂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚ ವಿದ್ಯಾಹ್ಯೇತಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ||

² ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಂ ಸಮುಪಬೃಂಹಯೇತ್ |

ಬಿಭೇತ್ಪ್ರಶ್ನಾತ್ರಾದ್ವೇದಃ ಮಾಮಯಂ ಪ್ರತರಿಸ್ಯತಿ ||

ವನ್ನೂ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಬಹುದೆಂಬ ಸರ್ವೋಪಾದೇಯವಾದ ತತ್ಸಹಿತ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಸರಳವಾಗಿ, ನೇರವಾಗಿ ಮನಗಾಣಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಪುರಾಣಗಳದು. 'ಭಗವತಿ ವಿಮುಖಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ವಿಷಮಮೃತಂ ಭವತೀತಿ ನೇದಮಸ್ತಿ' ಎಂಬ ಸತ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಲೆಳಸಿವೆ ಪುರಾಣಗಳು.

ಹಿಂದೂಧರ್ಮ 'ಸತ್ಯಂ ವದ, ಧರ್ಮಂ ಚರ' ಎಂದು ವಿಧಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ನಳ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮೊದಲಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಸತ್ಯವಾದಿಗಳ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರ ಉಜ್ವಲ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನೂ, ಆ ಸಾಧುಸಂತರ ದಿವ್ಯಾನುಭವಗಳನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಆ ವರಮ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ತರಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ರ:ವ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಅಂಕುರಗಳು ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಡಿವರಿದು, ಪಲ್ಲವಿಸಿ ಕುಸುಮಿತವಾಗಿ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಪುಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಯ ಸೌರಭವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಡೆ ಸೂಸುತ್ತಿವೆ.

ಮಹತ್ತರವಾದ ಪುಣ್ಯದ ಫಲವಾಗಿ ನಮಗೆ ದೇಹ ಎಂಬ ನೌಕೆ ಲಭಿಸಿದೆ. ಈ ದೇಹ ಸುಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ದುಃಖೋದಧಿಯನ್ನು ದಾಟಿಬಿಡಲು ತ್ವರಿತಪಡೇಕು. ಇಂಥ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವನ್ನು ಮೇಲು ಕೀಳೆನ್ನದೆ ಸರ್ವರಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಶ್ರಮಿಸುವುವು ಪುರಾಣಗಳು. ಮಾನವನು ಜೀವನದ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲನು ಸರಿಸಬೇಕಾದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಯಶಸ್ಸು ಪುರಾಣಗಳದು. ಹೀಗೆ ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ಮಹತ್ವವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇವು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಮುಷಿಕುಲಗಳಿಂದ ಮೆರೆದ ಸಮಾಜದ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲಿ ನಮಗಾಗುವುದು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ರಾಜಾಧಿರಾಜರ ಇತಿಹಾಸಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುವು. ಇವುಗಳಿಂದ ತ್ಯಾಗ, ಅಹಿಂಸೆ, ಅಸ್ತೇಯ, ತುಷ್ಟಿ, ಸಮತೆ ಮೊದಲಾದ ಆದರ್ಶಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ದೊರೆಯುವುದು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ನಗರಗಳ ಪರಿಚಯ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದುವೂ ಇಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುವು.

ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಾನವನ ಸಮಾಜದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪುರಾಣಗಳು ಸೃಷ್ಟಿ, ಲಯ ಮತ್ತು ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿವಂಶಾವಳಿ, ಮನ್ವಂತರಗಳು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ವಂಶಗಳ ಅರಸರ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ.¹ ಹೀಗೆ ಆದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿರುವುವು ಪುರಾಣಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆದರ್ಶವಾದ ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನೊಳಗೊಳ್ಳುವುವು ಇವು.

ಹೀಗೆ ಪುರಾಣಗಳು ವಿಷಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯದಿಂದ ಅಪೂರ್ವವಾದವು. ಇಷ್ಟೇ ದುಸ್ತರವೂ, ದುರಧಿಗಮವೂ ಆದ ವೇದಗಳ ಭಾಷೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲದೆ ಲಲಿತವೂ, ಚಾರುತ

¹ ಸರ್ಗಶ್ಚ ಪ್ರತಿಸರ್ಗಶ್ಚ ವಂತೋ ಮನ್ವಂತರಾಣಿ ಚ |

ವಂಶಾನುಚರಿತಂ ಚೈವ ಪುರಾಣಂ ಪಂಚಲಕ್ಷಣಂ ||

ಮನೂ, ಮಂಜುಳಮೂ ಆದ ಭಾಷಾಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೂ ಇವು ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾಗಿವೆ. ಮನ ಮೋಹಕವಾದ ಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿಯು ಈ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅನುಸಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಪಾಸ್ಥಿ ರಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಕಾವ್ಯಕಾಮಿಗಳನ್ನು ಭಗವತ್ಕಾಮಿಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಲ್ಲ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೂ, ಮನೋಹರವಾದ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಇವು ಅನುಸಮವಾಗಿ ಕವಿಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಪಜೀವ್ಯವಾಗಿ ಪವಿತ್ರವೂ, ಹಿತಕರವೂ, ಮನೋಹರವೂ ಆಗಿ ಭಾರತದ ನರನಾರಿಯರ ಹೃದಯಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದದ ತೆರೆಗಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ವಿನೇಕದ ಹೊನಲನ್ನು ಹರಿಸುವುವು.

ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ

ಸರ್ವಜನಹಿತಕರವಾದ ಪುರಾಣಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇವು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವೆನ್ನಲು ಅನೇಕ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಆರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ (11-9) “ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ನೀತಿಹಾಸಾನ್ ಪುರಾಣಾನಿ ಕಲ್ಪಾನ್ ಗಾಧಾನಾರಾಶಂಸೀಃ” ಎಂದು ಪುರಾಣಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಿಷ್ಟವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪರಮಪುರುಷನಿಂದ ಚತುರ್ವೇದಗಳಾದವೇಲೆ ಪುರಾಣಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಆಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ—

“ಮುಚಃ ಸಾಮಾನಿ ಭಂದಾಂಸಿ ಪುರಾಣಂ ಯಜುಷಾಸಹ |

ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಾಜ್ಞಜ್ಞಿರೇ ಸರ್ವೇ ದಿವಿದೇವಾದಿವಿಶ್ವಿತಃ || (XI-7-24)

ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ “ಋಗ್ವೇದಂ ಭಗವೋಽಧ್ಯೇಮಿ ಯಜುರ್ವೇದಂ ಸಾಮವೇದಮಧರ್ವಣಂ ಚತುರ್ಥಂ ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಂ ಪಂಚಮಂ ವೇದಾನಾಂವೇದಂ” ಎಂದೂ, **ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ** “ಇತಿಹಾಸಃ ಪುರಾಣಂ ವಿದ್ಯಾ ಉಪನಿಷದಃ ಶ್ಲೋಕಾಃ ಸೂತ್ರಾಣ್ಯನುಷ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನಿ” ಎಂದೂ ಪುರಾಣವನ್ನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. **ಶಾಂಖಾಯನ ಸೂತ್ರ** (xvi. 1), **ಅಶ್ವಲಾಯನ ಸೂತ್ರ** (x. 7) ಮತ್ತು **ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ** (xiii. 3-1-1) ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಎಂಟನೆಯ ದಿನ ಮತ್ಸ್ಯಸಮ್ಮದನ ಕಥೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿ “ಪುರಾಣಂ ವಾಯುಪ್ರೋಕ್ತಂ ಅತ್ರಾಪ್ಯೇಯಂ” ಎಂದು ವಿಧಿಸಿದೆ. **ಗೌತಮ ಧರ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ** (11-19) ರಾಜನು ಶಾಸನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ವೇದ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ವೇದಾಂಗ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. **ಅಪಸ್ತಂಬ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ** ಭವಿಷ್ಯತ್ ಪುರಾಣದ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪುರಾಣಗಳು ವೇದಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ **ಕೌಟಿಲ್ಯನು** ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜನ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಇವನ ಮತ. ಉನ್ಮಾರ್ಗಗಾಮಿಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರಲು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೌಟಿಲ್ಯನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು, ಕುಮಾರಿಲರು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ

ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಉದಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ಹರ್ಷವರ್ಧನ ಶಿಲಾ ದಿತ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಣ ಮಹಾಕವಿ ತನ್ನ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ “ ಪುರಾಣೇಷು ವಾಯು ಪ್ರಲಪಿತಂ ” ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಭಾರತೀಯ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಪುರಾಣಗಳು ಎಂಥ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ, ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನೂ ಬೀರಿದ್ದವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತ ಜನತೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದುಬಗೆ ಪುರಾಣಗಳ ಅಮೃತವಾಹಿನಿಯನ್ನು ಕುಂಟಿ ಆತ್ಮಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ.*

ಪುರಾಣಗಳೂ ವೇದವೂ

ವೇದಗಳಿಗೂ ಪುರಾಣಗಳಿಗೂ ನಿಕಟವಾದ ಬಾಂಧವ್ಯವಿದೆ. ವಸ್ತುತಃ ಇವೆ ರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ‘ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯತಂ ವೇದಾಃ’ ಎಂಬಂತೆ ಭಗವಂತನ ಹೃದಯ ದಿಂದ ಆವಿರ್ಭೂತವಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಧರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಲ್ಲದುದ ರಿಂದ ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಪುರಾಣಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಜನತೆಯ ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವೇದಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಆರಾಧಿಸುವಂತೆ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಮುನಿಗಳು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ವೇದದ ಮಹತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸಾರುವುದೇ ಪುರಾಣಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಲಭವೂ, ಸರಳವೂ ಆದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಪುರಾಣಗಳು ಭಾರತೀಯರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿದವು. ಹೀಗೆ ಮುನಿಗಳ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಮೀರಿದ ವೇದಗಳ ಗಹನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪುರಾಣಗಳು ಸಾಧಾರಣ ಜನತೆಯ ಬುದ್ಧಿ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ‘ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ’ ಎಂದು ವೇದ ಸಾರಿತು ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು. ಪುರಾಣಗಳಾದರೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪತಿತ ಪಾವನನಾದ ವರಮಾತೃನ ಅಪ್ರಾಕೃತ ದಿವ್ಯಮಂಗಳವಿಗ್ರಹದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದವು. ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ನಾಮರೂಪಭಾವಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದು ವೇದ ಘೋಷಿಸಿತು. ಇದನ್ನೇ ಪುರಾಣಗಳೂ ಕೂಡ ಸಾರಿದವು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವವಿಧವಾದ ಹೆಸರು ಗಳಿಗೂ, ರೂಪಗಳಿಗೂ, ಭಾವಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನೆಂದು. ‘ಏಕಂ ಸತ್ ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾ

* ಆಧುನಿಕ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಪುರಾಣಗಳು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮನಾದ ಇಂಥ ಮೂಲ ಪುರಾಣಗಳೇ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಇವರು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಪುರಾಣಗಳ ರಚನೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿ ತೆಂದು ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಅವಾಚೀನರು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರೆಂದೂ, ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಪುರಾಣಗಳಿಗೂ ಅನೇಕಾನೇಕರು ತಮ ತಮಗಿಷ್ಟ ಬಂದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಪುರಾಣಗಳ ಕಾಲ ನಿರ್ಣಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇವು ಕ್ರಿ ಪೂ. ಐದನೇ ಶತಮಾನದೊಳಗೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದೊಳಗೆ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಗಳ ರಚನೆಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ವದಂತಿ' ಎಂಬ ವೇದಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವೂ ಭಗವಂತನ ಅನಂತ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮಧುರರೂಪ'ವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ತೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಜಲಮಗ್ನವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿ ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ವರಾಹರೂಪ ಧರಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೇತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರದ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ತೈತ್ತರೀಯ ಆರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲುದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಕೂರ್ಮರೂಪ ಧರಿಸಿದನೆಂದಿದೆ. ಅಂಕುರ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡು ಅನಂತವಾದ ಅವತಾರಗಳ ರೂಪವನ್ನೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದಶಾವತಾರಗಳ ರೂಪವನ್ನೂ ಪಡೆದವು. ಹೀಗೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನೇ ವಿಶದಪಡಿಸುವ ಪುರಾಣಗಳು ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ತತ್ವತಃ ಭಿನ್ನವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗೋಚರಿಸುವುದು.

ಪುರಾಣ ಹೇಳುವವರು ಯಾರು ?

ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರೆ ದ್ವಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಡಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಇವು ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಪೌರಾಣಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳು. ವಿಶಿಷ್ಟಾಧಿಕಾರಿಗಳು ವೇದಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ವೈದಿಕಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಸೂತ್ರರು. ಮೊದಲು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದವರು ಅಗ್ನಿಕುಂಡಸೂತ್ರರು. ಇವರು ವೇದನೆಂಬ ಮಹಾರಾಜನ ಪುತ್ರನಾದ ಪೃಥುವಿನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.¹

“ವೈದ್ಯಸ್ಯ ತು ಪೃಥೋರ್ಯಜ್ಞೇ ವರ್ತಮಾನೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ಸುತ್ಯಾಯಾಮಭವತ್ ಸೂತಃ ಪ್ರಥಮಂ ವರ್ಣ ವೈಕ್ಯತಂ ॥

ಐಂದ್ರೇಣ ಹವಿಷಾ ತತ್ರ ಹವಿಃ ಸೃಕ್ತಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇಃ ।

ಜುಹಾವೇಂದ್ರಾಯ ದೈವೇನ ತತಃ ಸೂತೋ ವ್ಯಜಾಯತ ॥”

ಇವರಿಗೇ ಲೋಮ ಹರ್ಷಣರೆಂಬ ಅಭಿಧಾನವೂ ಇದ್ದಿತು. ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಹದಿನೆಂಟುಸಾವಿರ ಋಷಿಗಳ ಜ್ಞಾನದಾಹವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿದ ಮಹಾಮುಹುರವರು. ಇವರ ಮಕ್ಕಳು ಸೌತಿ ಉಗ್ರಶ್ರವಸರೆಂಬುವರು.² ಇವರೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಮತ್ತು

¹ (ಅ) “ಅಗ್ನಿಕುಂಡ ಸಮದ್ಭೂತಃ ಸೂತೋ ನಿರ್ಮಲಮಾನಸಃ ।” (ಆ) ಹರಿವಂಶದಲ್ಲಿ “ಅಗ್ನಿ ಜೋಲೋಮಹರ್ಷಣಃ । ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಃ ಸೌತಿಃ ಉಗ್ರಶ್ರವಾಃ, ನ ತು ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ್ ಸೂತಃ’ ಇತಿ ಸ್ತೃತೃತ್ವೇಃ । (ಇ) ಕಾಟಲನ್ನು ಸಂಕರಜಾತಿ ವಿಚಾರ ಹೇಳುವಾಗ — ವೈಶ್ಯಾನ್ಯಾಗಧವೈದೇಹಕಾ (ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯೋಃ) ಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ್ ಸೂತಃ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ) । ಪೌರಾಣಿಕಸ್ತು ಅನ್ಯೋಃ ಸೂತಃ ಮಾಗಧಶ್ಚ । (ಈ) ಅಗ್ನಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ

ಪೃಷದಾಜ್ಯಾತ್ ಸಮುತ್ಪನ್ನಃ ಸೂತಃ ಪೌರಾಣಿಕೋ ದ್ವಿಜಃ ।

ವಕ್ತಾ ವೇದಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರೇಣ ತ್ರಿಕಾಲಾನಲ ಧರ್ಮವಿತ್ ॥

² ಸೂತಸ್ಯಾಪತ್ನಂ ಸೌತಿಃ ದ್ವಾಣವತ್.

ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದವರು. ಪುರಾಣಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇವರ ಸಾಂಡಿತ್ಯ ಅನುಪಮವಾಗಿದ್ದಿತು.

“ ಪುರಾಣಮಖಿಲಂ ತಾತ ಪಿತಾ ತೇಽಧೀತವಾನ್ ಪುರಾ ।
ಕಚ್ಚಿತ್ ತ್ವಮಪಿ ತತ್ಪರ್ವಂ ಅಧೀರ್ಷೇ ಲೋಮಹರ್ಷಣೇ ॥
ಪುರಾಣೇ ಹಿ ಕಥಾ ದಿವ್ಯಾ ಆದಿವಂಶಾಶ್ಚ ಧೀಮತಾಂ ।
ಕಥ್ಯಂತೇ ಯೇ ಪುರಾಸ್ಸಾಘಃ ಶ್ರುತಪೂರ್ವಾಃ ಪಿತುಸ್ತವ ॥”

ಎಂದು ಶೌನಕರು ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರವಚನ ಹೀಗೆ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಅಸಾಧಾರಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪುಳ್ಳ ಸೂತರಿಂದ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರು ‘ಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ್ ಸೂತ ಏವತು’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾದ ಪ್ರತಿಲೋಮಜರು.¹ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯವರೇ ಈ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಪಂಚಮ ವೇದವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಭಾರತವನ್ನೂ, ರಾಮಾಯಣವನ್ನೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೂತರುಗಳ ವಾಙ್ಮುಖವನ್ನಿಂಟಿ ನಮ್ಮ ಜನ ಧನ್ಯರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪುರಾಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ

ಅಷ್ಟಾದಶ ಪುರಾಣಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಕೆಳಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.²—

ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣ		10000	ಶ್ಲೋಕಗಳು
ಪದ್ಮಪುರಾಣ	.. .	55000	,,
ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ		23000	,,
ಶಿವಪುರಾಣ		24000	,,
ಭಾಗವತಪುರಾಣ		18000	,,
ನಾರದಪುರಾಣ		25000	,,
ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಪುರಾಣ		9000	,,
ಅಗ್ನಿಪುರಾಣ		10500	,,
ಭವಿಷ್ಯಪುರಾಣ		14500	,,
ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತಪುರಾಣ		18000	,,
ಲಿಂಗಪುರಾಣ		11000	,,

¹ ಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವರು ಸೂತವರ್ಣದವರೆಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಬೃಹನ್ನಾರದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

² ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ 12ನೆಯ ಸ್ಕಂದ, 13ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ನೋಡಿ ;
ನಾರದಪುರಾಣ ಅಧ್ಯಾಯ 92 ನೋಡಿ ; ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾಂಶ 6ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ನೋಡಿ.

ವರಾಹಪುರಾಣ		24000	,,
ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ		81100	,,
ವಾಮನಪುರಾಣ		10000	,,
ಕೂರ್ಮಪುರಾಣ		17000	,,
ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ		14000	,,
ಗರುಡಪುರಾಣ		19000	,,
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣ		12000	,,

ಈ ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲದೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಉಪಪುರಾಣಗಳೂ ಇವೆ. ಸೂತ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಉಪಪುರಾಣಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸನತ್ಕುಮಾರ ಉಪಪುರಾಣ, ನರಸಿಂಹ, ನಾಂದೀ, ಶಿವಧರ್ಮ, ದುರ್ವಾಸ, ನಾರದೀಯ, ಕಪಿಲ, ಮಾನವ, ಉಶನಸ್, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ವರುಣ, ಕಾಲಿಕಾ, ವಸಿಷ್ಠ, ಲಿಂಗ, ಮಹೇಶ್ವರ, ಸಾಂಬ, ಪರಾಶರ, ಸೌರ, ಮಾರೀಚ ಮತ್ತು ಭಾರ್ಗವ ಉಪಪುರಾಣಗಳು.

ಈ ಉಪಪುರಾಣಗಳ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಕೆಲವರು ಉಪಪುರಾಣವೆಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಮಹಾಪುರಾಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶ್ವದ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗದೆ ಇರುವಷ್ಟು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿರುವೆಂಬುದನ್ನು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳನ್ನೂ ಇವುಗಳೊಡನೆ ನೇರಿಸಿದರೆ ಆಗುವ ಒಟ್ಟು ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಆರೂಕಾಲು ಲಕ್ಷದಷ್ಟಾಗುವುದು. ಉಪಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಏಳೂಕಾಲು ಲಕ್ಷ ಶ್ಲೋಕಾತ್ಮಕವಾಗುವುದು. ಇವೆಲ್ಲಾ ವೇದಧರ್ಮದ ರಹಸ್ಯವನ್ನೂ, ತತ್ವದರ್ಶನವನ್ನೂ, ವ್ಯವಹಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲು ಹೊರಟಿರುವೆಂಬುದನ್ನು ಎಣಿಸಿದರೆ ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಯುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಇಂಥ ವಿರಾಟ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಯುಷವರ್ಯರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಧನ್ಯರು.¹

ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಈ ಅಷ್ಟಾದಶ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಬ್ರಹ್ಮಪುರಾಣ

ಇದು ಆದಿಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೨೫ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರವೂ, ಅನಂತರ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಸೋಮವಂಶದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆಯೂ, ಹತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯ ಕಥೆಯೂ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನ

¹ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲದಿರುವ ಈ ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲೆಂದೇ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜನಪ್ರಿಯರಾದ ಮಹಾರಾಜರು ಪುರಾಣ ಮಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ನಾನಾಂಕಿತದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ತಿಳಿಯಾದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅಖ್ಯಾನವೂ, ಅನಂತರ ಗೌತಮಾ, ಗಂಗಾ, ಕೃತ್ತಿಕಾರ್ತೀರ್ಥ, ಚಕ್ರಾರ್ತೀರ್ಥ, ಪುತ್ರಾರ್ತೀರ್ಥ, ಯಮಾರ್ತೀರ್ಥ, ಆಪಸ್ತಂಬಾರ್ತೀರ್ಥ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನಾರ್ತೀರ್ಥಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವರ್ಣನೆಯೂ, ೩೨ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಇವೆ. ಸೂರ್ಯನ ಮಹಿಮೆಯೂ, ಅವನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ನಿರ್ದೇಶವೂ ಇವೆ. ಸಂಖ್ಯೆಯೋಗದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೂ ಹತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಕರಾಳಜನಕನ ಪ್ರಶ್ನೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠರು ಸಂಖ್ಯತತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪೌರಾಣಿಕ ಸಂಖ್ಯತತ್ವ ಸೇಶ್ವರ ಸಂಖ್ಯೆ. ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಧರ್ಮವೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮೇ ಮತಿರ್ಭವತು ನಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಾನಾಂ
ಸ ಹ್ಯೇಕ ಏವ ಪರಲೋಕಗತಸ್ಯ ಬಂಧುಃ |
ಅರ್ಥಾಸ್ತಿಯಶ್ಚ ನಿಪುಣೈರಸಿ ಸೇವ್ಯಮಾನಾ
ನೈವ ಪ್ರಭಾವಮುಪಯಾಂತಿ ನಚ ಸ್ಥಿರತ್ವಂ ||

ಪದ್ಮಪುರಾಣ

ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಇದು ಎರಡನೆಯದು. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಐದು ಖಂಡಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಥಮಂ ಸೃಷ್ಟಿಖಂಡಂ ಹಿ ಭೂಮಿಖಂಡಂ ದ್ವಿತೀಯಕಂ |
ತೃತೀಯಂ ಸ್ವರ್ಗಖಂಡಂ ಚ ಸಾತಾಲಶ್ಚ ಚತುರ್ಥಕಂ ||
ಪಂಚಮಂ ಚೋತ್ತರಂ ಕಾಂಡಂ ಸರ್ವಪಾಪ ಪ್ರಣಾಶನಂ |

ಮೊದಲನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪೌಷ್ಕರಪರ್ವ, ತೀರ್ಥಪರ್ವ, ತೃತೀಯಪರ್ವ, ರಾಜವಂಶಪರ್ವ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಪರ್ವಗಳೆಂದು ೫ ಪರ್ವಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಮಥನ, ಪೃಥುವಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ನಾಮನಾವತಾರ ಕಥೆ, ವೃತ್ತಾಸುರ ಯುದ್ಧ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನ ಜನ್ಮ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಜನನ, ರಾಮಚರಿತ, ತಾರಕಾಸುರ ವಧ — ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಥೆ ಇದೆ.

ಭೂಮಿಖಂಡ:—ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಿವಶರ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ದೊರೆತ ಕಥೆ, ಪೃಥುವಿನ ಚರಿತ್ರೆ, ಪತಿವ್ರತಾಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಸತೀ ಸುಕಲೆಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಯಯಾತಿ ಮತ್ತು ಮಾತಲಿಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಿಚಾರ ಚರ್ಚೆ, ಜೈವನ ಋಷಿಗಳ ಕಥೆ — ಇವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ.

ಸ್ವರ್ಗಖಂಡ:—ಇಲ್ಲಿ ದೇವಲೋಕ, ಗಂಧರ್ವಲೋಕ, ಅಪ್ಸರಲೋಕ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಲೋಕಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ, ಶಕುಂತಲೋಪಾಖ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದುವೂ ಇವೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಕುಂತಲಾ ವೃತ್ತಾಂತ ಇಲ್ಲ. ಕಾಳಿದಾಸ ಮಹಾಕವಿ ತನ್ನ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಕೆಲವರು ವಿಮರ್ಶಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಸಾತಾಳಖಂಡ:—ಇಲ್ಲಿ ನಾಗಲೋಕದ ವಿಶೇಷವಾದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ ಇದೆ. ರಘುವಂಶ ಮತ್ತು ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತದ ಕಥೆಗೆ ಈ ಕಥೆ ದೋಲು

ತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸೋಕ್ತವಾದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಭಾಗವತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಉತ್ತರಖಂಡ:—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಆಖ್ಯಾನಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ ಈ ಖಂಡದಲ್ಲಿ.

ವೈಷ್ಣವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪದ್ಮಪುರಾಣ ದೊಡ್ಡದು. ಭಗವಂತನ ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮಾನವರು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಅಪರಾಧಗಳ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಗೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಅನೇಕಾನೇಕ ಭಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಈ ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸ್ತೋತ್ರವೊಂದನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದೆ:—

ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಮತೀವ ಗರ್ಭೀರ ಪಾರಂ

ದುಃಖೋರ್ಮಿಭರ್ವಿವಿಧಮೋಹಮಯೈಸ್ತರಂಗೈಃ |

ಸಂಪೂರ್ಣಮಸ್ತಿ ನಿಜದೋಷ ಗುಣೈಸ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತಂ

ತಸ್ಮಾತ್ ಸಮುದ್ಧರ ಜನಾರ್ದನ ಮಾಂ ಸುದೀನಂ ||

ಕರ್ಮಾಂಬುದೇ ಮಹತಿ ಗರ್ಜತಿ ವರ್ಷತೀವ

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೋಲ್ಲಸತಿ ಪಾತಕ ಸಂಚಯೈರ್ಮೇ |

ಮೋಹಾಂಧಕಾರ ಪಟಲೈರ್ಮಯಿ ನಷ್ಟದೃಷ್ಟೇಃ

ದೀನಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಮಧುಸೂದನ ದೇಹಿ ಹಸ್ತಂ ||

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ

ಇದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದು. ಪುರಾಣಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಆರು ಅಂಶಗಳೂ, ೧೨೬ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಕ್ಕೆ ಮೂರನೆಯ ಒಂದರಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಇದು ಪಡೆದಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿವರ್ಣನೆ, ಧ್ರುವಚರಿತ್ರೆ, ಪ್ರಹ್ಲಾದಚರಿತ್ರೆಗಳೂ, **ಎರಡನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ** ಭೂಗೋಳದ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗ ವರ್ಣನೆಯೂ, **ಮೂರನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ** ಆಯಾ ಆಶ್ರಮಗಳವರ ಕರ್ತವ್ಯ ವಿಚಾರವೂ, ವೇದಶಾಖೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ, **ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ** ಸೋಮವಂಶದ ಯಯಾತಿ, ಯದು, ತುರ್ವಸು, ದ್ರುಹ್ಯು, ಪುರು ಮೊದಲಾದವರ ಇತಿಹಾಸ ಕಥನವೂ, **ಐದನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ** ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯೂ, **ಆರನೆಯ ಅಂಶದಲ್ಲಿ** ಪ್ರಳಯಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪಗಳೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪುರಾಣ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವೂ, ಸರಸವೂ, ರಮಣೀಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಅಂಗಾಂಗಿ ಭಾವದಿಂದ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸರಳವಾದ ಭಾಷೆ, ಉನ್ನತವಾದ ಭಾವ—ಇವು ಈ ಪುರಾಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ಪುರಾಣದಿಂದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದ ದರ್ಶನ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯರುಗಳ ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಬೇಡಬೇಕಾದುದು ಹೀಗೆ:—

ಯಾ ಪ್ರೀತಿರವೀಕಾನಾಂ ವಿಷಯೇಷ್ವನುವರ್ತಿನಾಂ ।
ತ್ಯಾಮನುಸ್ತ ರತಃ ಸಾ ಮೇ ಧ್ಯದಯಾನ್ಮಾಪ ಸರ್ಪತು ॥
ನಾಥ ಯೋನಿಸಹಸ್ರೇಷು ಯೇಷು ಯೇಷು ವ್ರಜಾಮ್ಯಹಂ ।
ತೇಷು ತೇಷ್ವಜಲಾ ಭಕ್ತಿರಚ್ಯುತಾಸ್ತು ಸದಾ ತ್ವಯಿ ॥

ಸುಂದರವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡಿದರೆ ೭೦೦ ಫಲ ದೊರೆಯುವುದು :—

ಹಿತಂ ಮಿತಂ ಪ್ರಿಯಂ ಕಾಲೇ ವಶ್ಯಾತ್ಮಾ ಯೋಽಭಿಭಾಷತೇ ।
ಸ ಯಾತಿ ಲೋಕಾನಾಹ್ಲಾದಹೇತುಭೂತಾನ್ ನೃಪಾಃ ಕ್ಷಯಾನ್ ॥

ನಾಯುಪುರಾಣ

ಈ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಶಿವಪುರಾಣವೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಪುರಾಣದ ಉಲ್ಲೇಖ, ಶಾಂಖ್ಯಾಯನ ಸೂತ್ರ, ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದೆ. ೧೧೨ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿವೆ. ಇದು ೪ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.—(೧) ಪ್ರಕ್ರಿಯಾಪಾದ (೨) ಅನುಷಂಗಪಾದ (೩) ಉಪೋದ್ಭೂತಪಾದ ಮತ್ತು (೪) ಉಪಸಂಹಾರಪಾದ ಎಂದು.

ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿವರ್ಣನೆ, ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಭೂಗೋಳದ ವರ್ಣನೆ, ವೇದಶಾಖೆಗಳ ಮತ್ತು ಋಷಿವಂಶಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಶ್ರಾದ್ಧವಿಚಾರ, ಸಂಗೀತ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಾಧಿರಾಜರ ವರ್ಣನೆಗಳು ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಚಾರಗಳು. ಪರಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಈ ಪುರಾಣ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪಾಶುಪತ ಯೋಗದ ನಿರೂಪಣೆ ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಅನೇಕಾನೇಕ ಸುಂದರವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಮಾದರಿಗೆ ಇದು :—

ನಮಃ ಪುರಾಣಪ್ರಭವೇ ಯುಗಸ್ಯ ಪ್ರಭವೇ ನಮಃ ।
ಚತುರ್ವಿಧಸ್ಯ ಸರ್ಗಸ್ಯ ಪ್ರಭವೇನಂತಚಕ್ಷುಷೇ ॥
ವಿದ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರಭವೇ ಚೈವ ವಿದ್ಯಾನಾಂ ಪತಯೇನಮಃ ।
ನಮೋ ವ್ರತಾನಾಂ ಪತಯೇ ಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಪತಯೇನಮಃ ॥

ಭಾಗವತಪುರಾಣ

ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಪಮವಾದ ರತ್ನ. ಭಕ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಭಾಗವತವೇ. ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳಿಗೆ ಸರಿದೊರೆಯಿಸುವ ಮಹತ್ವ ಇದಕ್ಕಿದೆ.

ನಿಗಮಕಲ್ಪತರೋರ್ಗೃಹಿತಂ ಫಲಂ
ಶುಕಮುಖಾದಮೃತ ದ್ರವಸಂಯುತಂ ।
ಸಿಬತ ಭಾಗವತಂ ರಸಮಾಲಯಂ
ಮುಹುರಹೋ ರಸಿಕಾ ಭುವಿ ಭಾವುಕಾಃ ।

ಈ ನುಡಿ |ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯವಾದುದು. ಭಾಗವತವು ವ್ಯಾಸರ ಸಮಾಧಿಭಾಷೆಯೆಂದು ವಲ್ಲಭಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ವಲ್ಲಭ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಳಗಾಗಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥರತ್ನಕ್ಕೆ ಶುಕ

ಪಕ್ಷೀಯ (ಸುದರ್ಶನ ಸೂರಿಗಳದು), ಭಾಗವತ ಚಂದ್ರ ಚಂದ್ರಿಕಾ (ವೀರರಾಘವಾಚಾರ್ಯರದು), ಪದರತ್ನಾವಳಿ (ವಿಜಯಧ್ವಜರದು), ಸಿದ್ಧಾಂತದೀಪ (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರದು), ಸುಬೋಧಿನೀ (ವಲ್ಲಭಾಚಾರ್ಯರದು), ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಟೀಕಾ (ಗಿರಿಧರಾಚಾರ್ಯರದು), ಕ್ರಮಸಂದರ್ಭ (ಜೀವಗೋಸ್ವಾಮಿಗಳದು) ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ಶ್ರೀಧರಸ್ವಾಮಿಗಳ 'ಶ್ರೀಧರೀ' ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಭಗವಂತನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಕರವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದೇ ಇದರ ಮಹತ್ವ. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿತತ್ವ ನಿರೂಪಣೆ ಭಾಗವತದ ಜೀವಾಳ. ಇದನ್ನೇ ಉದ್ಧವ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

“ನ ಸಾಧಯತಿ ಮಾಂ ಯೋಗೋ ನ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಧರ್ಮ ಉದ್ಧವ |
ನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ತಪಸ್ತಾ ಗೋ ಯಥಾ ಭಕ್ತಿರ್ಮಮಾರ್ಜಿತಾ ||”

ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಸಾಧನೆಗಳು ವಿಫಲವೆ.

“ಪ್ರೀಣನಾಯ ಮುಕುಂದಸ್ಯ ನ ವ್ಯತ್ತಂ ನ ಬಹುಜ್ಞತಾ |
ನ ದಾನಂ ನ ತಪೋ ನೇಜ್ಯಾ ನ ಶೌಚಂ ನ ವ್ರತಾನಿ ಚ ||
ಪ್ರೀಯತೇಷುಲಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಹರಿರನ್ಯದ್ವಿಜಂಬನಂ ||”

ಮುಕ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಧಾನಸಾಧನವೆಂಬುದೇ ಭಾಗವತದ ವರಮ ತತ್ವ.

“ಶ್ರೇಯಸ್ತುತಿಂ ಭಕ್ತಿಮುದಸ್ಯ ತೇ ವಿಭೋ
ಕ್ಷಿಶ್ಯಂತಿ ಯೇ ಕೇವಲ ಬೋಧಲಬ್ಧಯೇ |
ತೇಷಾಮಸೌ ಕ್ಲೇಶತ ಏವ ಶಿಷ್ಯತೇ
ನಾನ್ಯದ್ಭಾ ಸ್ಥೂಲತುಷಾವಘಾತಿನಾಂ ||

ಭಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಧನಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧನಭಕ್ತಿ ಒಂಬತ್ತು ವಿಧವಾಗಿದೆ :—

ಶ್ರವಣಂ ಕೀರ್ತನಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ್ಮರಣಂ ಪಾದಸೇವನಂ |
ಅರ್ಚನಂ ವಂದನಂ ದಾಸ್ಯಂ ಸಖ್ಯಮಾತ್ಮನೀವೇದನಂ ||

ಇದೇ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ—

‘ಸತತಂ ಕೀರ್ತಿಯಂತೋ ಮಾಂ ಯತಂತಶ್ಚ ದೃಢವ್ರತಾಃ |’

ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಸಾಧ್ಯಭಕ್ತಿ ಪ್ರೇಮಮಯವಾದುದು. ಇದರಮುಂದೆ ಮತ್ತೊಂದರ ಅರಿವೂ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಭಗವತ್ಪರಣ ಚಂಚಲಕನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇವನಿಗೆ ಭಗವತ್ಪಾಮಿ, ಅನನ್ಯಭಕ್ತ. ಅನನ್ಯಪ್ರಯೋಜನಾದ ಇವನು ಭಗವದ್ಭಕ್ತನನ್ನುಳಿದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನೂ ಬಯಸನು.

ನ ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯಂ ನ ಮಹೇಂದ್ರಧಿಷ್ಠ್ಯಂ
ನ ಸಾರ್ವಭೌಮಂ ನ ರಸಾಧಿಪತ್ಯಂ |
ನ ಯೋಗಸಿದ್ಧೀರಪುನರ್ಭವಂ ವಾ
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಾತ್ಮೇಚ್ಛತಿ ಮದ್ವಿನಾನ್ಯತ್ ||

ಭಕ್ತ ಭಗವದ್ವರ್ತನಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳುವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ—

ಅಜಾತಪಕ್ಷಾ ಇವ ಮಾತರಂ ಖಗಾಃ
ಸ್ತನ್ಯಂ ಯಥಾ ವತ್ಸತರಾಃ ಕ್ಷುಧಾರ್ತಾಃ !
ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯೇವ ವೃಷಿತಂ ವಿಷಜ್ಞಾ
ಮನೋಽರವಿಂದಾಕ್ಷ ದಿದೃಕ್ಷತೇ ತ್ವಾಮ್ ॥

ಹನ್ನೆರಡು ಸ್ತಂಭಗಳುಳ್ಳ ಈ ದಿವ್ಯಗ್ರಂಥ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಸಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ಹರಿವಂಶಗಳಿಗಿಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯು ದಶಮಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಭಾಗವತದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮಾಧುರ್ಯ ತುಂಬಿದೆ. ಭಾವಭಾಷೆಗಳೆರಡೂ ಉಜ್ವಲವಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಹಿರಿಯರು ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.*

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಂ ಪುರಾಣಮುಮಲಂ ಯದ್ವೈಷ್ಣವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯಂ
ಯಸ್ಮಿನ್ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಮೇಕಮುಮಲಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪರಂ ಗೀಯತೇ |
ತತ್ರ ಜ್ಞಾನವಿರಾಗಭಕ್ತಿಸಹಿತಂ ನೈಷ್ಠಮ್ಯಮಾವಿಷ್ಯತಂ
ತಚ್ಛೃಣ್ವನ್ ವಿಪರನ್ ವಿಚಾರಣಪರೋ ಭಕ್ತ್ಯಾವಿಮುಚ್ಯೇನ್ನರಃ ॥

ಬೃಹನ್ನಾರದಪುರಾಣ

ಇದು ನಾರದಪುರಾಣವೆಂಬ ಉಪಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುದು. ಇದರ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ೧೫ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ೮೨ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೂ ಇವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆಲ್ಪರೂಪಿ ತನ್ನ ಯಾತ್ರಾವಿವರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಲ್ಲಭಸೇನ 'ದಾನಸಾಗರ'ವೆಂಬ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವೆರಡು ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಇದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುವುವು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧವಿಚಾರ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳು, ವೇದಾಂಗಗಳ ವಿವೇಚನೆ, ವಿಷ್ಣು, ರಾಮ, ಹನುಮಾನ್, ಕೃಷ್ಣ, ಕಾಳೀ, ಮಹೇಶ — ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾದ ನಿರೂಪಣೆ, ಇವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ

* ಭಾಗವತ ಮಹಾಪುರಾಣವೆಂಬುದು ಇದೇಯ ಅಥವಾ ದೇವೀ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವೇ ಎಂಬ ಅಂಶ ಕೆಲವರಿಂದ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣ ಅರ್ವಾಚೀನವೆಂದೂ ವೈಯ್ಯಾಕರಣ ಬೋಧದೇವ ಕೃತವೆಂದೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದುದಾದ ಸಾಕ್ಷಿಮಾತ್ಮ ಸಂಚಿತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಗವತವನ್ನು ಉದಹರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಪವಿತ್ರತೆ ಒಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಏನೆಂದರೂ ಪತ್ತೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಈಚಿನದಲ್ಲವೆಂದು ವಿಂಟರ್ ನಿಟ್ಟರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೂ, ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರೂ ಭಾಗವತದಿಂದ ಉದಹರಿಸದೇ ಇರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಶ್ಲೋಕ ವಾರ್ತಿಕ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು ಭಾಗವತದ ಶ್ಲೋಕವೊಂದನ್ನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾಗವತ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ದೃಢವಾಗಿದೆ.

ಸಾಧನವೆಂಬುದು ಇದರ ಮತ. ಅಷ್ಟಾದಶಪುರಾಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ, ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯೂ ಇದರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಇದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮೂಲಪುರಾಣಗಳ ರೂಪರೇಖೆಗಳ ವಿಚಾರ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಮಬರುತ್ತದೆ.

ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಪುರಾಣ

ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೩೮ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ, ಅಂಗ್ಲ, ಜರ್ಮನೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಇದು ಅನುವಾದ. • ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಿ ಮದಾಲಸೆಯು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಲರ್ಕನಿಗೆ ಶೈಶವದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದ ಕಥೆ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತೀ ಎಂಬುದು ಈ ಪುರಾಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಅಗ್ನಿಪುರಾಣ

ಇದನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಜ್ಞಾನಕೋಶವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ೩೮೩ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗದ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಅವತಾರಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿ ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಮತ್ತು ಪೂಜಾ ಕ್ರಮಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಜ್ಯೋತಿಷ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜನೀತಿ, ಆಯುರ್ವೇದ, ವ್ರತವಿಚಾರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಯಮ ನಿಯಮಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದುವೂ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತದ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರದ ಸಂಕಲನವೂ ಇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಧ್ಯಾಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸಾರಾಂಶವೂ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೂ ಸರ್ವವಿದ್ಯೆಗಳ ವಿವರವೂ ಇಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ—

“ ಆಗ್ನೇಯೇ ಹಿ ಪುರಾಣೇಸ್ವಿನ್ ಸರ್ವೇ ವಿದ್ಯಾಃ ಪ್ರದರ್ಶಿತಾಃ ”
ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭವಿಷ್ಯಪುರಾಣ

ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ಘಟನೆಗಳ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ ಬರುವುದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯರ ಆಗಮನದ ವಿಚಾರವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

బృహ్మ వ్యవర్త పురాణ

ఇదరల్లి నాల్కు ఖండగళివే—బృహ్మఖండ, ప్రకృతిఖండ, గణేశఖండ మత్తు కృష్ణజన్మఖండ ఎందు. కౌనేయ ఖండవే బహళ దొడ్డదు. మోదల నేయ ఖండదల్లి కృష్ణనింద జగత్తు సృష్టియాయితేందు వివరిసలాగిదే. ఈ ఖండ దల్లి ఆయుర్వేద శాస్త్రద వణనీ బరుత్తదే. ఎరడనేయ ఖండదల్లి ప్రకృతియ కృష్ణన ఆదేశకృనుసార ఆయా కాలదల్లి లక్ష్మీ, సరస్వతీ, సావిత్రీ మత్తు రాధేయ రూపదల్లి పువర్తనేయన్ను యొందువుదేందు యేళిదే. విస్తారణాగి సావిత్రీయ టుపాఖ్యాన మత్తు తులసీ కథే ఇల్లి బందివే. గణేశఖండదల్లి గణవతియ జనన విచార, మహిమ మత్తు చరిత్రీయ వణితవాగిదే. కృష్ణనే గణేశన రూపవన్ను యొంది అవతరిసిదనేందు ఇల్లి యేళిదే. ఎల్లవూ కృష్ణన ముఖేన ఆయితేంబుదు ఇదర సారాంశ. నాల్కునేయ ఖండ కృష్ణచరిత్రీగే మిర స లాగిదే. రాధేయ వణనీయూ రాధాకృష్ణర ప్రేమవూ ఇల్లి యేన్నాగి యిత్రీత వాగిదే.

అంతూ ఈ పురాణద జీవాళవేనేందరీ—

వివృతం బృహ్మ కాష్ఠేన కృష్ణేనైవ జ శానక ।

బృహ్మవ్యవర్తకం తేన ప్రవదంతి పురావిదః ॥

గొడ వ్యేష్ణవరల్లి ఈ పురాణ బహళ ప్రచారదల్లిదే.

లింగపురాణ

ఈ పురాణక్కే ఈ యేసరు బరిలు కారణ అల్లియే ఓగే యేళిదే—

“లింగస్య చరిత్రోక్తత్వాత్ పురాణం లింగముజ్జతే”

ఈ పురాణదల్లి భగవంతనాద శంకరనన్ను లింగరూపదించ టుపాసనే మాడవ విచార వివేచినలాగిదే. గ్లీ అధ్యాయగళుచ్చ ఈ పురాణ పూర్వభాగ మత్తు టుత్తరభాగ ఎందు ఎరడు భాగగళల్లిదే. భగవాన్ శంకరన ద్వారా సృష్టి యన్నూ, శంకరన ఆ అవతారగళ వణనీయన్నూ, శ్రీవవ్రతగళు మత్తు తీర్థ గళ వివేచనీయన్నూ ఇల్లి మాడలాగిదే. ఈ పురాణద టుత్తరభాగదల్లి పరు, పాశ మత్తు వరుపతిగళ విచార వివరిసలాగిదే.

వరాహపురాణ

ఇదు వరాహావతారవన్ను వివేచిసువుదరింద ఈ యేసరు బందిదే. ఈ పురాణ గొడియ మత్తు దాప్తిణాత్మగళేంబ ఎరడు వారగళల్లిదే. గ్లీనేయ శత మానద యేమాద్రి తన్ను చతుర్వర్ణచింతామణీయల్లి ఈ పురాణదల్లి బరువ బుద్ధద్వాదరీయ విచారవన్ను యేళుత్తనే. యాగేయే గొడనరీశనాద బల్లాళ సేనన తన్ను ‘దానసాగర’వేంబ గ్రంథదల్లి ఈ పురాణద శ్లోకగళన్ను టువరూ

ಸಿದ್ಧಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೨೮ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಮಧುರೆಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಮತ್ತು ನಚಿ ಕೇತೋಪಾಖ್ಯಾನಗಳು ಈ ಪುರಾಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ನರಕಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದು. ಭಾಗವತದ ಎಂಟರಷ್ಟಿದೆ ಈ ಪುರಾಣ. ಈ ಪುರಾಣದೊಳಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಹಿತೆಗಳೂ, ಖಂಡಗಳೂ, ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಗಳೂ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಸೂತ ಸಂಹಿತೆಯೂ ಒಂದು. ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವತತ್ವ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಕಂದಪುರಾಣವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಶೈವಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಅನುಪಮವಾದುದು. ಶಿವಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಜ್ಞಾನಯೋಗಖಂಡ, ಮುಕ್ತಿಖಂಡ, ಯಜ್ಞವೈಭವಖಂಡ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳು ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಹೇಶ್ವರ, ವೈಷ್ಣವ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಕಾಶಿ, ರೇವಾ, ಅವಂತಿ, ತಾಪೀ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಸ ಖಂಡಗಳಿವೆ. ಪರಶಿವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವುದಿದು. ಶಿವನ ಕೃಪೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳಕ್ಕೂ ಮೂಲವೆಂಬ ಭಾವ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಈ ಭಾವವನ್ನೇ ತೋರುವುವು.

ಪ್ರಸಾದಲಾಭಾಯ ಹಿ ಧರ್ಮಸಂಚಯಃ

ಪ್ರಸಾದಲಾಭಾಯ ಹಿ ದೇವತಾರ್ಚನಂ |

ಪ್ರಸಾದಲಾಭಾಯ ಹಿ ದೇವತಾಸ್ಮೃತಿಃ

ಪ್ರಸಾದಲಾಭಾಯ ಹಿ ಸರ್ವಮಾರಿತಂ ||

ಶಿವಪ್ರಸಾದೇನ ವಿನಾ ನ ಭುಕ್ತಯಃ

ಶಿವಪ್ರಸಾದೇನ ವಿನಾ ನ ಮುಕ್ತಯಃ |

ಶಿವಪ್ರಸಾದೇನ ವಿನಾ ನ ದೇವತಾಃ

ಶಿವಪ್ರಸಾದೇನ ಹಿ ಸರ್ವಮಾಸ್ತಿ ಕಾಃ ||

ವಾಮನಪುರಾಣ

ಇದು ವಾಮನಾವತಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುರಾಣ. ಇದರಲ್ಲಿ ೯೫ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅವತಾರಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಶೈವತೀರ್ಥ ಮಹಿಮೆ, ಸಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರರ ವಿವಾಹ, ಗಣೇಶ ಜನನ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯನ ಚರಿತ್ರೆ-ಇವೆಲ್ಲಾ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೂರ್ಮಪುರಾಣ

ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ, ಭಾಗವತೀ, ಸೌರೀ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವೀ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಸಂಹಿತೆಗಳು ಇದ್ದವಂತೆ. ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಈ ಅಂಶ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಭಾಗವತೀ ಸೌರೀ ವೈಷ್ಣವೀ ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ |

ಚತುರೈಃ ಸಂಹಿತಾಃ ಪುಣ್ಯಾಃ ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಮೋಕ್ಷದಾಃ ||

ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವುದು ೬೦೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಸಂಹಿತೆಯೊಂದೇ. ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಕೂರ್ಮಪುರಾಣದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶವೂ ಹೇಳಿದೆ—

* ಇಯಂತು ಸಂಹಿತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಚತುರ್ವೇದೈಶ್ಚ ಸಮೃತಾ |

ಭವಂತಿ ಪಟ್ಟಹಸ್ತಾಣಿ ಶ್ಲೋಕಾನಾಮತ್ರ ಸಂಖ್ಯಯಾ ||”

ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪರಶಿವನ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಕೊಂಡಾಡಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕೃತನು, ಪಾರ್ವತಿಯ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ, ಕಾಶೀಪ್ರಯಾಗಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರೀಗೀತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸಗೀತೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ

ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ೨೯೧ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಮನ್ವಂತರಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಣನೆ, ಪಿತೃವರ್ಗಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಶ್ರಾದ್ಧಕಲ್ಪವಿವೇಚನೆ, ಸೋಮವಂಶದ ಅರಸರ ವರ್ಣನೆ, ವೃತಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಪ್ರಯಾಗಕ್ಷೇತ್ರಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಶಿವ-ತ್ರಿಪುರಾಸುರರ ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾದುವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಸಮಸ್ತ ಪುರಾಣಗಳ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಭೃಗು, ಅಂಗೀರಸ್, ಕಶ್ಯಪ, ವಸಿಷ್ಠ, ಪರಾಶರ, ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಋಷಿಗಳ ವಂಶ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ದೈವ, ಪುರುಷಕಾರ, ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡ, ದುರ್ಗ, ಯಾತ್ರೆ, ಸಹಾಯಸಂಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವ ರಾಜಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣ, ವಿವಿಧ ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣ ವಿಚಾರ, ಪೀಠನಿರ್ಮಾಣ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುವು.

ಗರುಡಪುರಾಣ

ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣು ಗರುಡನಿಗೆ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನರಹುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ೨೮೭ ಅಧ್ಯಾಯಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಖಂಡಗಳಿವೆ. ಪೂರ್ವಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳ ವರ್ಣನೆ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆವತಾರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ರತ್ನ, ಮುತ್ತು, ಪದ್ಮರಾಗ, ಮರಕತ, ಇಂದ್ರನೀಲ, ವೈಡೂರ್ಯ, ಪುಷ್ಕರಾಗ, ಕರಕೇತನ, ಭೀಷ್ಮರತ್ನ, ಪುಲಕ, ಸ್ಫಟಿಕ, ವಿದ್ರುಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷಾ ವಿಚಾರವೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜನೀತಿ, ಆಯುರ್ವೇದ, ಪಶುವೈದ್ಯ ಮೊದಲಾದುವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಆಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೫೦ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಇದರೊಡನೆ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗದ ವರ್ಣನೆ, ಛಂದಃಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಸಾರಾಂಶ ಕಥನ — ಮೊದಲಾದುವೂ ಇವೆ. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ವಿದ್ಯೆಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಭಾಗ ಅಗ್ನಿಪುರಾಣವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ಈ ಪುರಾಣದ ಉತ್ತರಖಂಡಕ್ಕೆ ಪ್ರೇತಕಲ್ಪನೆಂದು ಹೆಸರು. ಮರಣಾನಂತರ ಜೀವನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲಿದೆ. ಶ್ರಾದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಓದುವ ಪದ್ಧತಿ ಅನೇಕರಲ್ಲಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣ

ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಈ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ನಾರದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿಚಾರ ಹೇಳುತ್ತಾ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ, ಅನುಷಂಗ, ಉಪೋದ್ಭೂತ ಮತ್ತು ಉಪಸಂಹಾರ ಪಾದಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

‘ಶೃಣು ವತ್ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಖ್ಯಂ ಪುರಾತನಂ |
ಯಚ್ಚ ದ್ವಾದಶಸಾಹಸ್ರಂ ಭಾವಿಕಲ್ಪಕಥಾಯುತಂ ||
ಪ್ರಕ್ರಿಯಾಖ್ಯೋನುಷಂಗಾಖ್ಯಃ ಉಪೋದ್ಭೂತಸ್ತುತೀಯಕಃ |
ಚತುರ್ಥ ಉಪಸಂಹಾರಃ ಶಾದಾಶ್ಚತ್ವಾರಿವಹಿಃ’ ||

ಆದರೆ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಮತ್ತು ಉಪೋದ್ಭೂತ ಪಾದಗಳು ಮಾತ್ರ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಯವೀಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣವೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಿತೆಂದ ಕೂರ್ಮಪುರಾಣದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈಗ ದೊರಕಿರುವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಗೋಳದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆದರೆ ರಸಮಯವಾದ ವರ್ಣನೆಯೂ, ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಯುಗಗಳು ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ, ಭಾರತವರ್ಷದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪುರಾಣ ಜಾವಾ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ತ್ತೆಂಬುದೂ, ಅಲ್ಲಿನ ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ಇದು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದೂ ಇದರ ಮೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಅಷ್ಟಾದಶ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದಲೂ ಪುರಾಣಗಳ ಮಹತ್ವ ಗೋಚರಿಸಿದರದು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕಥಾನಕಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳಂತೆ ಪುರಾಣಗಳೂ ಸಹ ಉಪಜೀವ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಾದವು.

ಹೀಗೆ ಪುರಾಣಗಳು ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯದಿಂದಲೂ, ಲಲಿತವಾದ ಭಾಷಾ ಮಯಾದಿಂದಲೂ, ಮನೋಹರವಾದ ಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೂ ತ್ರಿವೇಣೀ ಸಂಗಮದಂತೆ ಪವಿತ್ರವೂ, ಮನೋಹರವೂ, ಬೋಧಪ್ರದವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವರ ಆದರಕ್ಕೂ ಅರ್ಹವಾಗಿ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜನತೆಗೆ ದಾರಿ ದೀಪಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಪುರಾಣಗಳ ಅನುಶೀಲನೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ.

ಕುಂದಗನ್ನಡ

ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ, ಎಂ.ಎ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಂದಾಪುರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಕನ್ನಡದ ಉಪಭಾಷೆಯು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕುತೂಹಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಪಾಣಿನಿಯ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರಗಳಂತೆ ಇಡಿ ಪದಗಳ ಹ್ರಸ್ವೀಕರಣವಾದುದಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. 'ಆಗುತ್ತದೆ' ಎಂಬುದು 'ಆಗ್ತದೆ', 'ಆಗುತ್ತೆ' ಎಂದು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರುಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿದರೆ ಕುಂದಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಆತ್ತ' (Att-u) ಎಂಬ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಇತರ ಉಪಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾದ ಒ (Hot, Cot ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಒಕಾರ) ಎಂಬ ಸ್ವರದ ಬಳಕೆ ಹೊ (Ho)=ಹೋ (ಸಂಭೋಧನಾರ್ಥಕ) ಮುಂತಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಈ ಕನ್ನಡದ ನೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಕೊಡಿರಿ, ಮಾಡಿರಿ ಮುಂತಾದ ಬಹುವಚನದ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ರಿಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಕಾರ ಆದೇಶವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಹಜ. ಹಾಗೇ ಕೊಡಲು, ಬಿಡಲು, ಮಾಡಲು ಮೊದಲಾದ ಕೃದಂತಗಳ ರೂಪಗಳು ಕೊಡುಕೆ, ಬಿಡುಕೆ, ಮಾಡುಕೆ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ರೂಢಿ. ಆಶೀರ್ವದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ಉಕ್ತರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. 'ಅವನು ಸಾಯಲಿ' ಎಂಬುದು 'ಅವ ಸಾವುಕೆ-ಸಾವ್ವೆ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂವೃತಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಅಕಾರ ಅನೇಕ ಪದಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆದೇಶವಾಗುವುದುಂಟು. ಉದಾ : ಅಕ್ಕು=ಅಕ್ಕ; ಹೊದಕಲು=ಹೊದಕ್ಕ, ಬಕ್ಕು=ಬಕ್ಕ, ಹೋಕು=ಹೋಕ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಉಕಾರಕ್ಕೆ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬಂದ ಸಂವೃತ ಅಕಾರದ ಪ್ರಭಾವ ಪೂರ್ವಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿಯೆ ಅಕಾರಕ್ಕು ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ಅಕ್ಷರ ಅಕಾರಾಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೂ ಸಂವೃತ ಅಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಊರಿನ ರಕಾರದಮೇಲಿನ ಅಕಾರ ಸಂವೃತವಾದರೆ ಪಟ್ಟಣದ ಣಕಾರದಮೇಲಿನ ಅಕಾರಕ್ಕೆ ಒಕಾರಾದೇಶ ಬಂದು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲದು 'ಪಟ್ಟಣ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಕುಂದಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಉಪಲಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ. ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲ ತಾಳಲೆಂದು ಈ ಪುಟ್ಟ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕುಂದಾಪುರದ ಈ ಉಪಭಾಷೆ ಇಂದು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವಂಥದು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಇದನ್ನು ನೀರು ಕುದಿದಂತೆ ಆಡುತ್ತಾರೆ.

I

೧. ಹೋಗು :

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ—

ಏಕವಚನ.

ನಾ ಹೋತೆ (Hot-e)

ನೀ ಹೋತೆ (Hot-e)

ಅವ ಹೋತ (Hot-a)

ಬಹುವಚನ.

ನಾವ್ ಹೋತೋ Hot-o)

ನೀವ್ ಹೋತ್ರಿ (Hot-ri)

ಅವ್ವ ಹೋತ್ರು (Hotr)

ಭೂತಕಾಲ—

ನಾ ಹೋದೆ (Hod-e)
ನೀ ಹೋದೆ (Hod-e)
ಅವ ಹೋದ (Hod-a)

ನಾವ್ ಹೋದೋ (Hod-o)
ನೀವ್ ಹೋದ್ರಿ (Hod-ri)
ಅವ್ವ್ ಹೋದ್ರು (Hod-r)

೨. ಬರು :

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ—

ನಾ ಬತ್ತೆ
ನೀ ಬತ್ತೆ
ಅವ ಬತ್ತ

ನಾವ್ ಬತ್ತೊ (Batt-o)
ನೀವ್ ಬತ್ತಿ
ಅವ್ವ್ ಬತ್ತ್ರು

ಭೂತಕಾಲ—

ನಾ ಬಂದೆ
ನೀ ಬಂದೆ
ಅವ ಬಂದ

ನಾವ್ ಬಂತ (Bant-u)
ನೀವ್ ಬಂದ್ರಿ
ಅವ್ವ್ ಬಂದ್ರು

೩. ಕಾಣ್ :

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ—

ನಾ ಕಾತೆ
ನೀ ಕಾತೆ
ಅವ ಕಾತ

ನಾವ್ ಕಾತೊ (Kat-o)
ನೀವ್ ಕಾತ್ರಿ
ಅವ್ವ್ ಕಾತ್ರು

ಭೂತಕಾಲ—

ನಾ ಕಂಡೆ
ನೀ ಕಂಡೆ
ಅವ ಕಂಡ

ನೀವ್ ಕಂಡ್ರು (Kandt-u)
ನೀವ್ ಕಂದ್ರಿ
ಅವ್ವ್ ಕಂದ್ರು

೪. ಕೇಳ್ :

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ—

ನಾ ಕೇತೆ
ನೀ ಕೇತೆ
ಅವ ಕೇತ

ನಾವ್ ಕೇಡ್ತು (Kedt-u)
ನೀವ್ ಕೇತ್ರಿ
ಅವ್ವ್ ಕೇತ್ರು

ಭೂತಕಾಲ—

ನಾ ಕೇಡೆ
ನೀ ಕೇಡೆ
ಅವ ಕೇಡ

ನಾವ್ ಕೇಡ್ತು (Kedt-u)
ನೀವ್ ಕೇಡ್ರಿ
ಅವ್ವ್ ಕೇಡ್ರು

II ವಿಧ್ಯರ್ಥ

೧. ಹೋಗು : ಹೋಯ್ಚು=ಹೋಗಬೇಕು=ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು.
 ನಾ ಹೋಯ್ಚು (Hoik) ನಾವ್ ಹೋಯ್ಚು (Hoik)
 ನೀ ಹೋಯ್ಚು (Hoik) ನೀವ್ ಹೋಯ್ಚು (Hoik)
 ಅವ ಹೋಯ್ಚು (Hoik) ಅವ್ವ ಹೋಯ್ಚು (Hoik)
೨. ಬರು : ಬರ್ಕ್=ಬರಬೇಕು
೩. ಕಾಣ್ : ಕಾಣ್ಚು=ಕಾಣಬೇಕು
೪. ಕೇಳ್ : ಕೇಣ್ಚು=ಕೇಳಬೇಕು
೫. ತರು : ತರ್ಕ್=ತರಬೇಕು
೬. ಹೊರು : ಹೊರ್ಕ್=ಹೊರಬೇಕು

III ಭವಿಷ್ಯಾರ್ಥ

೧. ಹೋಗು :
 ನಾ ಹೋವೆ ನಾವ್ ಹೋವೊ (Hop-o)
 ನೀ ಹೋವೆ ನೀವ್ ಹೋಪ್ಪಿ
 ಅವ ಹೋಪ ಅವ್ವ ಹೋವ್ವ
೨. ಬರು :
 ನಾ ಬಪ್ಪೆ ನಾವ್ ಬಪ್ಪೊ
 ನೀ ಬಪ್ಪೆ ನೀವ್ ಬಪ್ಪಿ
 ಅವ ಬಪ್ಪ ಅವ್ವ ಬಪ್ಪ
೩. ಕಾಣ್ :
 ನಾ ಕಾಬೆ ನಾವ್ ಕಾಬೊ
 ನೀ ಕಾಬೆ ನೀವ್ ಕಾಬ್ಬಿ
 ಅವ ಕಾಬ ಅವ್ವ ಕಾಬ್ಬ
೪. ಕೇಳ್ :
 ನಾ ಕೇಬೆ ನಾವ್ ಕೇಬೊ
 ನೀ ಕೇಬೆ ನೀವ್ ಕೇಬ್ಬಿ
 ಅವ ಕೇಬ ಅವ್ವ ಕೇಬ್ಬ

IV ಸಂಭಾವನಾರ್ಥ

ಭವಿಷ್ಯಾರ್ಥದಂತೆಯೇ. ಆದರೆ ನಾವ್ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹೊಕ್ಕು (Hok-u), ಬಕ್ಕು (Bakk-u), ಕಾಣ್ಗು (Kang-u), ಕೇಣ್ಗು (Keng-u), ತಕ್ಕು (Takk-u), ಹೊರ್ಗು (Horgnu) ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಸ್ಕಿ ಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಹೆಸರು

(ಚಾರಿತ್ರಕ ವಿಮರ್ಶೆ)

ಶ್ರೀ ದೇಸಾಯಿ ಸಾಂಡುರಂಗರಾಯರು, ಎಂ.ಎ., ಉದಕಮಂಡಲ

ಹೈದರಾಬಾದ ರಾಜ್ಯದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಸ್ಕಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಇದು ಅಶೋಕನ ಶಾಸನವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಮುಂಚೆ ಅಶೋಕನ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿರಬಹುದು ಈ ರಾಜನು ಅಶೋಕನೇ ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಿತ ಮತ್ತು ನಿಸ್ಸಂಧಿಗ್ಧ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮೊದಲು ಬಾರಿ ಒದಗಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಸ್ಕಿಯ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ.

ಅಶೋಕನಿಂದ ಈಚೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶದ ಒಂದನೆಯ ಜಯಸಿಂಹ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಶಾಸನಗಳು ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ರಾಜನು ಕ್ರಿ. ವ. ಸು. ೧೦೫೫ ರಿಂದ ೧೦೬೨ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಊರನ್ನು 'ರಾಜಧಾನಿ ಪಿರಿಯ ಮೊಸಂಗಿ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ. ಇಂಥ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮಂತನ ರಾಜಧಾನಿ ಇದೆಂದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ, ಈ ಗ್ರಾಮವು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇದೇ ಕಾಲದ ಚೋಳರಾಜರ ತಮಿಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು 'ಮುಸಂಗಿ' ಎಂದು, 'ಮುಯಂಗಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಮತ್ತು ಚೋಳ ರಾಜರ ದಂಡುಗಳ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತೆಂದು ತಮಿಳು ಶಾಸನಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೂ ಈಚೆಗೆ ಬರಲು, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗ್ರಾಮವು ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಖ್ಯಾತವೆತ್ತಂತೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ವ. ಸು. ೧೫೪೭) ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 'ಮೊಸಗಿ ಸೀಮೆ' ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ಕಳೆದ ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜನಗಳು ಈ ಊರನ್ನು 'ಮಸ್ಕಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.^೧

ಮೇಲಿನ ಪರಿಶೀಲನದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶವು ಹೀಗೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಸು. ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಹೆಸರು 'ಮೊಸಂಗಿ'. ಮುಂದೆ ಅದು ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತ, 'ಮೊಸಗಿ', 'ಮಸ್ಕಿ', ಮುಂತಾಗಿ

೧ ಮಸ್ಕಿಯ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಈ ಗ್ರಾಮದ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಹೆಸರಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಶದವಾಗಿ A Corpus of Inscriptions in the Kannada Districts of Hyderabad ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹೈದರಾಬಾದ ಪುರಾತತ್ವ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಪ್ರಕಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿದೆ.

ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ 'ಮಸ್ತಿ' ಎಂಬ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪದವಾಯಿತು. ಪೂರ್ವದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರು 'ಮೊಸಂಗಿ' ಎಂದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; 'ಮಾಸಂಗಿ' ಎಂದು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಕಡೆ 'ಮೊಸಂಗಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ಮಾಸಂಗಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಓದಬಹುದೇ ಎಂಬ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸಂದಿಗ್ಧ.

ಈಗ ಒಂದು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ. ಈ 'ಮೊಸಂಗಿ' ಪದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಅರ್ಥವಿರಬಹುದೆ? ಈ ಹೆಸರಿನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮಾನ್ಯ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.^೧

“ಮಸ್ತಿ ಎಂಬ ಊರಿಗೆ ಮಾಸಂಗಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದ್ದಿತು. ಇದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಾಸಂಗಿ ಮಹಾಸಂಘ—ಮಹಾಸಂಘಿ ಎಂಬುದರ ರೂಪಾಂತರ. ಇದು ಬೌದ್ಧಕಾಲದ ಹೆಸರು. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಸಂಘಗಳು ಬುದ್ಧ ಮತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು, ಇಂಥ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಸ್ತಿಯು ಒಂದು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಂಘವೊಂದು ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಆ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಅಶೋಕ ರಾಜನೇ ಈ ಸಂಘಗಳ ಪೋಷಕನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನು. ಆತನು ಮಸ್ತಿಯ ಮಹಾಸಂಘಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನೋ !”

ಈ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಕಲವು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಒಂದನೆಯದಾಗಿ, ಮಸ್ತಿಯ ಪೂರ್ವದ ಹೆಸರು 'ಮಾಸಂಗಿ' ಎಂದಿದ್ದಿತು ಎಂಬ ಮಾತು ಶಂಕಾಸ್ಪದ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಅದು 'ಮಹಾಸಂಘಿ' ಎಂಬ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಇಂಥ ನಿರಾಧಾರದ ಊಹೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಮಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಾನುಯಾಯಿಗಳು ಬಹುವಾಗಿ ನೆಲಸಿದ್ದರು, ಇಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಮಹಾಸಂಘವು ಉತ್ಕರ್ಷಗೊಂಡಿತ್ತು; ಮುಂತಾಗಿ ಕಾವ್ಯಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ ಅದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶ್ವಸನೀಯವಾದೀತು ಎಂಬ ಸಂದೇಹ.

ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಬೌದ್ಧಮತದ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ಶಾಸನವಿದ್ದ ಎಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಬೌದ್ಧ ಮತೀಯರು ನೆಲಸಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಊಹೆಗೆ ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲ.^೨ ಈ ಅಂಶ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳ ಉದ್ಧೇಶ ಮತ್ತು ಅವು ದೊರೆತ ಸ್ಥಳಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕ.

ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮೂಲವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದಾಗಲಿ, ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ, ಜಾರ್ತಿಕ, ಮೊದಲಾದ ಘಟನೆ

೧ ಪ್ರಬಂಧಮಾಲೆ (ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ೧೯೫೪), ಪು. ೧೯.

೨ ಈ ಮಾದರಿಯ ಊಹೆಯ ಕೈವಾಡ 'ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಕುರುಹುಗಳು' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿಯೂ (ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಜ್ಯೂನ್-ಜುಲೈ ೧೯೫೬) ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾ. ಅಸಗಗೋಡು, ಶ್ಯಾಬನೂರು, ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆಲಹೆಸರುಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ತೋರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂಥದೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಮಸ್ಕಿ ಗ್ರಾಮವು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವುಳ್ಳದು. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗೋಪುರದಂಥ ಉನ್ನತ ಶಿಖರಗಳು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯದ ಮೂಲಕ ಈ ಊರಿಗೆ ಮೊದಲು 'ಮಹಾಶೃಂಗಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿದೆ. 'ಮಹಾಶೃಂಗಿ'ಯ ತದ್ಭವ 'ಮಾಸಂಗಿ', ಅನಂತರ ಅದು 'ಮೊಸಂಗಿ' ಆಗಿರಬಹುದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅ-ಆತ್ವಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಉಂಟಾದಂತಹ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ; ಮಾತ್ರ > ಮೊತ್ತ, ಗೆಯ್ದಂ > ಗೆಯ್ದೊಂ ಮಗಿಲ್ > ಮೊಗಳು (ridge of the roof of a house). ಊರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯ 'ಶೃಂಗಿ' ಎಂಬ ಪದ 'ಸಂಗಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದರ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ 'ಸಿರಸಂಗಿ' (ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಲೆ) ಈ ಗ್ರಾಮ ನಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಶಾಸನದ ಆಧಾರದಂತೆ 'ಸಿರಸಂಗಿ'ಯ ಪೂರ್ವದ ಹೆಸರು 'ಮುಷ್ಯಶೃಂಗಿ' ಆಗಿದ್ದಿತು. ಸಾರಾಂಶ, ಮಸ್ಕಿಯ ಮೂಲ 'ಮಹಾಶೃಂಗಿ' ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಸಯುಕ್ತಿಕವಾದೀತು. ಮಸ್ಕಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಾನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವ್ರಾಚೀನ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮೇಲಿನ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸಂಗದ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಭಂದೋವಿಕಾಸ

ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಧರ, ಎಂ.ಎ. ಅವರು

ಭಂದಸ್ಸು ಪದ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವ ಅವಚ್ಛೇದಕ. ಈ ಅವಚ್ಛೇದಕವನ್ನು ಟ್ಪುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದರೆ ಪದ್ಯ-ಗದ್ಯಗಳೆಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನಪದಾರ್ಥವಾಚಕಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಳಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಈಯೆರಡಕ್ಕೂ ಇತರ ಕಾವ್ಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಾಧಾರಣ; ಪದ್ಯವೂ ಕಾವ್ಯವೇ, ಗದ್ಯವೂ ಕಾವ್ಯಜಾತಿಯದಾಗಿರಬಲ್ಲದು. ಅಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಿತಕ್ಕೊಳಪಡುವುದು ಭಾರತೀಯ ಭಂದಸ್ಸು. ಇಂಥ ಗಣಿತ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಭಂದೋಮುದ್ರೆಯಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಪದ್ಯಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಭಂದೋಬದ್ಧವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಗದ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಅದರಿಂದಲೇ ಭಂದಸ್ಸು ಪದ್ಯದ ಅವಚ್ಛೇದಕ ಅಥವಾ Differentia.

ಭಂದಸ್ಸು ಭಾವವ್ಯಂಜಕವೂ ನಿಯತವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ವಾಕ್ಯದ ಆಚ್ಛಾದಕ, ಕಟ್ಟು ಎನಿಸಿರುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ. ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸದ ಸ್ಪಷ್ಟನಿಯಮವು ಭಂದಸ್ಸಿನ ತಿರುಳು. ಅಕ್ಷರ-ಮಾತ್ರೆಗಳ ರೂಪದ ವರ್ಣವು ತನ್ನ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಕಾಲ ಮಾನದಿಂದ ಗಣಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ, ಸ್ಪಷ್ಟನಿಯಮಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಗಣ-ಮಾತ್ರಾಗಣಗಳೆರಡೂ ಹೀಗೆ ಕಾಲಮಾನಕ್ಕೆ ಅಧೀನ. ಆದುದರಿಂದ ಕಾಲನಿಯಮ ಭಂದೋಬದ್ಧ ಪದಪಂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಿಹಾರ್ಯ.

ಬರೆದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಯಾಂತ್ರಿಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳು. ಅವುಗಳ ಬೆಲೆ ಶ್ರುತಿಗುಣಕ್ಕೆ ಅಧೀನ. ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಅವುಗಳ ನಾದವನ್ನು, ಕರ್ಣಗ್ರಾಹ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಸಾಧನ. ಆದುದರಿಂದ ಪದವು ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವ ಒಂದು ನಾದಬಿಂದು ಅಥವಾ ನಾದಬಿಂದುಗಳ ಸಮೂಹ. ಭಾಷಾದೇವತೆಯಿಡುವ ಹೆಜ್ಜೆಯೇ ಪದ. ಅಂಥ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಇಡುವಿಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಳಿಗೋಲಿಂದ ನಿಯಮಕ್ಕೊಳಪಡಿಸುವುದು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಕೆಲಸ. ಈ ನಿಯಮನದ ಸಂಯಮದಿಂದ ಪದಗತಿಗೆ ನರ್ತನದ ಸೌಂದರ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದ ಮಾನವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವೆಲ್ಲಾ ದರೂ ಕಾಣಲು ಸಿಕ್ಕಬಹುದೇ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪದ್ಯಸ್ಥ ಪದಕ್ಕೆ ಗದ್ಯಸ್ಥ ಪದಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕ ಆಕರ್ಷಕತೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

“ ತಯಾ ಕವಿತಯಾ ಕಿಂ ನಾ ತಯಾ ವನಿತಯಾ ಚ ಕಿಂ
ಪದವಿನ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರೇಣ ಯಯಾ ನಾಪಪ್ಪತಂ ಮನಃ ”

ಎಂಬ ರಸಿಕೋಕ್ತಿ ಮೇಲಿನ ಮಾತಿಗೆ ಪೋಷಕ. ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಇಲ್ಲದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಅದೇ ಮೇರಿಗೆ ಅಕಾವ್ಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾದಸೌಂದರ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ನಾದಸೌಂದರ್ಯವು ಅರ್ಥಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಪೋಷಕ. ಇಚ್ಛೆ, ಭಾವನೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ಅರ್ಥದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಅದಕ್ಕೆ

ಪರಿಣಾಮಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸಾಧನ, ಅದರ ಶಕ್ತಿವರ್ಧಕ. ಪರಿಣಾಮಕತೆಗೆ ಕೇಳುವ ಅಥವಾ ಓದುವ ಜನರ ಭಾವನಾಪರವಶತೆಯ ವೇಗ ಹಾಗೂ ಆಳ ಅಥವಾ ದಾರ್ಢ್ಯಗಳೇ ನಿಕಷ. ಆದುದರಿಂದ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಭಂದೋಮಯ ವಾಣಿಯ ಪರಿಣಾಮಕತೆಯು ಅದೇ ಬಗೆಯ ಮುಕ್ತ ಅಥವಾ ತ್ಯಕ್ತ ಭಂದಸ್ಥನ ವಾಕ್ಯರಚನೆಯ ಪರಿಣಾಮಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎಂಬುದು ಅನುಭವಾನುಸಾರಿಯಾದ ತರ್ಕ ನಿರ್ಣಯ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಂದಸ್ಥ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದ, ರೀತಿಯ, ಶೈಲಿಯ, ತಂತ್ರದ ಅಂಗವಾಗಬಲ್ಲದೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅದು ಅಕಾವ್ಯದ ಅಂಗವೂ ಆಗಬಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಮರಕೋಶವೆಂಬ ಅಕಾವ್ಯ ಗ್ರಂಥವಿದೆ. ಭಂದಸ್ತಂತ್ರವು ಇತರ ಕಾವ್ಯತಂತ್ರಗಳಂತೆಯೇ ಯಾಂತ್ರಿಕ. ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವರ್ಧಕ ಶಕ್ತಿಯು ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯವಿದ್ದ ವಾಕ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣದ ಉತ್ತಮಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ರಸಸಿದ್ಧಿಯೇ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಂತ್ರವೊಂದರ ರಸವರ್ಧಕ ಶಕ್ತಿಯು ಅದನ್ನು ಬಳಸುವವನ ಸಂದರ್ಭಜ್ಞತೆಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಃ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಮೌಲ್ಯದ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಪಾಂಶತಃ ಇದ್ದರೆ (ಅದೂ ಸಮಾನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ) ಅವುಗಳ ಸಂಯಮದ ಡಿಗ್ರಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರ ಅಂಗಗಳ ರಸೋತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ.

ಅರ್ಥವು ಪತಿ, ಪದವು ಸತಿ. ರಸಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದುದು ಪದದ ಅರ್ಥ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದುದು ಭಂದಸ್ಥನ ಅರ್ಥ. ರಸ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಕರ್ಷಕವಾಗುವಂತೆ ಬಳಸಿದ ಯಾವ ತಂತ್ರವಾದರೂ ದುಷ್ಟ, ಅನುಚಿತ; ಉತ್ಕರ್ಷವಾಗಲೆಂದು ಬಳಸಿದಾಗಲೂ ಒಂದು ತಂತ್ರವು ಮಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯಾಂಗಗಳೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲೇ ಅಸಂಬದ್ಧ ಅಥವಾ ಅಪೂರ್ಣ ವೆನಿಸಿದ್ದರೆ ದುಷ್ಟ, ಅನುಚಿತ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭಂದೋಮಯ ವಾಣಿಯ ಪದ ಅರ್ಥದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉತ್ತೇಜಕತೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಎನ್ನುವಾಗ ಮೇಲಿನ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಮುಚಿತ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾಷಾಬಂಧದ ವದ್ಯಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ರಸೋತ್ಕರ್ಷದ ಅರ್ಥಾತ್ ರಸಸಿದ್ಧಿಯ ಒಂದು ಅಪರಿಹಾಸ್ಯ ಅಂಗವಾದ ಭಂದಃ ಶಕ್ತಿ ಅದರ ಪದದಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುಬಹುದು.

ಪ್ರಕೃತ—* ‘ಭಂದಃ ಪ್ರಕೃಮವಿನ್ಯಸ್ತನಿಯತಾಕ್ಷರಸಂಹತಿಃ | ಗೇಯಕಾಲ ಕ್ರಿಯಾಮಾನೈರ್ವಿಹಿತಾವಿಹಿತಾಕ್ಷಚಿತ್’—ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾನುಸಾರವಾಗಿ ಭಂದಸ್ಥನದರೆ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದರ ಮುಂದೊಂದನ್ನಿಡುವುದು; ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಗುಂಪುಗಳು ತಾಲಾನುಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಭಂದಸ್ಥನಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ ಜಾತಿ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಇವು ಅಕ್ಷರಗಣ ಮಾತ್ರಗಣ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧದ ಗಣವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ವೃತ್ತಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಾಲದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರುತ್ತವೆ; ಜಾತಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಲಯಬದ್ಧವಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಪಟ್ಟದ್ಯಾದಿ ಮೂಲಕನ್ನಡ ಭಂದೋಗತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಾಲಾನುಸಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ

ಕನ್ನಡಿಗರ ಮಧುರ ಹೃದಯದ ಸಾಂಗೀತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮೃದಂಗ ವೀಣಾದಿ ಹಿಮ್ಮೆಳಸಹಿತ ಹಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕುವಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತವನ್ನಂತೂ ಗಮಕಗಳು ಸಂಗೀತಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಹಾಡಿದರೆಂದರೆ 'ವೀರೋ ರಸಃ ಕಿಮುಪಯಾತ್ಯುತ ದರ್ಶನ' ಎಂಬಂತೆ ನಾರಣಪ್ಪನ ವೀರವೈಷ್ಣವತೆಯು ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಂತಹಾಗೆನಿಸುತ್ತದೆ! ವಾರ್ಧಿಕ ಷಟ್ಪದಿಯು ಝಂಪೆ ತಾಳದಲ್ಲೂ ಭಾಮಿನಿಯು ತ್ರಿಪುಟದಲ್ಲೂ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುವುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಹೀಗೆ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ಗೇಯ' ಅಥವಾ ಹಾಡುಗಟ್ಟಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಗೇಯತ್ವ-ಸಿದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಶ್ರುತಿ-ಸುಭಗತೆಗಾಗಿಯೇ ಎನ್ನೋ ಎಂಬಂತೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾಕ್ಷರದ ಪ್ರಾಸವು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಹೊಸಗನ್ನಡಯುಗದ ಜೈತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಛಂದಃ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹೊರಟವು. ಈ ನಾವೀನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಂಗ್ಲಕಾವ್ಯಾನುಶೀಲನವೇ ಪ್ರಚೋದಕ ವಾಯ್ತು. ಪದ, ಅರ್ಥ, ವಾಕ್ಯರಚನೆ, ಅಲಂಕಾರ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಭಂಧಸ್ಥನ ಮೇಲೂ ಆಂಗ್ಲಕ್ರಮವು ತನ್ನ ವೃಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಗಂಗೆಗೆ (ಯಮುನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ) 'ಧೇಮಸ್' ಸಂಗಮವಾದಂತಾಯ್ತು. ಅದರಿಂದ ಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ನೀರೇರು ವಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿತು; ಹೊಸತನ ಸಂಚಾರವಾಯ್ತು, ರುಚಿ ಬೆಳೆದಿತು, ರಗಳೆಯ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳೊಡೆದವು. ವಾರ್ಧಿಕ ಷಟ್ಪದಿಗೆ (ಜೈವನ ಪ್ರಾಶ್ನ ದಿಂದ ಕಾಯಕಲ್ಪ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ) ಕಾಲು ಬಂದು 'ಅಷ್ಟಷಟ್ಪದಿ'ಯಾದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಗಣ ಅಕ್ಷರ ಮಾತ್ರೆಗಳು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಅನೇಕ ಷಟ್ಪದಿ-ಸ್ಮಾರಕ ಛಂದೋಮುದ್ರೆಗಳು ಛಂದಃಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಸಾಂಗತ್ಯ, ತ್ರಿಪದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಛಂದೋಗತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಂದಿನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಗಳೆ ಮೊದಲಾದ ಷಟ್ಪದಿಜನ್ಯ ಛಂದೋಮಾರ್ಗಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ಆಧುನಿಕ ಕಲಾಭವನದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಛಂದೋವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸೋಣ.

೧. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಸ್ತಾರವನ್ನು ನೋಡಿ—

'ಅಷ್ಟ ಷ | ಷ್ಟದಿ ಯಲ್ಲಿ | ಉಯ್ಯಾಲೆ | ಯಾಡುತಿದೆ'

ಈ ಸಾಲು ವಾರ್ಧಿಕದ (ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೆ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ) ಸಾಲು ಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಎಂಟು ಮತ್ತು ಆರು ಸಾಲುಗಳ ಎರಡು ಖಂಡವುಳ್ಳ ಚತುರ್ದಶ ಪದಿಗೆ 'ಅಷ್ಟಷಟ್ಪದಿ' (Sonnet 'ಸುನೀತ') ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ (ಅಷ್ಟಪದಿ + ಷಟ್ಪದಿ ರೂಪದ) ಈ ನವೀನ ಛಂದೋಜಾತಿಯು ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿದೆ. ಗಣನಿಯಮದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಧಿಕಕ್ಕಿಂತ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಜೇಂದ್ರಿಯವರ 'ಉಯ್ಯಾಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಛಂದದಿಂದ ಬದ್ಧವಾದ ಕವಿತೆಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿವೆ.

ಮೇಲಿನ ತರಹದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಒಂದರ ಕೆಳಗೆ ಒಂದರಂತೆ ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅದು ಲಲಿತರಗಳೆ ಅಥವಾ ಝಂಪೆರಗಳೆನ್ನಿಸು

ತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳು ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ರಗಳೆಯು ನವೀನ ಭಂದೋಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮವರ್ಗದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಶುಕ್ರನೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ರಗಳೆಯ ಭೇದವಿಶೇಷವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ Blank Verseಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಸರಳರಗಳೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮುಕ್ತಚ್ಛಂದ ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡುವ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೆಲವು ಕವನಗಳು ಅಕ್ಷರಶಃ 'ಮುಕ್ತಚ್ಛಂದ' ಅಂದರೆ ಯದ್ವಾತದ್ವಾ ಆಗಿ ಸ್ವರೂಪತಾಳಿವೆ! ನಾಗರಿಕ, ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಮೊದಲಾದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸರಳರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆವಂಥವುಗಳ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

೨. ಎರಡನೆಯ ಭಂದೋವಿವರ್ತನೆಂದರೆ—

‘ಇರುಳು | ಬಂದಿತು | ಇರುಳು | ಹೋಯಿತು

ಮನದ | ಇರುಳೇ | ಕಳೆಯ | ದು

ಇದರ ಪ್ರಥಮ ಪಾದವು ಭಾಮಿನಿಯ (ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನುಳಿದು) ಸಾಲುಗಳಂತಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಮಾತ್ರೆಗಳು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳು ಭಾಮಿನಿಯ ಪ್ರಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅಳತೆಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಕೂಡಿದರೆ ಒಂದು ನುಡಿ (Stanza, ಸೊಲ್ಲ) ಆಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಯ ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾದರಿ ತಯಾರಾಗುತ್ತದೆ—

* ತೆಪ್ಪ | ಗಿಡ್ಡರಿ | ಸೊಳ್ಳೆ | ಯೂ ಸಹ

ತಪ್ಪು | ಕಂಡೀ | ತು

ಕಪ್ಪು | ರವಿಶಶಿ | ಗಳನು | ಕೂಡಾ

ಅಪ್ಪಿ | ಕೊಂಡೀ | ತು |

ಅಥವಾ ‘ಮನದ ಇರುಳೇ ಕಳೆಯದು’ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಚತುಷ್ಟದಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ನಾಲ್ಕಲ್ಲದೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪಾದಗಳಾದರೆ ಒಂದು ತ್ರಿವುಟಿ ರಗಳೆಯೆಂದಾಗಬಹುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾಲೆ ಅಥವಾ ತರಳವೃತ್ತಗಳ ಅಳತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಾಗಣ ಹಾಕಿ ಜಾತ್ಯಂತರಗೊಳಿಸಿದರೆ ಭಾಮಿನಿಯ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಚೌಪದಿಯೊಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ—

* ಭಂದವನು ಬ | ಲ್ಲವನ ಮಾತಿನ | ಬಂಧವನು ನೀ | ಬಲ್ಲಿಯಾ

ಕಂದನಪ್ಪಿನ | ತಾಯ ನದುವಿನ | ಚಂದವನು ನೀ | ಬಲ್ಲಿಯಾ

ಬಂಧವೊಬ್ಬಗೆ ಚಂದ ಚಂದವೆ ಬಂಧ ಬೇರೊಬ್ಬಾಕೆಗೆ

ಒಂದರೊಳಗೊಂದಾಗಿ ಬಾಳುವ ಬಂಧ ಚಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ |

‘ಚಂದ್ರಚುಂಬಿತಯಾಮಿನೀ’ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಇದರ ಪ್ರಭೇದಗಳು. ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎರಡಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡಬಹುದು, ಎರಡು ಒಂದಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಗಣಕ್ರಮವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಎರಡನ್ನು ನಾಲ್ಕಾಗಿಯೂ,

ನಾಲ್ಕನ್ನು ಎರಡಾಗಿಯೂ, ಆರನ್ನು ನಾಲ್ಕಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ಎರಡು ಮೂರನ್ನು ಒಂದಾಗಿಯೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಇಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೩. ಇನ್ನು 'ಕುಸುಮ'ದ ಮನುಷ್ಯವನ್ನು ವರಿಕೆಸುವ: ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿಯ ಮೊದಲೆರಡು ಪಾದಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ವಾರ್ಧಿಕದ ಒಂದನೆಯ ಸಾಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳ ಮೊತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಾತ್ರಗಳು ಕಡಮೆಯಿದ್ದರಾಯಿತು—

* ನಾನಸುಮದು | ನೀನಹುದು

ನನ್ನಲ್ಲಿ | ನೀನಿಹುದು

ಹೂವಿನಲಿ | ಜೇನಿರುವ | ಹಾಗೆ ದೇ | ವ_x

ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಪಾದವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮೂರನೆಯದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಾಗಿ ಬರೆವುದು ಇಂದಿನ ರೂಢಿ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಮಾತ್ರಗಳನ್ನು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಪಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ರೂಪಭೇದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ—

‘ವನಸುಮದೊ | ಲೆನ್ನಜೀ | ವನವು ವಿಕ | ಸಿಸುವಂತೆ

ಮನವನನು | ಗೊಳಿಸು ಗುರು | ವೇ’

ಇದು ಒಂದು ಸೊಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಕುಸುಮದ ಮೂರನೆಯ ಸಾಲಿಗೆ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತ್ರಗಳು ಅಗಮಿಸಿದರೆ ಅದೊಂದು ಹೊಸ ವಿಧಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

* ಹೆಂಗಸಿನ | ಹಾಗಿರುವ | ಗಂಡಸೀ | ಬಾಳಿನಲಿ

ಭಂಗಿಸಲು | ಬಾರದ ಸ | ಮಸ್ಯೆಯಾ | ಗಿಹನು |

ಇದು ಅರ್ಧನುಡಿ; ಇದರ ಮುಂದೆ ಇಂಧದಿನ್ನೊಂದರ್ಧ ಸೇರಿದರೆ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಈ ಪಾದಯುಗ್ಮಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಪಾದವೆಂದು ಗಣಿಸಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ ಹೋದರೆ ಕುಸುಮರಗಳೆಯಾಗಿ ಹೋದೀತು. ‘ಉಯ್ಯಾಲೆ’ಯಲ್ಲಿರುವ ಸೀಸಪದ್ಯಗಳು ಇದರದೇ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವೆನಿಸುವುವು.

೪. ಅನಂತರ ‘ಭೋಗ’ದ ಓಳದಿಂದ ಎಂಥೆಂಥ ಮುದ್ರೆಗಳು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿವೆಯೆಂದರೆ: ಭೋಗಷಟ್ಪದಿಯ ಒಂದನೆಯ ಸಾಲನ್ನು ಒಂದರ ಕೆಳಗೊಂದನ್ನಿಟ್ಟು ಸೋಪಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತ ನಡೆದರೆ ಉತ್ಸಾಹರಗಳೆಯೆಂಬ ಸರೋವರವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತೇವೆ.

* ನಾವೆ | ನೀವು | ನೀವೆ | ನಾವು

ಮೊದಲು; ಆದರೇಗ ನೋಡೆ —

ನಾವು ನಾವು, ನೀವು ನೀವು;

ನಮಗೆ ನಿಮಗೆ ನಡುವೆ ಗೋಡೆ !

x ಕೆಲವು ರಗಳೆಗಳನ್ನುಳಿದರೆ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೇ ಪಾದಗಳ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವನ್ನೂ ಚಾಪದಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಗಳ ಕಡೆಯ ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುವ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಹೀಗೇ ಸರಮಾಲೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನೆರಡು ಸಾಲುಗಳನ್ನೊಂದಾಗಿ ಒಂದಾದರೂ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಹೆಣೆದು ಅದೊಂದು ಬೇರೆ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಭಂದೋಮಾಲೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯ 'ಉತ್ಸಾಹ'ದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕವಾತ್ರಾ ಲೋಪಮಾಡುತ್ತಾರೆ :

* ದಯೆಯ | ಮಾತ | ನಾಡು | ವೆ
ದಯೆಯ | ತೋರ | ದೋಡು | ವೆ ;
ಹಯನ | ವಿರದ | ಹಸುವೆ | ಭೀ
ನಡೆಯ | ದಿರುವ | ನಾಣ್ಯ | ಧೂ |

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಭೋಗದ ಮೂರು ಅಥವಾ ಆರನೆಯ ಪಾದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಗುರುವಲ್ಲದೆ ಉಪಾಂತ್ಯದ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಗುರುತ್ವ ಕೊಟ್ಟು ಬರೆವುದೂ ಇಂದಿನೊಂದು ಸೊಗಸು :

* ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹೂವನೆತ್ತಿಕೊಂಡೆ,
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಎದೆಗೆ ಅದನ್ನು ಒತ್ತಿಕೊಂಡೆ ;
ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ,
ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಎದೆಗೆ ಚೂರಿ ಚುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ |

ಅಥವಾ ಉಕ್ತಮುದ್ರೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣವನ್ನು ಲೋಪಿಸಿದರೆ—

* ಶರದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅನನು ನಕ್ಕು,
ಹಿಗ್ಗಿಹೋದೆ ಹಾರಿತೆನ್ನ ವಕ್ಕು |
ಒರೆದ ಮಾತ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅಕ್ಕು,
ಕರಗಿಹೋದೆನೇರಿಬರಲು ದುಕ್ಕು |

ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ —

‘ನನ್ನ ನಾನು ಮರೆಯುವಂತೆ
ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದೆನು |
ತನ್ನ ತಾನು ಅರಿಯುವಂಥ
ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆನು |’

ಇದರ ಒಂದು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸಾಲುಗಳು ಭೋಗದ ಪ್ರಥಮ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಎರಡು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸಾಲಿಗಿಂತ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಮಾತ್ರ ಕಡಮೆ. ಮತ್ತೂ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಮೆಮಾಡಿ ಬರೆವುದೂ ಉಂಟು. ಅದೊಂದು ಹೊಸ ಅಚ್ಚು.

ಹಿಂದಣ ಕವಿಗಳು ‘ಕಂದ’ದ ಎರಡು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ I ‘ಜಗಣ್’ ದಂತೆ ಅಕ್ಷರವಿನ್ಯಾಸ ತಂದು ಒಂದು ಅತಿಶಯವನ್ನೊದಗಿಸುವಂತೆ ಈಗಣ ಕವಿಗಳು ಭೋಗಜನ್ಯ (ಚತುಷ್ಪದಿ) ಭಂದೋಮುದ್ರೆಯ ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಒಂದು ವಿಧದ ನೃತ್ಯಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

I ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಾತ್ರಗೆ ಒಂದು ಗಣ ; ಮೂರಕ್ಷರಕ್ಕಲ್ಲ. ಅದರಿ ‘ತೊರೆದು + ಅದಿನ’ ಎಂದು ತೋರಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುವುದರಿಂದ ‘ತೊರೆದಾ’ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಕ್ಷರಗಣಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

* ಕನಿಷ್ಠ ಕದಿ ನಿಂತ ಕವಿಗೆ
ಅನಾಮಿಕನದೇನು ?
ವಿನಾಯಕಗೆ ನೋಡಿ ನಲಿವ
ವನೇಚರನದೇನು ?

ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಂಥ ಗಣವು ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಸೊಬಗನ್ನೇ ತಂದಿದೆ. ಅಧವಾ ಹಾಗೇ ನಡೆದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೂ ಬಂದು ಮುಟ್ಟುತ್ತೇನೆ —

‘ ತೊರೆದಾ ದಿನ ನಂದನವನ
ಭೂಬಂಧನ ಪಡೆಯಿತು ’

ಇಲ್ಲಿ ವೃತ್ತದ I ಸ - ತ ಗಣಗಳಂತೆ ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರವಿನ್ಯಾಸವಿದೆ. ಯ ಗಣದಂತೆಯೂ ಇರಬಹುದು —

* ಅಗೋ ಅಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಲ್ಲಿ
ನಭೋರಾಜ ಮೂಡಿದ ;
ಖಗಾಲಾಪದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿ
ಶುಭೇಕ್ಷಣದಿ ನೋಡಿದ !

ಈ ವಿಧದ ಅಕ್ಷರ ವಿನ್ಯಾಸವು ಭೋಗಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ರಚನೆಯು ಕೇವಲ ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಆದರೆ ಈ ವಿಧದ ರಚನೆಗಳೆಲ್ಲ ಭೋಗದಂತೆ ರೂಪಕ ತಾಲಾನುಸಾರಿಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದೇ ಇವುಗಳ ಒಳಸೂತ್ರ ಮತ್ತು

‘ ಭೂ ಬಂಧನ ಪಡೆಯಿತು ’
‘ ಸ್ತ್ರೀತಿಪಾತ್ರವುಳಿದಿತು ’
‘ ಇದರ ಚಂದ ಹೊಸತಿದು ’
‘ ಇದರ ಕೂಟ ತಿಳಿಯದು ’

ಹೀಗೆ ಚೌಪದಿ ಅಧವಾ,

‘ ನನ್ನ ನಾನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದೆನು
ತನ್ನ ತಾನು ಅರಿಯುವಂಥ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆನು,

ಎಂಬ ದ್ವಿವದಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಂಕ್ತಿಯಿಂದ ರೂಪಕ ರಗಳೆ ಆಗಬಹುದು ; ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಕ್ಷರಗಣಬದ್ಧವಾದ ಮತ್ತಮಯಾರವೆಂಬ ವೃತ್ತದಳತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರಾ ಗಣ ವಿನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರುವ ಹೊಸಮುದ್ರೆಯೂ ಇಂದು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ —

‘ ದಾನವಹೃತ | ಮೇದಿನಿಯಂ | ದಂಪ್ಪಾಗ್ರದೊ | ಳಿಸಿ ’

ಇಂತಹ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನುಡಿ.

೫. ಇನ್ನು ‘ ಶರ ’ದ ವೇಗವನ್ನು ನೋಡುವಾ. ಶರಷಟ್ಪದಿಯ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿಸಿ ಅಂತ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಕಡೆಯ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ಗುರುತ್ವ ಕೊಟ್ಟರೆ ‘ ಅಕ್ಕರಿಕೆ ’ ಎಂಬ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ :

‘ಈಶನ | ಕರುಣೆಯು | ನಾಶಿಸು | ವಿನಯದಿ | ದಾಸನ | ಹಾಗೆಯೆ | ನೀ’
ಅದರ ಒಂದು ನುಡಿಗೆ ಇಂತಹ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳು. ಇದರ ಕೊನೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು
ಗುರುವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧವಾಗುತ್ತದೆ —

* ಬಹುದಾದುದನಹು | ದೆನ್ನುವ | ಮಾನವ | ರಿಡ್ಡರೆ | ತೊಂದರೆ | ಯಿಲ್ಲ
ಅಹುದಾದುದನ | ಲ್ಲಿಂಬ ವಿದಗ್ಧನ | ಕಂಡರೆ ಬೀಸಿರಿ | ಕಲ್ಲ |
ಮತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ —
‘ಮೋರೆಯು | ಸಾವನು
ಅಣಕಿಸು | ತಿಹುದು
ಕೊರಳಿಗೆ | ಹತ್ತಿದೆ
ಸಾಲದ | ಶೂಲ’

ಇಲ್ಲಿ ಶರಷಟ್ಟದಿಯ ಮೊದಲ ಸಾಲಂತಹ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಾಲುಗಳ
‘ಸಾಲಾವಳಿ’ ಯಿದ್ದ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಶರರಗಳೆಯನ್ನು ಬಹುದು.

‘ನಾನು | ಬ್ರಹ್ಮನು
ಹೌದಂ | ತೆ
ನಾ ನರ | ನೆಂದೂ
ಅಲ್ಲಂ | ತೆ’

ಎಂಬುದು ಮೇಲಿನದರ ಪ್ರಭೇದ. ಇಂತಹ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವಂತೆ
ಶರಷಟ್ಟದಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧವಾದ ಅದರೆ ಚಮತ್ಕಾರಾವಹವಾದ ನವೀನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ
ವಿನ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ —

‘ಭೂಮಿತಾಯಿಯಾ
ಚೊಚ್ಚಿಲ ಮಗನನು
ಕಣ್ತೆರೆದೊಮ್ಮೆ
ಕಂಡಿಹಿರೇನು ?’

ಇದು ಉಪಲಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ; ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಮಾದರಿಗಳು ವಿಧವಿಧವಾದ ವರ್ಣಕ್ರಮ
ದಿಂದ ಇಂದು ಸೃಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

೬. ಬಳಿಕ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಪರಿವರ್ಧನಿಯು’ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂತೆನೆ—

‘ತುಂಗಾತೀರದ | ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ
ಹಿಂದಲ್ಲಿದ್ದುದು | ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ
‘ಅಲ್ಲೇನಿಲಿಗಳ | ಕಾಟವೆ ಕಾಟ
ಅಲ್ಲಿನ ಜನಗಳಿಗಿಗೋಳಾಟ’

ಎಂಬುದು ಪರಿವರ್ಧನಿಯ ಮೊದಲ ಪಾದದ ನಾಲ್ಕು ಆವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ತಯಾರಾಗಿದೆ.
ಈ ಮುದ್ರೆಯೂ ಕೂಡ ಇಂದು ಬಹಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ರಗಳೆಗೆ ಮಂದಾನಿಲರಗಳೆ
ಯೆಂದು ಕರೆಸಿ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಅನಂತರ ಇದೂ ಒಂದು ಅದರ ಪ್ರಭೇದ —

* ಜ್ಯೋತಿ | ಮೃಯವೀ | ಅತ್ಯವಿ | ದೊಡ್ಡ
ಮಾತಿಗೆ | ಸಿಗದ | ಣ್ಣ ;
ವಾತಾ | ವರಣದ | ದಾಸನೆ | ಧೈರ್ಯದಿ
ತೆರೆ ನಿ | ನ್ನೋಳಗ | ಣ್ಣ !

ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸ ಬಂದರೆ—

* ಪ್ರಗಲ್ಭಮತಿಯಲ್ಲದ ಕವಿಹತಕನ
ಪ್ರಜಲ್ಪನೆಗೆ ಜನ ಮೆಚ್ಚೀತೆ ?
ಶೃಗಾಲಗರ್ಜನೆಯಾಲಿಸಿ ಜಗದಲಿ
ವಿದಗ್ಧ ಕೇಸರಿ ಬೆಚ್ಚೀತೆ ?

ಎಂಬ ವಿಧವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ—

* ‘ ಪರಿವರ್ಧಿನಿಯಲಿ | ಮೊದಲಿನ ಪಾದಕೆ | ಶರದ ತೃತೀಯವ | ಜೋಡಿಸಲು
ಪರಿವೃದ್ಧಪರಿಮಿತ ವೀಚಿಯನೆಬ್ಬಿಸಿ | ಪರಿವೃದ್ಧದ ರಗ | ಕೆಯ ಹೊನಲು ’ ಎಂಬತಿ ಪರಿವೃದ್ಧ
ರಗಳೆಯ ಪರಿಯು ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಮಟ್ಟರಗಳೆಯೂ ಇದರ (ಪರಿವರ್ಧಿ
ನಿಯು) ಶಾಖೆಯನ್ನಬಹುದು :

‘ ನಂದನಂಗಳೊಳ್ | ಸುಳಿವಬಿ | ರಯಿಯಿಂ
ಕಂಪುಕಣ್ಣಲೆಯ | ಪೂತ ಸು | ರಯಿಯಿಂ
ಸುತ್ತಲುಂ ಪರಿವ | ಜರಿಮೊನಲ್ಗಳಿಂ
ಎತ್ತಲುಂ ನಲಿವ | ಮೊಸನವಿಲ್ಗಳಿಂ ’ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸವೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು.

ಮುಂದೆ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕನ್ನಡ ಮೇಘದೂತದ ಭಂದಸ್ಸು ಪರಿವೃದ್ಧ
ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ—

‘ ನಮೋ ಎಂಬೆ ಕವಿ | ಗುರುವೆ ತಣಿಸಿತೋ | ಅಮರದೂತ ಮೇಘ ನಿನ್ನ ಇನಿಯಳಂ |
ತೆಯೇ ನನ್ನನೂ | ದಿವ್ಯ ಕಾವ್ಯದೋಘ ’. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಇದರ ಸಾಲಿನ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ
ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಗಳು ಕಡಿವೆ. ಇದನ್ನು ಮಂದಾಕ್ರಾಂತರಗಳಿಗೆ ಸರಿಯೆನ್ನುವುದು ಸಹಜ
ವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಂದಾಕ್ರಾಂತವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಮಂದ ಮಂದ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಾ
ರಣ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಮೊನ್ನಿನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ತ್ವರಿತ
ರಗಳೆಯೊಂದಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನವಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಅಳಿಯದ ನಾವೀನ್ಯವಿದೆ.
ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸವೇ ಪ್ರಧಾನ; ಈ ತ್ವರಿತ ರಗಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆ
ಹೀಗೆ—

* ವರ | ವನರುಹಸಂಭವ | ನೆದೆಯ ಕಾವೆ, ಜಪ
ಸರಕರ ನಿರಸ್ತ | ಮಲಿನಭಾವ ತಪ
ಕೊಲಿವತಾಯೆ ಕರು | ಣಾಂತರಂಗಿ ಶಮ
ದಮಗಳ ಸೂಸುವ | ಕಣ್ಣೆನಾಕೆ ನಮ
ಗಿರಲಿ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆ | ಸರ್ವಶುಕ್ಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇದರ ವಿರಳಿತವು ಶೃಂಗಾರವತಿಯ ನುಗ್ಗಿನಂತೆ ಮನೋಹರವಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಗತಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುವ ಅರಬ್ಬಿ ರಾಕಣದ ಗತಿಯಂತಿದೆ.

ಇನ್ನು ಹಾಡುಗಳು. ಕೇವಲ ಹಾಡುಗಟ್ಟುಗಳೆನಿಸುವ ಸಾಂಗತ್ಯಾದಿಗಳತ್ತ ಕಣ್ಣು ಹಾಕಿದರೆ ನಮಗೆ ಕಾಣುವುದು ಹ್ರಸ್ವ, ದೀರ್ಘ, ಪುನಃತ ಇವುಗಳನ್ನು ತಾಲಾನು ಸಾರ ಒಂದರಂತೆ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ. ಇದು ಹಾಡುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿ. ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ಓದುವಾಗ ಯಾವ ಹ್ರಸ್ವವನ್ನು ಎಳೆಯಬೇಕು ಯಾವ ದೀರ್ಘವನ್ನು ತೇಲಿಸಿ ಓದಬೇಕು ಎಂಬುದು ತಾಳಜ್ಞನಾದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಜ್ಞನಾದ ರಸಿಕನಿಗೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥ ಕೆಡಕೂಡದು ; ತಾಳತಪ್ಪಬಾರದು. ಉದಾ—

‘ ಈಶನ | ಕರುಣೆಯ | ನಾಶಿಸು | ವಿನಯದಿ
ಹಾಸನ | ಹಾಗೆಯೆ | ಮನವೆ
ಕ್ಲೇಶದ | ವಿಧವಿಧ | ಪಾಶವ ಹರಿದು ವಿ
ಲಾಸದಿ ಸತ್ಯವ | ತಿಳಿವೆ ’

ಇಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವವನ್ನು ದೀರ್ಘೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಇದರ ಎರಡು ನಾಲ್ಕನೆ ಸಾಲುಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆರಡು ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ—

‘ ಮನೆ ನಡುಗಿ | ಮನ ನಡುಗಿ | ಎ ಹುಡುಗ ಎಲೆ ಹುಡುಗಿ
ಎನ್ನುವ | ಸಲುಗೆಯ ಬೆಸುಗೆ ಬ | ರೆ
ಮೈತಾಗಿ ಮನೆಬಾಗಿ ಒಳಿತಾಗಿ | ಇಂಬಾಗಿ
ನಾವಾಗಿ | ಈ ಮಾಗಿ | ಗೊಳಗಾಗಿ | ರೆ ’

ಎಂಬ ರೂಪವು ಹೊರಪಡುವುದು.

ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನಂತೂ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಪದಿ ಮಾಡಿ ಹಾಡುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಇದೆ.

‘ ಕೂಲಿಯ | ಗಂಡಿಗೂ | ಕುಂಟು ಪಾ | ರ್ಪತ್ಯವು
ಹೇಳಿದ | ಮಾತ | ನಡಿಸನು | ಒಡೆಯಂಗೆ
ಅಳಲ್ಲ | ತಾನೆ | ಅರಸೆಂಬ ’

ಅಥವಾ—

* ಎರಡು ಸಾ | ಲಿನ ನುಡಿಯ | ಮೇಲಿನೆರ | ಡರ ಹಾಗೆ
ತೆರೆಯಾಗಿ | ಹಾಡಿ | ತೆರೆದೇನು | ಕರೇದೇನು ನಾನೀಗ

ಇಂಥದನ್ನು ತ್ವರಿತಗತಿಯಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಭಂದೋ ಮುದ್ರಗಳೂ ತಾಳ ಲಯಾನುಗುಣವಾಗಿವೆ. ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗರವೇ ಆದ ಹಲವು ಇಂಪಾದ ಧಾಟಿಗಳಿಂದ ಹಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಯಾವ ಮುದ್ರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಧಾಟಿ ಅಥವಾ ರಾಗದ ಅಪರಿಹಾರ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ; ಅಂದರೆ ರಾಗ ನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಭಂದೋಮಯ ವಾಣಿಯನ್ನು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ರಸಾನುಗುಣವಾದ ರಾಗಚ್ಛಾಯೆಯಿಂದ ಭಂದೋ ಮೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ವ್ಯಂಜಕವಾಗಿ ಹಾಡುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಭಂದೋಮಂದಿರವು

ಕಾಲಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಸೈತ್ಯಕಗುಣ ಸಂಪನ್ನವಾದುದೇ ಆಗಿದೆ. ' ತಾಳ್ಯಾಕ, ತಂತ್ಯಾಕ, ರಾಗದ ಚಿಂತ್ಯಾಕ ' ಎಂದು ಹಾಡಿದ ವರಕವಿಯು ತನಗೆ ತಾಳಲಯಗಳು ನೀರು ಕುಡಿದಹಾಗೆ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ತಗತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಾಗವಾಗಿ ಸಲಿಲವಾಗಿ ತಾನು ಹೇಳಿದ ಭಂದದಲ್ಲೇ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಚಮತ್ಕಾರ ವ್ಯಂಜಕವಾಗಿ ಸಂಗೀತಮಯ ಹೃದಯದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸ್ವಭಾವಸಹಜವಾದ ತಾಲಲಯಬದ್ಧ ಭಂದೋವೈಖರಿಯು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತೇ ಸರಿ. ೧

೧ ಇದೊಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾದ ಲೇಖ; ಕೇವಲ ದಿಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಯ ಮುಂದೆ * ಈ ಗುರುತಿದ್ದರೆ ಅಂಥದನ್ನು ಲೇಖಕ ಕೃತವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ನರಳುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು ಭಂದೋ ಮುದ್ರೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ' ಅಪುದಾದರಹುದೆನ್ನಿ ಅಲ್ಲವಾದರಲ್ಲವೆನ್ನಿ ' ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅದು ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನ ಕಾವ್ಯಾಸಕ್ತರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಭಂದೋ ಮಾರ್ಗದ ಕುರುಹನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಶನ ಕರುಣೆಯ... ಶರಷಟ್ಪದಿಯನ್ನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಸಾಂಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಸಾಂಗತ್ಯ ಅಥವಾ ಶರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥದಿದೆ.

ಹೊಯ್ಸಳಾನ್ವಯ ಪ್ರತಾಪ

೧ ಹೊಯ್ ಸಳ

ಶ್ರೀ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು

ಪ್ರಾಕೃತ್ಯಂ ಪ್ರಕಟೇಕುರುಷ್ವ ರಸನೇ ಯಾಚೇ ಕೃತಸ್ತೇಽಂಜಲಿಃ |

ಕರ್ತವ್ಯಾ ತವ ಸೋಮಸಂಭವಕುಲಕ್ವಾಪಾಲಪಾಲಿಸ್ತುತಿಃ ||

ಯದ್ವಾ ತತ್ತದನೇಕರಾಜವಿಜಯಕ್ರೀಡಾಢಿಬದ್ಧಾ ಕ್ಷರ |

ಶ್ಲೋಕತಚ್ಛೋತ್ರ (ಸುಧಾ) ನಿರಂತರ ಘನಸ್ವಾದಾಯ ಕಾಭ್ಯರ್ಥನಾ || ೧ ||

[ಬೆಂಗಳೂರು ೬ನೇ ಶಾಸನ]

ಮೊದಲ ಮಾತು

ಎಲೇ ನಾಲಗೆಯೇ ! ಪ್ರಗಲ್ಬತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವ ಸೋಮಸಂಭವ ಕುಲದಲ್ಲೊಂದ ರಾಜರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನೊಲಿಯದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಜವಿಜಯ ಕ್ರೀಡಾ ಸೂಚಕ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸ್ತವಿಸುತ್ತಿರುವ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಭ್ಯರ್ಥನೆ ಮಾಡಲೇಕೆ !

ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ರಾಜವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯವಂಶ, ಚಂದ್ರವಂಶ ಎಂಬ ಎರಡು ಮನೆತನದವರೇ ಹೆಚ್ಚು. ಸೋಮವಂಶದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶಾಖೆಗಳಿವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ದೋರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳರು ಸೋಮವಂಶದ ಒಂದು ಶಾಖೆಯವರು. ಸುನಾರು ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಗಳಾಗಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕರಾಗಿಯೂ ಈ ಅರಸರು ಅಳಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಕೀರ್ತಿಧ್ವಜವನ್ನು ದಿಗಂತದವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿಸಿದರು. ಈ ರಾಜವಂಶವು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಆರು ಶತಮಾನಗಳಾದರೂ, ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಕಲೆಯ ಬೀಡಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ಧವಳಕೀರ್ತಿಯ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಿಂದ ವೀಕ್ಷಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಈ ಹೊಯ್ಸಳವಂಶದ ರಾಜರ ಶಾರ್ಯ ಔದಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಮಹಾ ಕವಿಗಳೇ ತಿಣಕುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನಂತಹ ಬಣಗು ಲೇಖಕನ ಬರಹಕ್ಕೆ ಗಮನಕೊಡುವವರಾರು ! ಆದರೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹಾ ಕವಿಗಳನ್ನೂ, ಇತಿಹಾಸಕಾರರನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಾರಣ್ಯದಿಂದ ಕೋಮಲ ಸುಮಗಳನ್ನೂ ರಿಸಿ, “ ಹೊಯ್ಸಳಾನ್ವಯ ಪ್ರತಾಪ ” ಎಂಬ ಕಂಠಮಾಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡದೇವಿಯ ಆಭರಣವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವೆನು. ಆ ಕನ್ನಡಾಂಬೆಯ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ವಜ್ರಾಂಗಿಯೇ ನನ್ನ ರಕ್ಷಾಕವಚ.

ಹೊಯ್ಸಳಾನ್ವಯ

ಸೋಮವಂಶದ ಹೊಯ್ಸಳಾನ್ವಯದ ಮೂಲ ಪುರುಷ ಸಳ. ಸಳನೃಪಾಲನಿಗೂ ಅವನ ಮಡದಿ ಭೂಮಿದೇವಿಗೂ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ಭೂಭುಜನು ಜನಿಸಿದನು. ವಿನಯಾದಿ

ತೃನ ಮಗ ನೃಪಕಾಮ. ಅವನ ಮಗ ಇಮ್ಮಡಿ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ. ಇವನು ಹೊಯ್ಸಳ ಜನಪತಿಗಳ ಕೀರ್ತಿವೃಂದರೀಕವನ್ನು ಅರಳಿಸಿದ ಉದಯ ಭಾಸ್ಕರ. ಯುವರಾಜ ಎರೆಯಂಗನು ಅವನ ಪ್ರಿಯವುತ್ರ. ಈ ಯುವರಾಜನಿಗೆ ಬಲ್ಲಾಳ, ಬಿಟ್ಟು ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಮತ್ತು ಉದಯಾದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಮೂವರು ತನಯರು. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಅತುಳ್ಳ ಶ್ವರ್ಯವಂತನೂ, ದಾನಶೀಲನೂ ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಹೊಯ್ಸಳವಂಶದ ಸಪ್ತಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದನು. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಗ ವೀರನರಸಿಂಹ. ಅವನ ಮಗ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ; ತೆಂಕಣ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎನಿಸಿದ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನಿಗೆ! ಇಮ್ಮಡಿ ವೀರನರಸಿಂಹನೂ, ಅವನಿಗೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನೂ ಉದಯಿಸಿದರು. ವೀರ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಪಟ್ಟದ ಮಹಿಷಿಯರಾದ ಸೋಮಲದೇವಿ, ಬಿಜ್ಜಳದೇವಿ, ಮತ್ತು ದೇವಲ ಮಹಾದೇವಿಯರೊಳಗೆ ಬಿಜ್ಜಳ ಮಹಾದೇವಿಗೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹನೂ, ದೇವಳಮಹಾದೇವಿಗೆ ವೀರರಾಮನಾಥನೂ ಜನಿಸಿದರು. ವೀರನಾರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಅವನ ಅರಸಿ ಪಟ್ಟ ಮಹಾದೇವಿಯರ ಮಗನೇ ಮುಮ್ಮಡಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ. ಇವನ ಮಗ ನಾಲ್ವಡಿ ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳ. ಇವನೇ ಹೊಯ್ಸಳ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಅರಸು.

೧ ಚಾರಿತ್ರಕ ವ್ಯಕ್ತಿ

ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ! :- ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಳನೇ ಈ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆಯಾದರೂ, ಸಳ ಎಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನೇ ? ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಕ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

(ಅ) ರೋಂ ನಗರದ ನಿರ್ಮಾಪಕನಾದ ರಾಮುಲಸ್ಸನು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪುರುಷನೋ, ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೋ ಎಂಬ ಉಪಾಪೋಹಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಈ ಹೊಯ್ಸಳವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ಸಳನ ವಿಷಯವೂ ಉಪಯೋಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಅವನ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಾವವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.^೧

(ಆ) ಸಳನು ಚಾರಿತ್ರಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ; ಅವನು ಒಬ್ಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕವೀರ. ಹೊಯ್ಸಳರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಪೂರ್ವ್ಯಳ ಎಂಬ ಕೊಂಚ ಚಮತ್ಕಾರವಾದ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.^೨

(ಇ) ಹುಲಿ ಕಡಿದ ವೀರನಾದ ಇರಂಗವೇಳನೇ ಸಳನಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಒಂದು ಕಥೆಯೂ ಇದೆ.^೩

(ಈ) ಕ್ರಿ. ಶ. ೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಪುರನಾನೂರು ಎಂಬ ತಮಿಳು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಂತಕಥೆ ಇದೆ. ಅದರ ಸಾರಾಂಶ ಏನೆಂದರೆ :— ಪರಾಂಬುನಾಡು ಎಂಬ ಮಲೆನಾಡಿನ ೩೦೦ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಒಡೆಯ ವೇಲ್‌ಪಾರಿ. ಕಪಿಲಾರರು ಆ ರಾಜನ

೧ ಶ್ರೀ ಹಯವದನ ರಾಯರ ಹೊಸ ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟಿಯರು ಸಂಪುಟ II ಪುಟ ೧೩೧೨-೧೩೧೩.

೨ ಶ್ರೀ ಡಾಕ್ಟರು ಫ್ಲೇಟರ್ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜವಂಶಗಳು ಪುಟ ೪೮೧.

೩ ಶ್ರೀ K. V. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಐಯ್ಯರವರು E I XII P ೧೨೨ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ೬.

ಆಶ್ರಿತ ಕವಿ. ರಾಜಪುತ್ರಿಯರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಮಲೆನಾಡಿನ ರಾಜ ಪುಲಿಕಡಮಾಲ್ ಇರುಂಗವೇಳನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಈ ಇರುಂಗವೇಳನು ತುವರಾಯಿ ರಾಜನಿಂದ ಛನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನ ರಾಜ. ಪುಲಿಕಡಮಾಲ್ ಎಂಬ ಆ ಇರುಂಗವೇಳನ ಬಿರುದಿಗೆ “ಪುಲಿಕಡಿದವೀರ” ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಈ ಕಥೆಯು ಸಳನ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುವುದು. ತುವರಾಯಿ ಎಂದರೆ ಯಾದವರ ಮೂಲ ರಾಜಧಾನಿ “ದ್ವಾರಕೆ”, ಹುಲಿಕಡಿದ ಸಂಗತಿಯೂ ಸಳನ ಹುಲಿಕೊಂಡ ಘಟನೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಅವನು ಮಲೆನಾಡಿನ ರಾಜನೂ ಹೌದು. ಈ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ಇರುಂಗವೇಳನೇ ಸಳನಿರಬಹುದು. ೪

ಈ ರೀತಿ ಸಳನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಾಂಶವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ವರೆಗೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಶಾಸನಗಳನ್ನೇ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, (೧) ಸಳನು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ; ಅವನು ಒಬ್ಬ ಐತಿಹಾಸಿಕವೀರ. (೨) ಅವನಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳೂ ಇವೆ. (೩) ಸಳನೂ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರೂ ಸಮಕಾಲೀನರು. (೪) ಅವನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕಾಲ. (೫) ಅವನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು—ಈ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವೆನು.

೨ ಸಿರಿಪುರದ ಕಾಳಗ

ಮೊರಲೆ ಅಗ್ರಹಾರ : ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಬಳಿ ಇರುವ ಮೊರಲೆಯು ಈಗ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಸಳನಿಂದ ಇಮ್ಮಡಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಬಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಗ್ರಹಾರ ವಾಗಿದ್ದು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜರ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. “ಪೊಯ್ಸಳ” ನಾಮವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಥಮ ಶಿಲಾಶಾಸನವು ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಶಕ ೯೧೬ನೆಯ ಜಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿದ್ದ—ಜಾಕಬ್ಬೆಗಂತಿಯು ಈ ಊರಿನವಳು, ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ಶ್ರೀ ಕೇಶವ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನದೇವನು ದೇವರು ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಬಂದು ದೇವಾಲಯದೊಳಗೆ ಕುಳಿದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ದೇವರಿಗೆ ಹೇರಳವಾಗಿ ದಾನಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ವೀರನರಸಿಂಹನೂ, ಅವನ ಮಗ ಇಮ್ಮಡಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನೂ ಈ ಮೊರಲೆ ಅಗ್ರಹಾರದ ಕೇಶವ ಮತ್ತು ಕಲಿದೇವರುಗಳಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿರುವರು: ಈ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಕೇಶವಪುರ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೊರಲೆ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಏಳು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸಳನು ಪೊಯ್ಸಳನಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನಿಂದ ಈ ಅಗ್ರಹಾರವು ಹೊಯ್ಸಳರ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.^೫

೪ The Hoysala Vamsa by Sri William Coelho, pages 16—17.

೫ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿನ ತಾಲ್ಲೂಕು ೧೩೬-೧೩೭-೧೩೮-೧೩೯-೧೪೦ ಮತ್ತು ೧೪೧ನೇ ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ೧೯೩೨ನೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಶಾಸನ ಇಲಾಖಾ ವರದಿಯ ಆ ೩೬ನೇ ಶಾಸನ ಪುಟ ೨೦೦.

ಪೊಯ್ಸಳನಾಮ ಉತ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಥಮಶಾಸನ : ಮೊರಲೆ ಗ್ರಾಮದ ಉಪಗ್ರಾಮ ಹೊಸಹಳ್ಳಿಗೆ ಪೂರ್ವ ಬೀರದೇವರ ಸಾರಿಗೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲಾಶಾಸನ.^೧

- ೧ ಮೀನಾಂಜ್ಞಿರೆಯ ಕಲ್ಲುಟ್ಟು ಮಜ್ಜಳ
- ೨ ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಂತರಾಮನಣ್ಣಕನ್ನ
- ೩ ಪ್ಪ ಸಿರಿವುರದೊ ಅಣ್ಣಿಗನೊಳ್ಳಕಾದಿ
- ೪ ಸತ್ತ ಅರಕೆಲ್ಲನ ಮಗ ಅವನ ಮ
- ೫ ಮ ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗಂ ಅವರ ಪಗೆಗೆ
- ೬ ಅರಕೆಲ್ಲನ ಬೆಸದೊ ಮಹಾರಾಜನೊಳ್ಳಾದಿ
- ೭ ಸತ್ತ ಕೆಲ್ಲಗಾವುಣ್ಣ ಚಾಮೊನ್ನ ಚೂಡಾಮ
- ೮ ಣಿ ಚೆವಕೊಳ್ಳಣ್ಣ ಸಮರೈಕಪಾತ್ತ
- ೯ ಮಾಬ್ಬಲರಾಮ ಶ್ರೀಮತ್ ಅ
- ೧೦ ರಕೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟ ಕೆಲ್ಲಗವುಣ್ಣ
- ೧೧ ಜ್ಞಿ

ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಲಿಪಿ ಎರಡೂ ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿವೆ. ಪ್ರಚಲಿತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಥವಿವರಿಸಬಹುದು :—

ಸ್ವಸ್ತಿ, ಅರಕೆಲ್ಲನ ಮಗನಾದ ಅಣ್ಣಿಕಂದರ್ವ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ಶ್ರೀ ಸಾಮಂತರಾಯನು ಸಿರಿವುರದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಿಗನೊಡನೆ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸತ್ತನು. ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನು ಅವನ (ಅರಕೆಲ್ಲನ) ಮೊಮ್ಮಗ ; ಇವನೂ ಅಣ್ಣಿಗನೊಡನೆ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಳಗವು ದಾರುಣವಾಯಿತು. ಆಗ ದಳಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮತು ಅರಕೆಲ್ಲನು ಸಿರಿವುರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಸೇನಾನೀಕರನ್ನು ಹೊರಿದುಬಿಡಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜ ಅಣ್ಣಿಗನೊಡನೆ ಕಾದಾಡಲು ಬೆಸಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆಗ ಕೆಲ್ಲಗೊಡನು ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದಿ ಸತ್ತನು. ಈ ವೀರಕೆಲ್ಲಗೊಡನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಅರಕೆಲ್ಲನು ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮೀನಂಗೆರೆಯನ್ನು ವೀರಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಮಂಗಳ.

ಈ ಶಾಸನದ ಉದ್ದೇಶ. ಶ್ರೀಮತು ಅರಕೆಲ್ಲನ ವಕ್ಷಕ್ಕೂ, ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವ ಮಹಾರಾಜ ಅಣ್ಣಿಗನಿಗೂ ಸಿರಿವೂರ ಬಳಿ ನಡೆದ ಕಾಳಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಈ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅರಕೆಲ್ಲನ ಮಗ ಸಾಮಂತರಾಮನೂ ಮತ್ತು ಕೆಲ್ಲಗೊಡನೆಂಬ ವೀರನೂ ಮಡಿದರು. ಅರಕೆಲ್ಲನ ಮೊಮ್ಮಗ ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನೂ ಕಾದಾಡಿದನು.^೨ ಅರಕೆಲ್ಲನ ಹೆಸರು ಇದೇ ಮೊರಲೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ತುಂಡು ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಸಾಮಂತರಾಮ, ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗ ಮತ್ತು ಕೆಲ್ಲಗೊಡ ಇವರ

^೧ Inscription ೩೭ in MAR ೧೯೩೨.

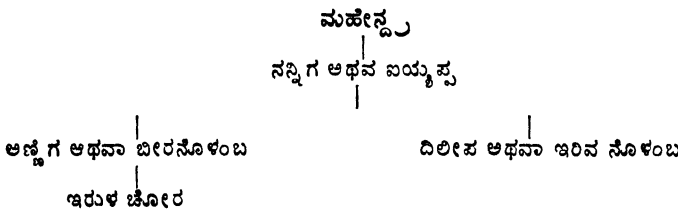
^೨ ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನು ಈ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿದನೆಂದು ಶ್ರೀ ಎಂ. ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. MAR ೧೯೩೨ ಪುಟ ೨೦೧.

ಹೆಸರು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಶಾಸನದ ತೇದಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರಕೆಲ್ಲನ ಕಾಲ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕಾಳಗ ನಡೆದ ಸಿರಿವೂರು ಯಾವದು? ಮಹಾರಾಜ ಅಣ್ಣಿಗನು ಯಾರು ಮತ್ತು ಅವನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಏನು? ಅವನು ಆಳಿದ ಕಾಲ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ನಿರ್ಧರವಾಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗಲೇ ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಳಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಾಲವು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.

ಸಿರಿವೂರು : ಅರಕೆಲ್ಲ-ಅಣ್ಣಿಗರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಕಾಳಗದ ರಣಭೂಮಿಯಾದ ಸಿರಿವೂರು ಈಗ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಿರಿಗುಂದವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ.^೮ ಅಣ್ಣಿಗ-ಗಂಗ ರಾಜಮಲ್ಲರಿಗೆ ನಡೆದ ಕಾಳಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಒಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ ೯+೧೦ ಸಿರಿವೂರ ಹಳ್ಳ ಎಂದು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಿರಿಯ ಮನೆತನದ ಇಂದ್ರಾತ್ಮಜನು ಶ್ರೀಪುರದ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವೇಶರನ್ನು ಇಂದು ಕೊಂದನು ಎಂದು ಇಸಾಮುದ್ರದ ಶಿಲಾಶಾಸನವು^{೧೦} ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವೇಶರು ಎಂದರೆ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರು ಎಂಬುವರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಅಣ್ಣಿಗನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿರಿವೂರು ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ರಣರಂಗವಾಗಿತ್ತು.

ಅಣ್ಣಿಗನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ : ಅಣ್ಣಿಗನು ನೊಳಂಬವಾಡಿ ೩೨,೦೦೦ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಪತಿಗಳಾದ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರ ರಾಜ. ನೊಳಂಬರು ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವ ಸಮ್ರಾಟರ ಒಂದು ಶಾಖೆಯವರು. ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರ ರಾಜಧಾನಿ ಹೆಂಜೇರು ಅಥವಾ ಹೇಮಾವತಿ. ಇವರ ೧೩ ತಲೆಮಾರಿನ ರಾಜರು ಆಳಿರುವರೆಂದು ಪ್ರಭುರಾಮ ಮಂಗಳದ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದ ವಿಷಯ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆ^{೧೨} ಇವರಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಜ. ಅವನ ಮಗ ನನ್ನಿಗ. ಇವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನೇ ಅಣ್ಣಿಗ. ಇವನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಬೀರನೊಳಂಬ. ಇವನ ಮಗ ಇರುಳಚೋರ. ದಿಲೀಪ ಅಥವಾ ಇರಿವ ನೊಳಂಬನು ಅಣ್ಣಿಗನ ತಮ್ಮ.

ವಂಶವೃಕ್ಷದ ಒಂದು ಭಾಗ

ಶ್ರೀ ಪೃಥುವಿ ವಲ್ಲಭ, ಪಲ್ಲವ ಕುಲತೀಲಕ, ಪಲ್ಲವರಾಮ ಮೊದಲಾದವು ಈ ರಾಜರ

^೮ ಅದೇ. ೯+೧೦ ತಿಪಟೂರು ೧೦-೧೧ನೇ ಶಾಸನಗಳು.

^{೧೦} ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ೭೬ನೇ ಶಾಸನ.

^{೧೨} ಪ್ರಭುರಾಮ ಮಂಗಳದ ತಾಮ್ರಶಾಸನ; ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ : ಸಂಪುಟ ೩೪ ಸಂಚಿಕೆ ೨ ಪುಟ ೬೯-೮೬.

ಮುಖ್ಯ ಬಿರುದುಗಳು. ಪೃಥಿವೀವಲ್ಲಭರು ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜರು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹೇಂದ್ರನಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರವೇ ಆಗಿದ್ದರು.

ನನ್ನಿಗ ಐಯ್ಯಪ್ಪನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೦೮ ರಿಂದ ೯೩೪ರ ವರೆಗೂ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಆಧಾರ ಗಳಿವೆ. ಅನಂತರ ಚಾಳುಕ್ಯ ಭೀಮನಿಂದ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನಂತರ ಇವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಅಣ್ಣಿಗನು ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದನು. ಈ ಅಣ್ಣಿಗ ಬೀರ ನೊಳಂಬನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಂತ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಕ ೮೪೧ನೆಯ ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (೯೧೯ ಕ್ರಿ. ಶ.) ಅಣ್ಣಿಯ್ಯನು ಪ್ರಾಂತ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು ಮುಷ್ಣೂರು ಗ್ರಾಮದ ಈಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪಾಣಿಪಟ್ಟ ಸಹಿತವಾದ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ ದೇವರ ದಾಸನಾಥವರ್ಮನಿಗೋಸ್ಕರ ಶಿಲಾ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ೧೩ ಶಕ ೮೫೩ನೆಯ ವಿರೋಧಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾ ಮಣಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ೧೪ ಶಕಕಾಲ ೮೫೮ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೩೬)ರಲ್ಲಿ ಬೀರನೊಳಂಬ ಅಣ್ಣಿಯ್ಯನು ಮಡಕಶಿರಾ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಗುನಿಮೊರು ಬಾಗಿಲಿನ ಶಾಸನದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ೧೫ ಗಂಗವಂಶದರಾಜ ಪೃಥ್ವೀಪತಿಗೂ ನೊಳಂಬ ಐಯ್ಯಪ್ಪನ ಮಗ ಬೀರನೊಳಂಬನಿಗೂ ನಡೆದ ಒಂದು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಗಂಗರ ಪಕ್ಷದ ಒಬ್ಬ ವೀರನು ಮಡಿದನು ಎಂದು ತಾತನ ಕಲ್ಲು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ೧೬ ಆದರೆ ಈ ಕಾಳಗದ ಕಾಲ ಆ ಶಾಸನ ದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಕ ೮೫೮ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಅಣ್ಣಿಗನ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಶಕ ೮೬೪ನೆಯ ಶೋಭಕೃತ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೨ರಲ್ಲಿ) ಅಣ್ಣಿಗನ ತಮ್ಮನಾದ ಇರಿವನೊಳಂಬ ದಿಲಿಪರಸನು ಪೃಥಿವೀ ರಾಜ್ಯಾಂಗಯುಕ್ತನಾದನು ಎಂದು ಹೇಮಾವತಿ ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ೧೭ ಈ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳೂ ಅಣ್ಣಿಗನು ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಮಡಿದನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುವು. ಇವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೦ನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ವಿಮೋಳಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ೧೮ “ಅಣ್ಣಿಗನ ಪಲ್ಲವನಿಗೆ ವಿಪತ್ತಿ ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು” ಎಂಬ ವಿಷಯವೂ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಿಗ ಮಹಾರಾಜನ ಸ್ಥಾನವು ಮುಖ್ಯ ವಾದುದು. ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರಿಗೂ ತಲಕಾಡು ಗಂಗರಿಗೂ ನೊಳಂಬಾದಿ ರಾಜನ ಕಾಲ ದಿಂದಲೇ ಬಾಂಧವ್ಯ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ನೊಳಂಬಾದಿ ರಾಜನ ತಂಗಿಯನ್ನು ರಾಜಮಲ್ಲ ಪೇರ್ಮಾಡಿಯು ವಿವಾಹವಾದನು. ಈ ಗಂಗ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಪೇರ್ಮಾಡಿ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನೂ ಜಯಚ್ಚಿ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರಿಯೂ ಜನಿಸಿದರು. ನೊಳಂಬಾದಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಮಗಳು ಜಯಚ್ಚಿಯನ್ನು ಬಹುಶಃ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಿರಿಯ

೧೩ ಜಗಳೂರು ೨೯ ಮುಷ್ಣೂರು ಶಾಸನ.

೧೪ ಚಿಂತಾಮಣಿ ೪೩-೪೪ನೇ ಶಾಸನಗಳು.

೧೫ MAR ೧೯೧೬ No. ೭೫೯ of Appendix B.

೧೬ ಮೈಸೂರು ಶಾಸನ ಇಲಾಖಾ ೧೯೨೫ನೇ ಸಂವತ್ಸರ ವರದಿ ೮೬ನೇ ಶಾಸನ.

೧೭ ಹೇಮಾವತಿ ಶಾಸನ ಸಿರಾ ೨೮ನೆಯ ಶಾಸನ.

೧೮ ದಿವೌಳಿ ತಾಮ್ರಶಾಸನ. ಶ್ರೀ ಭಂಡಾರಕರ್ ಅವರ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ. (Early History of the Deccan P. ೩೧೫.)

ರಾಣಿಯಾಗಿ ವಿವಾಹವಾದನು. ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನೇ ಮಹೇಂದ್ರ ರಾಜ. ಹೀಗೆ ಇವರಿವರಿಗೂ ದೇಹಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ ಮಹೇಂದ್ರನ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಗಂಗರು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಹೇಂದ್ರನನ್ನು ಗಂಗ ರಾಜಕುಮಾರ ಇಮ್ಮಡಿ ಎರೆಯಂಗನು ದಾರುಣವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಮಹೇಂದ್ರಾಂತಕ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಈ ಕೊಲೆಯಿಂದ ಈ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಮಹಾದ್ವೇಷವುಂಟಾಯಿತು. ಮಹೇಂದ್ರನ ಮಗ ನನ್ನಿಗ-ವಿಷ್ಣುಪ್ಪನೂ, ಇವನ ಮಗ ಅಣ್ಣಿಗ-ಬೀರನೊಳಂಬನೂ ತಲಕಾಡು ಗಂಗ ಎರೆಯಪ್ಪ, ಅನಂತರ ಅವನ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳು ನರಸಿಂಹದೇವ ಮತ್ತು ರಾಜ ಮಲ್ಲರಮೇಲೆ ದ್ವೇಷ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಈ ದ್ವೇಷದ ಹಟಮಾರಿತನದಿಂದ ರಾಜ ಮಲ್ಲನಿಗೂ, ಅಣ್ಣಿಗನಿಗೂ ಕೊತ್ತಮಂಗಳದ ಬಳಿ ದಾರುಣವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾರಸಿಂಹನ ಕೂಡಲೂರು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ೧೯

ಕೊತ್ತಮಂಗಳದ ಕಾಳಗ

ವೃ|| ತಸ್ಯಾ ನುಜೋ ಯೋಽಜನಿ ರಾಜಮಲ್ಲೋ ನಾಮ್ನಾದಿನಾ ದುರ್ಯ್ಯ ರಾಜಮಲ್ಲಃ |
ಪೂರ್ವಾವನೀಪಾಲಕನೀತಿಮಾಗೋರ್ ನಾಮ್ನಾ ಪರೇಣಾಪಿ ಚ ನೀತಿಮಾರ್ಗಃ |
ಸಾದಾತಂ ಶರಪಂಜರೈರವಿರಲೈರಶ್ವೀಯಮುಗ್ರಾಸಿನಾ |
ಹತ್ವಾ ಹಸ್ತಿಕಮೇಕಗಂಧಕರಿಣಾ ಮೂರ್ತ್ಯಾ ನೊಲಂಬಣ್ಣಿಗಂ |
ಜಿತ್ವಾ ವಿಶ್ರುತ ಕೊತ್ತಮಂಗಳರಣೇ ಬಾಣೈ ಸ್ತೃಭಿರ್ಮದ್ರಿತಂ |
ಕೃತ್ವಾ ಬಿಭೃತಮತ್ಯುವಾಹ ಕೃಪಯಾ ಶ್ರೀರಾಜಮಲ್ಲಾಧಿಪಃ ||
ಸತು ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಕೊಂಗುಣವರ್ಮ ಧರ್ಮ ಮಹಾರಾಜಾಧಿ
ರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಶ್ರೀ ರಾಜಮಲ್ಲ ಪ್ರಥಮ ನಾಮಧೇಯಃ ಕಚ್ಚಿಯ ಗಂಗಂ ||

[ಕೂಡಲೂರು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ]

ನರಸಿಂಹ ದೇವನ ತಮ್ಮನು ದುರುಳರಾದ ಶತ್ರುರಾಜರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ರಾಜಮಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ನಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಪೂರ್ವರಾಜರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೀತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು. ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಶತ್ರುವಕ್ಷದ ಪದಾತಿಯನ್ನೂ, ತನ್ನ ಹರಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಅಶ್ವಬಲವನ್ನೂ, ತನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ಒಂದೇ ಗಂಧಗಜದಿಂದ ಆನೆಯ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿ, ನೊಳಂಬ ಅಣ್ಣಿಗನನ್ನು ಕೊತ್ತಮಂಗಳದ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿದನು. ಬಾಣಗಳ ಗಾಯಗಳಿಂದ ನೊಂದು ನಡುನಡುಗಿ ಭಯಭ್ರಾಂತನಾದ ಆ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಕೃಪೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅಭಯದಾನಮಾಡಿ, ಆಶ್ರಯವಿತ್ತನು. ಈ ರಾಜಮಲ್ಲನಿಗೆ ಕಚ್ಚಿಯ ಗಂಗ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು.

ಗಂಗ-ನೊಳಂಬರ ಈ ಯುದ್ಧವು ತುರುಗಾಳಗದಿಂದ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮೊದಲು ನೊಳಂಬನ ಸೇನೆಯು ದಾಳಿ ಬಂದು ಕರುವೂರಿನ ತುರುಗಳನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದು ಹೆರ್ಮಾಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿತು. ಕಚ್ಚಿಯ ಗಂಗನ ವೀರರು ಸಮ್ಮನಿರುವರೆ. ಕಳ್ಳರನ್ನು

ಗಂಗನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗಿ ಪರಿದಾಡಿ ಎದುರು ಬಲವನ್ನೂ, ಅವರ ಮನವನ್ನೂ (ದುಷ್ಟನಡತೆಯನ್ನೂ ಮೂದಲಿಸಿ ಆ ತುರುಗಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಸಿರಿಪುರದ ಹಳ್ಳದ ಬಳಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಗಂಗರಪಕ್ಷದ ಕಡ್ಡೆರಯ್ಯನ ಮಗ ಗುಜ್ಜನಂದಿಯು ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇರಿದನು. ೨೦ ಈ ತುರುಗಪರಿಯಲೆ ನಾಗವಾರಯ್ಯ, ಬೆಳ್ಳತ್ಥಣದ ಗವುಡ ಇವರು ಸತ್ತರು. ೨೧ ಕೊತ್ತಮಂಗಳದ ಕಾಳಗವು ಬಹಳ ಭೀಕರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಮೇಲೆ ಉದಹರಿಸಿರುವ ಮಾರಸಿಂಹ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆಯಷ್ಟೆ. ನೊಳಂಬ ಅಣ್ಣಿಗನ ಪಕ್ಷದ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳೂ ಕೊತ್ತಮಂಗಳದ ಕಾಳಗವು ಭೀಕರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಬಿಲ್ಲ ಕೊತ್ತಮಜ್ಜಿಲದೊಳ್ಳಿ ನೊಳಂಬಾದಿ ರಾಜ ಅಣ್ಣಿಗನು ಗಂಗರುಂ ತಾನುಂ ಒಡ್ಡಿ ಅಂದರೆ ಸುತ್ತುವುದುಕೊಂಡು ಕಾದಿದನು. ಆಗ ನೊಳಂಬನ ಸೈನಿಕ ಭೀಮಯ್ಯನ ಮಗ ವರ್ಗಡೆ ಬೆಣಾಮಯ್ಯನು ಗಂಗರ ಆನೆಯ ಕುಂಭಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಪಾಯಿಸಿ ಹೊಡೆದನು. ಆನೆಯ ರಾವುತನಿಗೆ ಕುದುರೆಯ ರಾವುತನು ಸಮನಾದ ಆಳೆ! ಬೆಣಾಮಯ್ಯನು ಸತ್ತನು. ಈ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣಿಗನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕಲಿಯಾರೆಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನೇ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ೨೨ ಈ ರಣರಂಗವು ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಪಕ್ಕದ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವೃತ್ತದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ಅರಿ ನರಪರ್ಕಳುಕ್ಕಿ ತರಿಸ್ಸದಿರೊಳ್ಳಿಲೆ ಪೊಳ್ಳಿ ವೈರಿ ಭೂ

. . . . ದಾನಿ ಸಮ ನಿನ್ನನ ನೀ ಬೆಸಸೆನ್ನ ಬನ್ನ ನನ್ನ .

ನರಪತಿ ಮೆಚ್ಚಿನಚ್ಚಿ ಬೆಸ ವೀ ತಾಗಿ ಗಂ .

ಗರ ಮದ ಕುಂಭಿ ಕುಂಭವಲೆ ವಾಯ್ವಿರಿದು ಬೆನಗಂ ಸತ್ತಂ ||

ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಗಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ತಲಕಾಡು ಗಂಗರ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ, ಅವರ ತುರುಗಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ತುರುಗಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟನು. ಗಂಗರ ಬಲವು ಕೊತ್ತಮಂಗಲದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅದನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಗಂಗರ ಆನೆಯ ರಾವುತರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆದರಿಹೋಗಿ ಗಂಗರಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದನು. ಗಂಗರು ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರು; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ನೀತಿ ಮಾರ್ಗರೆಂಬ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯ! ದಯೆಯು ಕೊಡುವವನನ್ನೂ, ಕೊಳ್ಳುವವನನ್ನೂ ಹರಸುವುದು. ಅದರಿಂದ ಈರ್ವರಿಗೂ ಸುಖ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳು ದೊರಕುವುವು. ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಭಾರತೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸದ್ಧರ್ಮ. ನೀತಿ ಮಾರ್ಗದ ರಾಜಮಲ್ಲನು ಶರಣುಬಂದ ಅಣ್ಣಿಗನನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಭರಣಮಾಡಿದನು. ಶತ್ರುಗಳು ಮಿತ್ರರಾದರು.

ಅಣ್ಣಿಗನ ವಿಪತ್ತು

ಶ್ರೀವಲ್ಲಭೇನ ನಿಹತೌ ಭುವಿ ದಂತಿಗ ವಪ್ತುಗೌ ದುಷ್ಪಾ

ರಚ್ಚಮಲ್ಲ ವಿಷದ್ರುಮಂ ಉದಸ್ಯ ನಿಹತೇನ ಯೋಕ್ಯತ ಸನಾಥಾಂ . || ೨೭ ||

೨೦ ತಿಪಟೂರು ೧೦ ; ೨೧ ತಿಪಟೂರು ೧೧.

೨೨ ಮದ್ದಗಿರಿಯ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕುಲದೇವರ ಪುರದ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ೭೧ ಮತ್ತು ೭೨.

ಭೂತಾಯಫಪುಣ್ಯತರುಣಾ ನಾಟೀಮಿವ ಗಂಗಪಾಟೀಂ ಚ
ಪರಿಮಲಿತಾಣ್ಣ ಗ ಪಲ್ಲವವಿಪತ್ತಿರಾಸೀತ್ ನ ವಿಸ್ಮಯಸಾಧನಂ
ವಿಸ್ತುರತಿ ಯತೃತಾಪೇ ಶೋಷಿತವಿದ್ವೇಷಿ ಗಾಂಗಾಘೇ ೨೩

|| ೨೮ ||

|| ೨೯ ||

ಜಯದಿಂದ ಉಬ್ಬಿದ ರಾಜಮಲ್ಲನೀತಿಮಾರ್ಗನು ಅನೀತಿಮಾರ್ಗನಾದನು, ಗಂಗವಂಶನೆಂಬ ಅಮೃತವನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಅಮೃತವೃಕ್ಷವು ವಿಷವೃಕ್ಷವಾಯಿತು. ಈ ವಿಷವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕದಿದ್ದರೆ ತಲಕಾಡು ಗಂಗವನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ನಾಶ ಮಾಡುವುದು ಎಂದು ಅಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಮ್ರಾಟರು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಭ ಎಂದರೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನು ದುಷ್ಟರಾದ ದಂತಿಗ ಅಪ್ಪುಗರನ್ನು ಕೊಂದು, ರಾಜಮಲ್ಲನೆಂಬ ವಿಷವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಭೂತಾಯಫನೆಂಬ ಪುಣ್ಯ ತರುವನ್ನು ನೆಟ್ಟು ಗಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ಪುಷ್ಪವಾಟಿಯಂತೆ ಸನಾಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಯಾವ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಾಪವು ದ್ವೇಷಿಯಾದ ಗಂಗ ಕುಲದ ರಾಜಮಲ್ಲನೆಂಬ ಅಬ್ಬಿಯನ್ನು ಶೋಷಣಗೊಳಿಸಿಶೋ ಅದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಅಣ್ಣಿಗ ಪಲ್ಲವನಿಗೆ ವಿಪತ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು; ಅಂದರೆ ರಾಜಮಲ್ಲನೆಂಬ ವಿಷವೃಕ್ಷವೂ, ಅದನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಅಣ್ಣಿಗ ನೆಂಬ ಅಮೃತಲತೆಯೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ನಾಶಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಯವೇಕೆ! ಈ ದಿವೋಳಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಶಕ ಸಂವತ್ಸರ ಲೌತನೆಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೦) ಶಾರ್ವರೀ ಸಂವತ್ಸರದ ನೈಶಾಖ ಬಹುಳ ಪಂಚಮಿ. ಅದರಿಂದ ರಾಜಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣಿಗ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆಯೇ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದರು ಅಂದರೆ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು ಎಂದು ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ಖಟ್ಟಾಂಗನೆಂಬರಸು : “ಸ್ವಾಹಾಂಗನಾನಾಥ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮನೋರಥನಾಗಿ ಖಟ್ಟಾಂಗನೆಂಬರಸನ ಯಜ್ಞದೊಳಾತನು ತಂದ ಘೃತ ಸಮುದ್ರಮಂ ಕುಡಿದೊಡಾದ ರೋಗಮಂದು ಪೋದುದೆಂದು ನೀರೋಗನಾಗಿ ಮಹಾನುರಾಗಂಬೆರಸು ಪರಸಿ ಪೋದನು ” ಎಂದು ಶಾ. ಶ. ೮೬೩ರಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೧ರಲ್ಲಿ) ರಚಿತವಾದ ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿಯ ವೀರಮಾರ್ಜನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. (ಪಂಪ ಭಾರತ ೫ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸ ೧೦೨ನೆಯ ಪದ್ಯದನಂತರ ವಚನ). ಮೂಲ ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಖಟ್ಟಾಂಗನೆಂಬರಸು ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ. “ಅನುಗಾಲವೂ ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೇತಕೀ ಎಂಬ ಅರಸು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ಅರ್ಜೀರ್ಣವಾದದ್ದು ” ಅದಿವರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ (ಪಂಪ ಭಾರತದ ಉಪೋದ್ಭಾತ ಪುಟ ೫೧) ಹಾಗಾದರೆ ಖಟ್ಟಾಂಗನೆಂಬರಸು ಯಾರು? ಪ್ರಭುರಾಮನುಂಗಲದ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರು “ಕಟ್ಟಾಂಗ ಧ್ವಜರು” ಎಂದಿದೆ. ಖಟ್ಟಾಂಗಧ್ವಜ ಎಂಬುವ ಸಂಸ್ಕೃತಪದದ ಕನ್ನಡರೂಪವೇ ಕಟ್ಟಾಂಗಧ್ವಜ. ಖಟ್ಟಾಂಗ ಎಂದರೆ ಶೈವ

ಯತಿಗಳು ಹಿಡಿಯುವ ತಲೆಬುರುಡೆಯನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿದ ದಂಡ. ಶಿವನಿಗೆ ಖಟ್ಟಾಂಗಧರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವ ನಂದಿಪೋತವರ್ಮನ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ 'ಖಟ್ಟಾಂಗಧ್ವಜ ಪ್ರಭೂತ ಪ್ರಖ್ಯಾತ' ಎಂದಿದೆ (New Mysore Gazetteer Vol. II P. ೫೬೦.) ಸ್ವಕೃತ ಖಟ್ಟಾಂಗನೆಂಬರಸು ಎಂದರೆ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವರ ರಾಜ ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಗೋವಿಂದನೆಂಬ ಗೊಜ್ಜಿಗನು ಕೌರವರಂತೆ ದುರುಳನಾಗಲು, ಅವನ ಹಿಂಸೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸತ್ವಜಿಗಳು ಅವನನ್ನು ರಾಜಪದವಿಯಿಂದ ಚ್ಯುತಿಮಾಡಿಸಿ, ಧರ್ಮರಾಯನಂತೆ ಪ್ರಜಾರಂಜಕನಾದ ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಅಮೋಘವರ್ಷನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಈ ದಾಯಾದಿಗಳಿಗೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವೇ "ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಭಾರತ ಸಂಗ್ರಾಮ" ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಗೊಜ್ಜಿಗನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ದಂತಿಗ, ಒಪ್ಪುಗ, ಗಂಗರ ಮುಮ್ಮಡಿ ರಾಚಮಲ್ಲ, ನೊಳಂಬಪಲ್ಲವ ಅಯ್ಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ಈತನ ಮಗ ಅಣ್ಣಿಗ ಮೊದಲಾದವರು ಸೇರಿದರು. ಭದ್ರದೇವ ಅಮೋಘವರ್ಷನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವನ ಮಗ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಕನ್ನಡ, ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಅರಿಕೇಸರಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಶಾಖೆಯ ಗಭೇಂದ್ರನ ಮಗ ಇರಿವಕನ್ನೂರ, ಗಂಗಭೂತಗ ಮೊದಲಾದವರು ಸೇರಿದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಅಮೋಘವರ್ಷನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜಯ ಲಭಿಸಿ, ಅಮೋಘವರ್ಷನೇ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದನು. ಈ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಎದುರಾಳಿಗಳಾದ ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವ ಅಯ್ಯಪ್ಪ ಅಥವಾ ಅವನ ಮಗ ಅಣ್ಣಿಗನನ್ನೇ ಅವನ ಧ್ವಜ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಖಟ್ಟಾಂಗನೆಂಬ ಅರಸು ಎಂದು ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ದಿವೋಳಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಖಾಂಡವನನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿ ಗಂಗಪಾಟೀ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ವಿಷದ್ರವ್ಯವು, ಪುಣ್ಯತರು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಶಕ ಸಂವತ್ಸರ ೮೫೯ನೆಯ ಹೇವಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಬಾದ್ರಪದ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರ (೭-೯-೯೩೭ ಕ್ರಿ. ಶ.)ದ ಇಸಾಮುದ್ರದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇರಿವ ಕನ್ನರನು ಗಂಗ ಪರ್ಮಾಳಿಯನ್ನು ಕೊಂದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಈ ಗಂಗ ಪರ್ಮಾಳಿಯು ಗಂಗವಾಡಿಯ ವಿಷವೃಕ್ಷವಾದ ರಾಚಮಲ್ಲ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ರಾಚಮಲ್ಲ ಅಣ್ಣಿಗ ಈ ಈರ್ವರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ವಿಷವೃಕ್ಷವಾದ ಹೊಂದಿದರು. ಅಂದರೆ ಕೊಲ್ಲ ಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರಕೆಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣಿಗರ ಸಿರಿವೂರು ಕಾಳಗವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭-೯-೯೩೭ಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸಂಭವಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ ?

೩ ಹೊಯ್ಸಳನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ

ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕದೊಳೆಂಟುನೂರಿದಲಾ ।

ಮೇಲಣ ವಿಳಂಬಿ ವತ್ಸರ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧದೊಳ್ ।

ಮೇಲಾದ ದಶಮಿಯಾ ಗುರುವಾರದುದಯದೊಳ್ ಗಳಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡಾಗಲಾ ॥

ವೇಳೆಯೊಳ್ ಹೊಯ್ಸಳಗೆ ಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಲವ

ನಾಳುತಿರ್ಪಳಿಯ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯವೆನಿಸುವುದು ।

ಲೀಲೆಯಿಂದನಾದಿಯಾದ ನವಬಲ್ಲಾಳರೊಲಿಲ್ಲರಾ ಧರೆಯನು ॥ ೨೫

ಎಂದು ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶಕ ೮೦೦ ಮತ್ತು ೮೬೦ ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರವು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂಟು ನೂರುರಿಂದಾಮೇಲಣ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯದ ವಿಳಂಬಿಯು ಶಕ ೭೬೦ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಶಕ ೮೬೦ನೆಯ ವಿಳಂಬಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶು. ೧೦ ಬುಧವಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಕ್ಷತ್ರ ಆಶ್ಲೇಷ ಅಥವಾ ಮಖ. ೧೨ ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಉದಯದಿಂದ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅಂದು ಗುರುವಾರ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಇಸವಿ ೧೫-೩-೯೩೮ನೇ ಗುರುವಾರ. ೨೬ ಆಗಿನ ಗ್ರಹಸ್ಥಿತಿ :-

ಶು	ರ ಗು	ಬು ಲ	
ಶ			ಚ
ಕು			

ದೇವಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಾಲವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :-

ಶಕ ಸಂದೆಂಟು ನೂರರ ವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರ ಶುದ್ಧ ಮಾ ।

ಪ್ರಕಟಿತ ಮುಪ್ಪುಡಾ ದಶಮಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಸಾರ ಪುಷ್ಯತಾರೆ ಕಾ ।

ತುಕ ಧೃತಿಯೋಗ ಗಿರಿಜಾ ಕರಣಂ ಲಗ್ನ ತಾ ಬರುವಾಗೆ ಸಂಪ ।

ದ ಕಳಂಕ ಮುನಿಸಂ ಹೊಯ್ಸಳಂಗೆ ನೆರೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಂ ॥ ೨೭

ಇಲ್ಲಿ ಶಕಸಂದ ಎಂಟು ನೂರರ ವಿಳಂಬಿ ಎಂದರೆ ಶಕ ೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿಳಂಬಿಯ ಅನಂತರ ವಿಳಂಬಿ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಆದರೆ ದೇವಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ ಎರಡು ಕಾಲವೂ ಒಂದೇ ಆಗುವುದು. ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯರು ವಿಜಯನಗರದರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿದವರು ದೇವಚಂದ್ರನು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಕಾಲದವನು ಈರ್ವರಿಗೂ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಅಂತರವಿದೆ. ಇವರ ಮತಗ್ರಂಥಗಳೂ ಬೇರೆಬೇರೆ. ಒಬ್ಬರ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರ

೨೫ ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ ಸಂಧಿ ೬೨ ಪದ್ಯ ೫೧.

೨೬ ಡಾ| ಸೊಂಡೆಕೊಪ್ಪದ ಶ್ರೀಕಂಠಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ನನಗೆ ೭-೨-೧೯೫೫ರಂದು ಬರೆದಿರುವ ಕಾಗದಿಂದ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕುಂಡಲಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣದ ಈ ತೇದಿಯು ಅಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂಬುದು ಅವರ ಮತ. ಇದೇ ತೇದಿ ಸತ್ಯಾಂಶಕ್ಕೆ ಸಮಾಪನಾದುದು ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

೨೭ MAR ೧೯೫೫ Pages ೧೨ and ೧೩.

ದಾಯದವು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರದು ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈವರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲ ವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈವರಿಗೂ ಚಾರಿತ್ರಕ ಆಧಾರಗ್ರಂಥವೊಂದು ಲಭ್ಯವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ವೀರಶೈವರ ಕಾಲಜ್ಞಾನವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸುತರಾಂ ವಿಶ್ವಾಸಾನರ್ಹವಾದ ಇಂತಹ ತಾರೀಖುಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಈ ಮುಹೂರ್ತದ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುನಂಬಿಗೆ ಇಡಲಾಗದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಮೇಲೆ ಉದಹರಿಸಿರುವ ಮುಹೂರ್ತವು ಇತಿಹಾಸ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಉನತಂದಿಲ್ಲ. ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮುಹೂರ್ತವು ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿ ತೋರು ವುದು.

ಸಳನು ಒಬ್ಬ ಸಣ್ಣ ಸಾಮಂತ. ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವೇ? ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೩೮ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬದ್ಧೆಗೆ ಅಮೋಘ ವರ್ಷನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಭೂತಗೇಂದ್ರನು ದರ್ಪದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆಗತಾನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ಸಳನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ವಾದುದು ಅಸಂಭವ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಂತೆಯೇ ಅವರ ಅಧೀನರಾದ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರೂ, ಮಹಾಸಾಮಂತರೂ ಮೂರ್ಧನ್ಯ ರಾಜರಾಗಲು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅರಿಕೇಸರಿಯು ರಾಜ್ಯಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲವೇ? ಭೂತಗೇಂದ್ರನು ರಾಜನಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲವೇ? ಮತಿಸರೋಳು ಧೀರನಾದ ಸಳನು ಜೈನಗುರುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿರು ವುದು ಅಸಂಭವವೇನೂ ಆಗಲಾರದು. ಈಚಿನ ಕವಿಗಳು ಈ ಶುಭಮುಹೂರ್ತವನ್ನೇ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಎಂದು ಉತ್ತೇಕ್ಷಿಸಿರಬಹುದು. ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ೮೬೦ನೆಯ ವಿಕಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ ಗುರುವಾರವು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫-೩-೯೩೮) ಹೊಯ್ಸಳರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಕ ಸಳನ ಜೀವಾನಂದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ದಿವಸ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

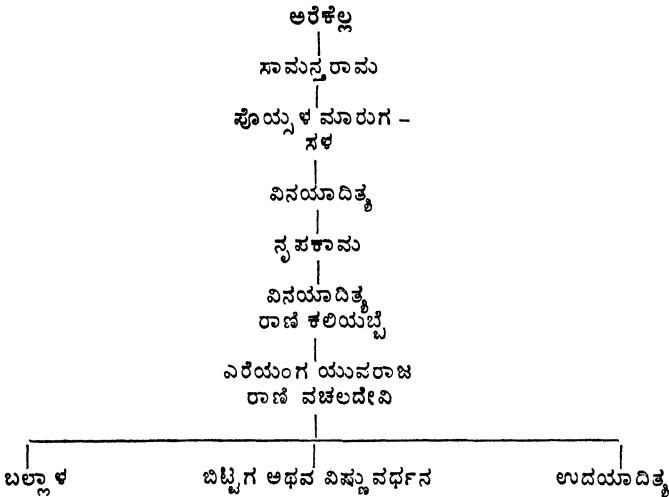
ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗ

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದರಿಂದ (೧) ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನು ಪಲ್ಲವ ಅಣ್ಣಿಗನೊಡನೆ ಸಿರೂರು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿದನು. (೨) ಅಣ್ಣಿ ಗನು ಗಂಗ ರಾಜಮಲ್ಲನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ, ಸೋತುಹೋಗಿ ಅವನ ಮಿತ್ರನಾದನು. (೩) ಅಣ್ಣಿಗನೂ ರಾಜಮಲ್ಲನೂ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಕೋಪಾಂಗ್ನಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. (೪) ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಇಸಾಮುದ್ರದ ಶಿಲಾಶಾಸನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ (೭-೯-೯೩೭) ವಿಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು. (೫) ಸಿರೂರು ಕಾಳಗವು ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ನಡೆಯಿತು. (೬) ಹೊಯ್ಸಳನ ಪಟ್ಟವು ಶಕ ೮೬೦ರಲ್ಲಿ (೧೫-೩-೯೩೮) ನಡೆಯಿತು. ಎಂಬ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದ ಈ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮೂಡುವುವು.

ವಿನಿಯಾದಿತ್ಯ ರಾಜನಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಪೊಯ್ಸಳ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಉಪಯೋಗ ವಾದ ಯಾದ ಶಾಸನವೂ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೬ನೆ ಸಂವತ್ಸರದ ಕಲಿಯೂರು ಶಾಸನವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಅಪವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮೊರಲೆಯ ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನ

ಹೆಸರಿರುವ ಶಾಸನವು ಇದುವರೆಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದೇ ಇರುವ ಅದಿ ಹೊಯ್ಸಳರ ಒಂದು ಶಾಸನವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಹೆಚ್. ಕೃಷ್ಣರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುವರು. ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಪೊಯ್ಸಳನ ರಾಜ್ಯಭಿಷೇಕ ಕಾಲವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ ಗುರುವಾರ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫-೩-೯೩೮) ಎಂದಿರು ವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮುಂಚೆ ಇದ್ದ ಪೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನೇ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕನೆಂಬ ಬಲವಾದ ಊಹೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ ನನ್ನ ಊಹೆಯನ್ನು ನಂಬುವುದಾದರೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನವರೆಗೆ ವಂಶವೃಕ್ಷವು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಸೃಜಿಸ ಬಹುದು.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಹೊಸ ವಂಶವೃಕ್ಷ

೪. ಸಳನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ

ಶಶಾಕಪುರ ನಿರ್ಮಾಣ: ಹೊಯ್ಸಳ ವಂಶಾನ್ವಯ ಮೂಲವುರುಷ ಸಳ. ಅವನು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ವೀರ. ಒಮ್ಮೆ ಸಹ್ಯಾಚಲದ ಸಾಮಾನ್ಯನದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಒಂದು ಜೋದ್ಯವು ನಡೆಯಿತು. ಒಂದು ಮೊಲವು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಬಳಿಸಲು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದ ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಜೋದ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ ಸಳನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದನು. ಅದು ಗಂಡು ಜಾಗವಿರಬೇಕು ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಾಯಿ-ನರಿಗಳಿಗೆ ಅಂಜುವ ಮೊಲಕ್ಕೆ ಮೃಗರಾಜನಾದ ಹುಲಿಯು ಅಂಜಿ ಹಿಂಜರಿದು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ! ಎಂದು ಮನಗಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಳಗ ದವರನ್ನೂ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರನ್ನೂ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಹುಗ್ಗಿ ಹೊಯಿದು ಊರುಕಟ್ಟಿ ನೆಲೆಸಿದನು. ಮೊಲವು ಧೀರತನ ತೋರಿದ ವೀರಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಊರಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಶಶಾಕಪುರವೆಂದೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸೋಸವೂರೆಂದೂ ಹೆಸರು ರೂಢ ವಾಯಿತು.

ಸಳ ಮತ್ತು ಅವನ ಅನುಬಂಧಿಗಳು ಜೈನಮತೀಯರು. ಅವರ ಪೂರ್ವಿಕರು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ದ್ವಾರಕಾನಗರ ವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರಂತೆ. ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಯಾದವ ವಕ್ತೃಲುಗಳು ದ್ವಾರಾವತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ವಲಸೆಹೊರಟು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಒಂದು ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲೂ, ನೀರೂ, ನೆರಳೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾದ ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರಾಂತದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು.

ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಳನ ಅಜ್ಜನೂ, ಯೋಧನೂ ಆದ ಅರೆಕೆಲ್ಲನು ಸೇನಾಪತಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಇವನ ಮಗನೂ ಯೋಧ. ಅಣ್ಣಿಗನ ತಂದೆ ನನ್ನಿಗನಿಗೆ ಮನ್ಮಥಪ್ರಾಯನಾಗಿ ನಣ್ಣಿಕಂದರ್ಪ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಬಹುಶಃ ಇವನ ಹೆಸರೋ, ಬಿರುದೋ ಶ್ರೀ ಸಾಮಂತರಾಮ. ದ್ವಾರಕೆಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಸಳನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಮೊರಲೇ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದು.

ಸಳನು ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ವಕ್ತೃಲುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕರತಂದು ಮೇಲೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಸೋಸವೂರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನೆಲೆಸಿದನು. ಆ ಊರ ಬಳಿ ಬೆಳೆ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದನಕರುಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಯಾದ ಗ್ರಾಮವಾಗಿ ರಂಜಿಸಿತು. ಮೂರುದಾರಿ ಸೇರಿದ ಬಳಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಆ ಊರಿಗೆ ಶೆಟ್ಟರೂ ವರ್ತಕರೂ ಬಂದು ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೆಲೆಸಿದರು. ಅಂಗಡಿಗಳು ಅಪರೂಪವಾದ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಸೋಸವೂರಿಗೆ ಅಂಗಡಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ರೂಢವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತೆ. ಶೆಟ್ಟಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣ ಎಂಬ ನಾಡು ನುಡಿಯಂತೆ ಊರು ಬೆಳೆದು ಪಟ್ಟಣವಾಯಿತು. ವೀರನೂ ಧಾರ್ಮಿಕನೂ ಆದ ಸಳನೂ, ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಪಟ್ಟಣ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಸಳನ ಕುಲದೇವತೆಯಾದ ಪದ್ಮಾವತೀ ದೇವಿಯ ಸಂದರವಾದ ದೇವಾಲಯವು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ, ದೇವಾಲಯದ ಸುತ್ತಲೂ ವೃಕ್ಷರಾಶಿಗಳ ತೋಪು ಕಂಗೊಳಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಜೈನ ಯತಿಶ್ವರರೂ, ಅವರ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದವರೂ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿ, ಒಂದು ಗುರುಕುಲವೇ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ತೃಣಸಮಾನವಾದ ಒಂದು ಶಶವು ಸಾಹಸ ತೋರಿದ ವೀರಕ್ಷೇತ್ರವು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಳನ ನೆಲೆಮನೆಯಾಗಿಯೂ, ವರ್ತಕರ ಅಂಗಡಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರದ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿಯೂ ಗುರುಕುಲದ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿಯೂ ಶಶಾಕಪುರ ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ಪದ್ಮಾವತಿಯ ಪುಣ್ಯದ ಬೀಡಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿತು.

ಸಳನು ಪೂಯ್ಯಳನಾದನು : ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜರನೇಕರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನೂ ತೊರೆದು ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಗಂಜಾಂ ಮತ್ತು ವಿಶಾಖಪಟ್ಟಣ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಳಿಂಗ ದೇಶವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಗವಂಶದ ರಾಜನೋರ್ವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಯತಿಗಳಾಗಿ ಐದುನೂರು ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಗಮನಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಯಾದ ಶಶಾಕಪುರದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಊರಿನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ತೋಪಿನಲ್ಲಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಪದ್ಮಾವತೀದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಅಸಮಾನ್ಯರಿಗೂ

ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ತಪಶ್ಚರಣ ಮತ್ತು ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಸದ್ಗುಣ ಶೀಲರಾದ ಆ ಮುನಿವರರ ನಾಪೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪಾಪಿಗಳೂ ಕೂಡ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಶಿಷ್ಯರೆಲ್ಲಾ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಗಾಗಿ ಉಪವನದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಳನು ದೇವತಾರಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ವಂದಿಸಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯೊಂದು ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾ ದೇವಾಲಯದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮುನಿವರೇಣ್ಯರು ಕಂಡು ಸಳನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ, ಒಂದು ಸೆಳೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, “ಪೊಯ್ ಸಳ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ತಕ್ಷಣವೇ ಸಳನು ಕುಲಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಅದು ಗೇಣುಕೂಡಾ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಗರುವ ಮುನ್ನವೇ ಗೇಣಾಯುಧದಿಂದ ಕೊಂದಿಕ್ಕಿದನು. ಸಳನ ಧೀರತನವನ್ನೂ, ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದ ಆ ಮುನಿಪುಂಗವರು ಸಳನನ್ನು ಆ ನಾಡಿನ ರಾಜನಾಗುವಂತೆ ಹರಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಪೊಯ್ಸಳ ಎಂಬ ವಿಜಯನಾಮವೂ, ಹುಲಿಯೇ ವಿಜಯ ಲಾಂಛನವೂ ಆದವು. ಈ ಘಟನೆಯು ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಪದ್ಮಾವತೀ ದೇವಿಗೆ ವಾಸಂತಿಕಾದೇವಿ ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನವೂ ಆಯಿತು,

ಪೊಯ್ಸಳನು ರಾಜನಾದನು : ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ, ದೈವಬಲವೂ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಒಲವೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೇ ಇದ್ದ ಮಾನವನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವನೇ ! ಸಳನು ಹೇಗೆ ರಾಜನಾದನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಂತ ಕಥೆ ಇದೆ. ಶಶಾಕಪುರದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹುಲಿಯೊಂದು ಜನಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಸಂಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳು ಪದ್ಮಾವತೀದೇವಿಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವಕ್ಕೂ ಬರಲು ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಧೀರತನದಿಂದ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಸಳನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದನು. ಮುನಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕುಟುಂಬ ಒಂದಕ್ಕೆ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಒಂದು ಹಣ ಎಂದರೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡನ್ನು ಸಳನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಸಳನು ಈ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಅಡಿವಾರಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಇದು ಅಲ್ಪ ಕಾಣಿಕೆ. ಎರಡನೇ ವರ್ಷ ದ್ವಿಗುಣವಾಯಿತು. ಮೂರನೆಯ ವರ್ಷ ತ್ರಿಗುಣವಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು ಐದನೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿಧಿಯಾಯಿತು. ಯತಿಪುಂಗವರು ಆ ನಿಧಿಯಿಂದ ಪಾಳಾಗಿದ್ದ ದ್ವಾರಾವತಿಯನ್ನು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ, ಆ ಪಾಳಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಭೂಗತವಾದ ನಿಧಿಯಿಂದ ಕೋಟಿಕೊತ್ತಲುಗಳ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವಂತೆಯೂ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದರಂತೆ ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಕೋಟಿಯೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಬಲವಾದ ಸೇನೆಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ರಾಜಧಾನಿ : ಪೊಯ್ಸಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದ್ವಾರಾವತಿ ಅಂದರೆ ದೋರಸಮುದ್ರವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಲು ಆರಂಭವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. “ಸೋಸವೂರೊಳನ್ನು ಪಲರುಂ ರಾಜ್ಯಂಗಯುತಿಸಿನಂ” ಎಂದು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಸೋಸವೂರೇ ರಾಜಧಾನಿ. ಅನಂತರ ಬೇಲೂರು. ಪುನಃ ದೋರಸಮುದ್ರ ಅಂದರೆ ಇಂದಿನ ಹಳೇಬೀಡು ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ರಾಜಧಾನಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವು.

ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ : ಋಷಿಸದೃಶರಾದ ಗುರುಗಳು ಧರ್ಮಬೋಧಕರಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ರಾಜನಿರ್ಮಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಚಾಣಕ್ಯ ಋಷಿಯಿಂದ ಭತ್ತದ ಪಾರುಪತ್ಯೇಗಾರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾದನು. ಧಡಿಗ ಮಾಧವರು ಸಿಂಹಣಂದಿ ಗುರುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಗುರು ವೀರಶರ್ಮನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಯೂರ ಶರ್ಮನು ಕದಂಬ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾದನು. ವಿಜಯನಗರ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಹರಿಹರ ಬುಕ್ಕರು ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದರು. ಶ್ರೀ ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಜೋಯಿಸರ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕಾಮಗೇರಿ ವಂಶಸ್ಥಾಪಕನಾದನು. ಲಂಗೋಟೆಧಾರಿಯಾಗಿ ದನ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಭರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮುರುಗಿ ಯೋಗೀಂದ್ರರ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಒಡಿತನ ದೊರೆಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ, ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವು ಅಸಾರವೆಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಧರ್ಮಬೋಧಕರಾದ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಮುನಿಪುಂಗವರಿಂದ ಸಳನು ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾದನು. ಮಲೆಪರೊಳ್ಗಂಡನೂ ಧೀರನೂ ಆದ ರಾಜ ; ಸಹಾಯಕರು ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ತೃಣಮಾಗೆಣಿಸಿ ತೊರೆದು ಬಂದ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ದಿವ್ಯ ಋಷಿ. ೨೮ ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾದುದರಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಇರಲಾರದು.

ಕಾಳಗಗಳು : (೧) ಸಿರಿಯೂರಿನ ಕಾಳಗವನ್ನು ಮೇಲೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದೆ. (೨) ಶಕ ಗಂಗಾನೆಯ ಶುಕ್ಲ ಸಂವತ್ಸರದ ಆಷಾಢದಲ್ಲಿ ಪೊಯ್ಯಳ ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ತುರುಗಾಳಗವು ನಡೆಯಿತು. ಆಗ ಮಡಿದ ವೀರನ ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲು ನಾಗಮಂಗಲದ ಬಳಿಯ ಬಿಂಡಿಗ ನೆವಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಶುಕ್ಲ ಸಂವತ್ಸರವು ಶಕ ಗಂಗಾ ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಷದ ಸಂಖ್ಯೆ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಶಕ ೮೬೧, ೯೫೧ ಮತ್ತು ಗಂಗರಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲ ಸಂವತ್ಸರವು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಸನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದವರು ಶಕ ಗಂಗಾ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಗಂರ್ವನೆಯ ಸಂವತ್ಸರ ಎಂದೂ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪೊಯ್ಯಳ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶುಕ್ಲ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜರು ಎಂದರೆ :—

ಶಕ ೮೫೧ನೆಯ ಶುಕ್ಲ ಸಂವತ್ಸರದ ಆಷಾಢ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೫೧)	೯೬೯.)	ದಂದು ಪೊಯ್ಯಳ
,, ೯೫೧	,, (	,, ೧೦೨೯) ,, ನೃಪಕಾಮಪೊಯ್ಯಳ
,, ೧೦೧೧	,, (	,, ೧೦೮೯) ,, ಇಮ್ಮಡಿವಿನಯಾದಿತ್ಯ

ಈ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಪೊಯ್ಯಳ ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಕ ಸಂವತ್ಸರದ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೮೯೧ ಇರಬಹುದೆಂದೂ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ ಪೊಯ್ಯಳ ಎಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸಲವಕಾಶವಿದೆ.

೨೮ Stories like that of Sala could easily be constructed and believed during those superstitious days, but to us they have no historic value. It is too sweeping an assertion to say that a humble *beggar* Muni could dispose of a Kingdom. ಕಳಿಂಗ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಒಬ್ಬ ದಿವ್ಯ ಋಷಿಗೆ (*Beggar Muni*) ಭಿಕ್ಷುಕ ಮುನಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಕ್ಷೆನ್ನು ಅಪರಾಧ. The Hoysala Vamsa—by Sri William Coelho at Page 17,

ಮಾರನೃಪತಿ: ಸೋಸವೂರಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದವು ಮತ್ತು ಜೈನರ ನಿಷಧಿ, ಬಸದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ವಜ್ರಪಾಣಿ ವ್ರತೀಶ್ವರರ ನಿಷಧಿಯ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ೨೯ ಹಾರಮಕ್ಕಿ ದೊಡ್ಡದವೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ಸವೆದುಹೋಗಿವೆ. ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ:—

. ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರುವಾಗ ದ್ರವಿಲಾನ್ವಯದ ಮೂಲ ಸಂಘದ ವಜ್ರಪಾಣಿ ಪಣ್ಣಿತ [ರಿಡ್ಡರು] ಅವರು

ಎನಿಸಿ ಸಲೆ ಗಂಗವಾಡಿಯು ।

ಮುನಿವರರಿಂ ರಾಜಮಲ್ಲ ಭೂಪಾಳಕನೀ ।

ಮನು ನೀತಿಮಾರ್ಗನಭಯಂ ।

ಜನಪತಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮಾರನೃಪತಿಯು ಗರುಗಳ್ ॥

ಇರದಾಪನ್ನಿಗಳಂಗಳಿಂ ತಳ ವ್ಯಾತ್ತ ಹೊ . . . ।

ದುರಿತಾರಣ್ಯಮನೆಯ್ವೆ ಸುಟ್ಟು ಸೊಸವೂರೊಳ್ ವಿಳ ಕಾಲಾಂತದೊಳ್ ॥

. . . ರೆ ಸನ್ಯಾಸ ವಿಧಾನದಿಂ ಮುಡಿಸಿ ಪೂಜ್ಯಂ ವಜ್ರಪಾಣಿಬ್ರತೀ ।

ಶ್ವರರತ್ನತ್ರಮ ಮುಕ್ತಿಯಂ ಪಡೆದರೇಂ ಪುಣ್ಯಕ್ಕ ವರ್ ನೋಂತರೋ ॥

ಅನಂತರ ರವಿಕೀರ್ತಿ ಮುನಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕಲ್ಕೆಲೆದೇವರು ತಮ್ಮ ಗುರು ಗುರುಗಳಿಗೆ (ವಜ್ರಪಾಣೀಶ್ವರರಿಗೆ) ನಿಷಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರು.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ವಜ್ರಪಾಣಿ ವ್ರತಿಗಳು ಗಂಗವಾಡಿಯ ಮುನಿಗಳಿಗೂ, ರಾಜಮಲ್ಲ ಭೂಪಾಲಕನಿಗೂ, ಭಯವನ್ನರಿಯದ ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಜನಪತಿಗೂ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮಾರ ನೃಪತಿಗೂ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಈ ಮೂರು ಜನ ರಾಜರಲ್ಲಿ ರಾಜಮಲ್ಲ ಭೂಪಾಲನೂ, ನೀತಿಮಾರ್ಗನೂ ತಲಕಾಡು ಗಂಗರಾಜರು. ಮಾರಸಿಂಹನ ನಂತರ ಆಳಿದ ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಾಲ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೯೯ಕ್ಕೆ ಮೀರಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಾರ ನೃಪತಿಯಾರು ?

ಶಾ. ಶ. ೮೯೬ನೆಯ ಭಾವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ಅಜಿತ ಮುನಿಗಳ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಅತೀತನಾದ ಮಾರಸಿಂಹನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮಾರ ಭೂಪತಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದೆನು. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಈಗ ತಿಳಿದುಹೋದಂತೆಯೇ. ಶ್ರೀ ದಿವಂಗತ ರೈಸರವರು ಈ ಮಾರ ನೃಪತಿ ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದು ಕಷ್ಟತರವಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ನಿಜವಾದ ಮಾರನೃಪತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಹೊಸಬೆಳಕು ಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೩೦ ಮೊರಲೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತವಾಗಿರುವ ಪೂಯ್ಯಳ ಮಾರುಗನೇ ಸಳನಿರ ಬೇಕೆಂದು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಾರುಗನನ್ನೇ “ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮಾರನೃಪತಿ” ಎಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ “ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಚೂಡಾಮಣಿ”

೨೯ ಮೂಡಗೇರಿ ೧೮ ಮತ್ತು ೯ನೇ ಶಾಸನಗಳು.

೩೦ ಕಡೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳು Introduction ಪುಟ ೧೫. EC VI.

ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ೩೧ ಬೇರೆ ಯಾವ ವಂಶದ ರಾಜರಿಗೂ ಈ ಬಿರುದು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ ಮಾರನೃಪತಿಯು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜನೇ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ 'ರಾಜ್ಯಂಗಿಯೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ರಾಜನು ಈ ಮಾರನೃಪತಿ ಅಥವಾ ಪೂಯ್ಯಳ ಮಾರುಗನೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಸೋಸವೂರನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವನೇ ಸಳ. ಅವನಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿಯುವವರೆಗೂ ಸೋಸವೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ವಂಶದ ರಾಜರೂ ಬಂದು ರಾಜ್ಯಂಗಯ್ಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಜಾಕಚ್ಚಿ : ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪಕ ಹೊಯ್ಸಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವನ ಮರಣವಾದ ಸಮಾಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸೋಸವೂರಿನ ಒಂದು ನಿಷಧಿಯಮೇಲೆ "ಗಂಗದಾಸ ಸೆಟ್ಟಿಯು ನೇಮದಿಂದ ಸಮಾಧಿ ವ್ರತಮಾಡಿ ಮುಡಿಸಿ ಪರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂದಲು ಅವನ ಮಗ ಚಟಯ್ಯನು ಜನ ಶಾಸನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು" ಎಂದಿದೆ. ೩೨ ಅರಕಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಿರುವ ಮೊರಲೆ ಗ್ರಾಮದ ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ "ಚೆಟ್ಟಿಸೆಟ್ಟಿ ದಿವಮಂ ಪೊಕ್ಕಂ ಅನಂತರ ವಾತನ ಸತಿ ಜಾಕಚ್ಚಿ ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯಮಂ ಮೆರದು ಸಿಲಾ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು" ಎಂದಿದೆ. ೩೩ ಜಾಕಚ್ಚಿ ಗಸ್ತಿಯು ಸೋಸವೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದ ವಜ್ರಪಾಣಿಪಂಡಿತರ ಶಿಷ್ಯಳು. ಈ ಜಾಕಚ್ಚಿಯು ಸೋಸವೂರ ವಿನಿಯಾದಿತ್ಯ ಅರಸನಿಗೂ, ಆ ವೂರಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೂ ಪೊನ್ನುರೆ ಕೊಟ್ಟು, ಮಣ್ಣುರೆಕೊಂಡು ಅಂದರೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಕ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಾಗುವಳಿಯಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆ ಸೋಸವೂರಿನ ಬಸದಿಗೂ, ನಿಷಧಿಗೂ, ಮಕರ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೂ ಜಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರಶುದ್ಧ ದಶಮಿಯಂದು ಭೂದಾನ ಮಾಡಿದಳು. ೩೪ ಈ ಶಾಸನ ವರ್ಷಕಾಲ ೯೨೪ನೆಯ ಜಯ ಸಂವತ್ಸರ ಎಂದಿದೆ. ಅಂಕೆ ೯೨೪ ತಪ್ಪು. ಅದು ೯೧೬ ಇರಬೇಕು. ಆಗ ಇದ್ದ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ ಒಂದನೆಯ ವಿನಿಯಾದಿತ್ಯ ವಜ್ರಪಾಣಿ ವ್ರತೀಶ್ವರರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಗಂಗ ವಾಡಿಯ ಅರಸರಾದ ರಾಜಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ನೀತಿಮಾರ್ಗರ ಕಾಲವೂ ಇದೇ. ಈ ಜಯ ಸಂವತ್ಸರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮುಂಚೆ ವಜ್ರಪಾಣಿ ಯತಿಗಳು ಪರೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಅನಂತರ ಸಮ್ಯಕ್ತ ಮಾರ ಭೂಪತಿ ಎಂಬ ಹೊಯ್ಸಳ ಮಾರುಗನೂ ಮಡಿದಿರಬೇಕು.

ನಾಗಲತೆಯ ದಾನ : ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹಿ ವಿಜಯಯ್ಯ ಮತ್ತು ಇವನ ಸತಿ ಶಾನ್ತಿಯಬ್ಬಿ. ಇವರ ಸುಪುತ್ರಿ ನಾಗಲತೆ. ಈ ಕುಮಾರಿಯು ಮೇಲು ಮೂಕಯ್ಯನ ಮಗನಾದ ವೀರಶಟ್ಟಿಯ ಮೊಮ್ಮಗಳು. ಸಜ್ಜನಳಾದ ಈ ನಾಗಲತೆಯು ಕಡಿಚೂರಿನ ಗದ್ದೆ ಮತ್ತು ಚಿದ್ವಲನ್ನು ಕಾಳ್ವಟ್ಟಿ ಅಗ್ರಹಾರದ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ದಾನಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ರೀತಿ

ಯಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿಯು ನೇಮಕವಾಯಿತು. ಆ ಸಮಿತಿಗೆ ಪೊಯ್ಸಳನೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಧಾರಾದತ್ತವಾದ ದಾನವನ್ನು ಶಕ ವರುಷ ೯೮ನೆಯ ವಿರೋಧಿಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರಮಾಸದ ಶುದ್ಧ ತ್ರಯೋದಶೀ ಮಂಗಳವಾರದಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.^{೩೫}

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಶಕ ವರುಷದ ಸಂಖ್ಯೆ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ.^{೩೬} ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಕ ೯೧೧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೮೯) ಮತ್ತು ಶಕ ೯೭೧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೪೯) ರಲ್ಲಿಯೂ ವಿರೋಧಿ ಸಂವತ್ಸರವು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಶಾಸನೋಕ್ತವಾದ ಪೊಯ್ಸಳನನ್ನು ಎರಡನೇ ವಿನಿಯಾದಿತ್ಯ ಎಂದು ಊಹಿಸಿ ಅವನಿದ್ದ ಕಾಲವಾದ ಶಕ ೯೭೧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೪೯) ನೇ ವಿರೋಧಿ ಸಂವತ್ಸರ ಎಂದು ಈ ಶಾಸನದ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ವಿನಿಯಾದಿತ್ಯ ಎಂದು ಊಹಿಸಲು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುರುಹೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನ ವರುಷ ೯೧೧ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೮೯) ನೆಯ ವಿರೋಧಿ ಇರಬೇಕು. ಆಗ ಇದ್ದ ಹೊಯ್ಸಳನು ಈ ವಂಶ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಪೊಯ್ಸಳನಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಧರವಾಗುವುದು.

ಹೊಯ್ಸಳನೂ ತಲಕಾಡು ಗಂಗರೂ : ಕನ್ನಡಿಗರು ಇಂದಿಗೂ ಜನಪದ ಆಟವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ “ಕರೀಭಂಟನ ಕಥೆ”ಯು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜಕುಮಾರಿಗೂ ಮಾರಭೂಪಾಲನ ಕುಮಾರನಾದ ರಕ್ಕಸ ಗಂಗನಿಗೂ ನಡೆದ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧದ ಇತಿಹಾಸ ಘಟನೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶ ಏನಂದರೆ :—

ಹಳೇಬೀಡಿನ ರಾಜ ಬಲ್ಲಾಳನ ಕುವರಿ ಜಗನ್ಮೋಹಿನಿಯು ಬಲು ಚಲುವೆ. ರಾಜನು ಅನೇಕ ರಾಜಕುಮಾರರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಕುಮಾರಿಯು ಇಷ್ಟಪಡುವವರನ್ನಿಗೇ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಜಗನ್ಮೋಹಿನಿಯು ಧಾರಾನಗರದ ಮಾರಭೂಪಾಲನ ಕುಮಾರ ಕರೀಭಂಟನ ಭಾವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಿಸಿದಳು. ಕರೀಭಂಟನು ಬಲ್ಲಾಳನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅವನ ತಾಯಿ ಬಲವಂತೆಯೂ, ಮಂತ್ರಿಗಳೂ “ವಿರೋಧಿಗಳು ಕರೀಭಂಟನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಮಾಡಿದ ಯತ್ನ ಇದು” ಎಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಕರೀಭಂಟನು ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಟನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿದ ಗೆಜ್ಜಲ ಹಟ್ಟಿಯ ಧಾರಾಸಿಂಗನೆಂಬ ಕಳ್ಳರ ಒಡೆಯನನ್ನು ಹರಣ ಭರಣ ಮಾಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಗೌತಮ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಆಯಾಸವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಒಂದು ಮಾಯಾ ಹಂಸವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ತೊಣ್ಣೂರಿನ ರಾಜ ಭೇತಾಳ ಮತ್ತು ಅವನ ಪತ್ನಿ ರಕ್ಕಸಿಯ ಕುಮಾರ

^{೩೫} ಮೂಡಗೇರಿ ೨೧ನೇ ಶಾಸನ.

^{೩೬} Mudagere 21 and 9 of the same Vinayaditya reign also contain discrepancies in the date. ಕಡೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳು E.C. VI Introduction page 15.

ಯಾದ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಿಯು ದೇವತಾರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಕರದೊಯ್ಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಈರ್ವರಗೂ ಗಾಂಧರ್ವವಿವಾಹವೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ತಾಯಿ ತೊಣ್ಣೂರು ರಕ್ತಸಿಯು ಈ ವಿವಾಹವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ, ಅಳಿಯನನ್ನು ಕೊಂದು ತನ್ನ ತಮ್ಮ ಮುದಿ ಬೊಮ್ಮನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಳು, ಕೂಡಲೇ ಅಳಿಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದಳು. ಕರೀಭಂಟನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಮಲ್ಲಿಗೆಯೂರ ಪಂಚಾಯಿತರಾದ ಗೌಡರನ್ನೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ, ಕರೀಜನನ್ನು ಕೊಂದಳು. ಕರೀಜನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಾಗಿ ಪಣತೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪಂಚರು ತಮ್ಮ ವಚನ ಹುಸಿಯಾಯಿತೆಂದು ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು. ಪತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಜಗ ನೋಟ್ರಾಹನಿಯು ಪತಿಯೇಡನೆ ಚಿತೆಯನ್ನೇರಲು, ಈಶ್ವರನು ಕುಮಾರಿಯ ಪತಿಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬದುಕಿಸಿದನು.

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಕವಿವರ್ಣನೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ, ಪವಾಡ, ಮನರಂಜನೆ ಮೊದಲಾದ ಜೊಳ್ಳು, ಸಿವ್ವೆ, ಕಸಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ರಸವಾದ ಇತಿಹಾಸ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ೩೭ ಗಂಗ ಮಾರ ಸಿಂಹನ ಮಗನಾದ ರಕ್ತಸ ಗಂಗನಿಗೂ, ಹೊಯ್ಸಳನ ಕುಮಾರಿಗೂ ನಡೆದ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವೇ ಈ ಬಯಲಾಟದ ಕಥಾವಸ್ತು. ಈ ವಿವಾಹವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೪ ಮತ್ತು ೯೭೮ರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದಿರಬೇಕು. •

ಚಾಮುಂಡರಾಯ: ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಜಮಲ್ಲ ಮತ್ತು ರಕ್ತಸಗಂಗ ಈ ಮೂವರು ರಾಜರ ಬಳಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿದ್ದ ಚಾಮುಂಡರಾಯನು, ಗಂಗರಾಜ್ಯವು ವಿನಾಶವಾದಮೇಲೆ, ಹೊಯ್ಸಳನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿ ಮತ್ತು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ದ್ವಿಜಕುಲ ತಿಲಕರಾದ ಚಾಮುಂಡರಾಯನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮಾದಿರಾಜ, ಜಿನದೇವನ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಜನ ಸೋದರರು. ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಪೂರ್ವಾಳನ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ದೇಶವಾಣಿಯ ರಾಯಘಟ್ಟದ ಕೆರೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ದೇಗುಲವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

೩೭ ಕರೀಭಂಟನ ಕಥೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯುವೆನು.

ಘಟನೆಗಳು	ಕಾಲ	
	ಸಂವತ್ಸರ	ಇಸವಿ
೧. ಸೋಸವೂರ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಿರಿವೂರು ಕಾಲಗ	ಶಕ ೮೫೯ನೆಯ ಹೇವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಭಾದ್ರಪದ ಬಹುಳ ೩೦ ಬೃಹ ಸ್ಪತಿವಾರಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ	7-9-937ಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ
೨. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ	ಶಕ ೮೬೦ನೆಯ ವಿಳಂಬಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರ ಶು. ೧೦ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರ.	15-3-938
೩. ಬಿಂಡಿಗೆನವಿಲೆ ತುರುಗಾಳಗ	ಶಕ ೮೯೧ನೆಯ ಶುಕ್ಲ ಸಂವತ್ಸರದ ಆಷಾಢ	ಆಗಸ್ಟ್ - ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 969
೪. ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಜಗನ್ನೋಹಿನಿಯ ವಿವಾಹ.	ಶಕ ೮೯೬-೯೦೦ರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ	974 - 978ರ ನಡುವೆ
೫. ನಾಗಲತೆಯ ದಾನ	ಶಕ ೯೧೧ನೆಯ ಚೈತ್ರ ಶು. ೧೩ ಮಂಗಳವಾರ	989ನೆಯ ಮಾರ್ಚ್ - ಏಪ್ರಿಲ್
೬. ವಜ್ರಪಾಣಿ ಪ್ರತಿಶ್ವರರ ಮುಕ್ತಿ	ಶಕ ೯೧೬ನೆಯ ಜಯ ಸಂವತ್ಸರಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ.	994ನೆಯ ಮಾರ್ಚ್-ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳ ಮುಂಚೆ
೭. ಜಾಕಬ್ಬೆ ಗಂತಿಯ ದಾನ	ಶಕ ೯೧೬ನೆಯ ಜಯ ಸಂ. ಚೈತ್ರ ಶು. ೧೦.	994ನೆಯ ಮಾರ್ಚ್ - ಏಪ್ರಿಲ್
೮. ಪೊಯ್ಸಳನ ಮರಣ	೫ ಮತ್ತು ೭ನೆ ಘಟನೆಗಳ ನಡುವೆ	989 ಮತ್ತು 994ರ ನಡುವೆ

ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಿಪ್ಪಿ, ಎಂ.ಎ., ನೀಲಗಿರಿ

೧

ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸ ರಚನೆಗೆ ಶಾಸನಗಳು ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಮಾತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ, ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಧರ್ಮ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಮಾಜನೀತಿ ಇವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅವು ಮಹತ್ವದವುಗಳಾಗಿರುವುವೆಂಬುದು ಕಂಡುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಯಾವದೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕುರಿತೋ, ಯಾವನೊಬ್ಬ ಅರಸು ಕೊಟ್ಟ ದಾನದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೋ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನಾವನೋ ಯೋಧನ ವೀರಮರಣವನ್ನು ಕುರಿತೋ ಹೇಳುವುದು ಶಾಸನಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಬಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಇತರ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೊಂಡು ಶಾಸನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಡರಗಿ ಪೇರಾದಲ್ಲಿಯೇ ಆಲೂರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಾಸನವೊಂದಿದೆ. ಸುರಿಗೆಯ ನಾಗರಸನೇಂಬೊಬ್ಬನು ಕೆಲವೊಂದು ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಈ ಶಾಸನದ ಉದ್ದೇಶ. ಆ ದಾನದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ “ರುಗ್ಗೇದ ಬಾಲಶಿಕ್ಷೆಯ ಖಂಡಿತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಂಗೆಯ್ತು ಮಾಣಿಯರ ಗ್ರಾಸಕ್ಕೆ” “ಉಪಾಧ್ಯಾಗ್ಗೆ” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.^೧ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸಲು ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದು.

ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವುಗಳ ಉಪಯುಕ್ತತೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಭಾಷೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು, ಯಾವ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತು ಎಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸನಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶಾಸನಗಳ ಮಹತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಎನ್ನಬಹುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲವು ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಂದಿನ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಅದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಶ್ಚಿತ ಕಾಲವನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಲಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯೆಲ್ಲುಂಟಾದ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೆಲಸಾರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಾಲವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರದಿದ್ದರೂ ಲಿಪಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಹಾಗೂ ಬಾದಾಮಿ ಶಾಸನಗಳು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆತವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದುವುಗಳೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿದೆ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದ ಉಗಮವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಶಾಸನಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದವರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಹಾಗೂ ಕವಿಗಳು

ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾವದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬರೆದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಲೇಖಕನ ಪ್ರತಿಭೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ. ಮೊದಮೊದಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಗುಣ ಅಷ್ಟೊಂದು ಕಂಡುಬರದಿದ್ದರೂ ಮುಂದೆಮುಂದೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ೧೧-೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಶಾಸನಗಳ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಯಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣವಿಲ್ಲದ ಶಾಸನಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕೆಲವಂತೂ ಸುಂದರವಾದ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯದ ಮಾದರಿಗಳಂತಿವೆ. ಕೆಲವೇಳೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಂಶವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವೇ ಗೌಣ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳಿದ್ದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಶಾಸನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಲ್ಲದ ಉಕ್ತಿಗಳೂ ಬರುವುದುಂಟು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಶಾಸನಗಳು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೂ ಶಾಸನಗಳು ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಹೋಗಿರಬಹುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬಂದ ವಿಷಯ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೋಮರ ರಗಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಗಳೆಯ ಉಪಯೋಗ ಆದಿಪಂಪನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಒಂದೇ ಒಂದು ವೃತ್ತವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಕವಿ ಹರಿಹರನೇ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಮಾತು. ಅವನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦. ಆದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೋಗಲೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೫೫ರ ಶಾಸನವೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ.^೧ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ರಗಳೆಯ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ 'ತೋಮರ ರಗಳೆ' ಎಂಬ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ 'ತೋಮರ ರಗಳೆ'ಯ ವಿಷಯ ಶಾಸನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೊದಲ ರೂಪವೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡಬಹುದು.^೨

ನೃಪತುಂಗನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಂತಹ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ, ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಆದರೆ ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರ ಕೃತಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನಾವ ವಿವರವೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ರಚನೆಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂಥವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರಕಾರರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕೆಲ ಕವಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಷ್ಟು ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮಾದರಿಗೆಂದು ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಶಾಸನಗಳು. ಸಂಪುಟ ೯, ಭಾಗ ೧. ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೭.

೨ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ ದೇಸಾಯಿ ಪಂಡುರಂಗರಾಯರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪುಟ ೩೧, ಸಂಚಿಕೆ ೨, ಪುಟ ೩೦

೨

ಕನ್ನಪಯ್ಯ : (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೧)

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗದಗ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯ ಸೊರಟೂರಿನ ಜೈನಬಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ವೊಂದಿದೆ.^೧ ಅದನ್ನು ಬರೆದವನು ಕನ್ನಪಯ್ಯನೆಂಬವನೆಂದು ಅದರ ಕೊನೆಗಿರುವ “ ಸರಸತರ ಮಾದುವೆಂದಕ್ಕರಿಗರಬ್ಬಣ್ಣ ಪಿನಮೀ ಶಾಸನಂ . . . ಮುತ್ತಿನ ಸಂಗೆಯನನುಕರಿಸೆ. ಕನ್ನಪಯ್ಯಂ ಬರೆದಂ ” ಎಂಬ ಸಾಲಿನಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಚಾಳುಕ್ಯ ೨ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೭೧.

ಈ ಅರಸನ ಸಾಮಂತನಾದ ಗಂಗವಂಶದ ಬಲದೇವಯ್ಯನೆಂಬುವನು ಸೊರಟಪುರ (ಈಗಿನ ಸೊರಟೂರು) ದಲ್ಲಿಯ ಬಲದೇವ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ನೆಂದೂ ಅದೇ ಊರಿನ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಮಹಾಜನರು ಅದೇ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ದಾನ ಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಬಲದೇವಯ್ಯ, ಚಿತ್ರಕೂಟಾನ್ವಯ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕನ್ನಪಯ್ಯನ ಕವಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕನಕನಂದಿಯೆಂಬ ಜೈನ ಮುನಿಯ ವರ್ಣನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ, ಇವನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು.

ಭುವನೈಕಮಲ್ಲ

ವೃ॥ ಅಂಗವರಾಳ ಸಿಂಗಳಿಕ ಗೂರ್ಜರ ಮಾಳವ ಚೇರಪಾಣ್ಣಿ ಕಾ
ಳಿಂಗ ಖಸಾಸ್ತ್ರಯಾದವಮಹೀಭುಜ ಮೌಳಿ ಮಣಿಬ್ರಜ ಪ್ರಭಾ ।
ಲಿಂಗಿತಪಾದಪೀರನಮರೇಂದ್ರ ವಿಳಾಸನನಾಯ್ಕವೀರನು
ತುಂಗಯಶಂ ಸಮಸ್ತ ಭುವನಾಶ್ರಯನಾಹವಮಲ್ಲನನ್ನನ ॥

ಜನನಾಥಂ ಭುವನೈಕಮಲ್ಲಮಹಿಷಂ ಚಾಳುಕ್ಯ ಮಾತೃಣ್ಣ ನಾ
ದಿ ನರೇಂದ್ರಪ್ರತಿಮಂ ಸ್ವಬಾಹುಬಳದಿಂ ಪೂರ್ವಾಪರಾದ್ರೀಂದ್ರಂ ॥
ಮೃಗನಗಾಧೀಶ್ವರಸೇತುಸೀಮೆಯನಿಸಿದ್ಧೀ ಧಾತ್ರಿಯಿಂ ಕೂಡೆ ವೈ
ರಿಸ್ತಿ^೨(ನೃ)ಪಾಳರ್ಕ್ಕಳನಿಕ್ಕಿ ಸೌ (ಶೌ) ಯ್ಯ ಧನವೇಕಚ್ಚತ್ತದಿಂಮಾಡಿದಂ ॥

ಚಿತ್ರಕೂಟಾನ್ವಯ

ವೃ॥ ಇದು ಧರ್ಮಾವೃತ ಸಿಂಧು ಸಶ್ರುತಲತಾಸಂದೋಹ ಕನ್ನಂ ದಯಾ -
ನದಿಗುತ್ಪತ್ತಿಯ ಬೆಟ್ಟು ತತ್ವದ ತಪಸ್ಸಂಸಾರವಾರಾಸಿಗಿ ।
ಕ್ಕಿದ ಜೈತ್ರಂ ತೊಡವಾರ್ಹತಕ್ಕೆ ನೆ ಜನಂ ಭೂಭಾಗದೊಳ್ಳೊಂಪುವೆ -
ತುದು ಸೂರಸ್ಥ ಗಣಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮದರೊಳ್ ಶ್ರೀ ಚಿತ್ರಕೂಟಾನ್ವಯಂ ॥

೧ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು ಸಂಪುಟ ೧, ಭಾಗ ೧, ಸಂಖ್ಯೆ ೧೧೧.

೨ ಶಾಸನವನ್ನು ಕಂಡರಿಸುವವನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳು ಸಿಗುವದುಂಟು. ಅವು ಗಳನ್ನು () ಕಂಸಗಳಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಲಾಗಿದೆ.

ಕನಕನಂದಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ

ಯಶಸ್ವಿ ಸರಸಿಮ್ನಾ ತಿರಳಂ ಕೃತಾಶಾಂಬರೋ
ಬುಧಪ್ರಮದಕ್ಕದ್ಗುಣಃ ಕುವಳಯ ಪ್ರಮೋದಪ್ರದಃ |
ಜಯತ್ಯಧಿಕಜೈನ ಶಾಸನಪಯೋಧಿ ಸಂವರ್ಧನಃ
ಪ್ರಭೂತಗುಣದೀಧತಿಃ ಕನಕಗಣಿ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಃ ||

ನಾಗದೇವ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೮೨)

ಚಾಳುಕ್ಯವಂಶದ ಅರಸು ಶ್ರಿ ಭುವನಮಲ್ಲದೇವ (ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ)ನ ಕಾಲದ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಶಾಸನಗಳು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುರ್ತುಕೋಟೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೊರೆತವುಗಳು.^೧ ಇವುಗಳ ಕಾಲ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೮೨ ಹಾಗೂ ೧೦೮೭. ಇವೆರಡೂ ಶಾಸನಗಳ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ “ಅಂಬುಧಿ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತ ವಸುಧಾಂಬಿಕೆಗೆ ಲಲಾಮವೆನಿಸಿ ಪವಿತ್ರಗ್ರಾಮಂ ಪೊಂಬೊಳಲ ನಾಗದೇವ ಬುಧಂ ಬುಧತತಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಕಾವ್ಯಮಂ ರಚಿಸಿದ” ಎಂದೂ ಇನ್ನೀ ಶಾಸನಗಬ್ಬಮನನ್ನು ವಿಚಾರಿಪೊಡೆ ವುಚಿತಮೆಂಬಂತಿರೆ ವಿಕ್ರಾಂತಧನಂ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತಂ ಪೊಂಬೊಳಲ ನಾಗದೇವಂ [ಪೇಳ್ವಂ]” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಲುಗಳ ನಂತರ “ಪರಹಿತ ರಿನ್ನೂರ್ವರ ಪದಸರಸೀರುಹಾಮೋದಮಧುಕರಂ ಶಿವಭಕ್ತಂ ಕರವತಿಶಯಮಾಗಿರೆ ವಿಸ್ತರದಿಂ ಕುಲಕರಣಿ ಮಾಬಳಾಯ್ಯಂ ಬರೆದಂ” ಎಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಎರಡೂ ಶಾಸನಗಳ ಕರ್ತೃವು ನಾಗದೇವನೆಂಬವನು ಹಾಗೂ ಅವನು ಪೊಂಬೊಳಲು ಅಂದರೆ ಈಗಿನ ಹೊಂಬಳದವನು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಲಕರಣಿ ಮಾಬಳಾಯ್ಯನು ನಾಗದೇವನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆದವನಾಗಿರಲು ಸಾಕು.

ಇನ್ನು, ಇದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ,^೨ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ “ಪರಹಿತರಿನ್ನೂರ್ವರ . . . ಕುಲಕರಣಿ ಮಾಬಳಾಯ್ಯಂ ಬರೆದಂ” ಎಂಬ ಸಾಲು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಗದೇವನ ಹೆಸರಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೮೭. ಈ ಶಾಸನದ ಕರ್ತೃವೂ ನಾಗದೇವನೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಾಗದೇವನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಬಳಾಯ್ಯನ ಬಗೆಗೆ ಬರುವ ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾಬಳಾಯ್ಯನೇ ರಚಿಸಿದವನಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನವನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದವನು ನಾಗದೇವನೇ. ಹಾಗೂ ಮಾಬಳಾಯ್ಯನು ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಗಳಂತೆ ಇದನ್ನೂ ಪ್ರತಿಮಾಡಿದವನು ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಿನಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಬರೆದವನು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಾಗದೇವನ ಹೆಸರು ಅದನ್ನು ಕಟಿದವನ ತಪ್ಪಿನಿಂದಾಗಿ ಉಳಿದುಹೋಗಿರಬೇಕಷ್ಟೆ.

ಈ ಮೂರೂ ಶಾಸನಗಳ ಕರ್ತೃವಾದ ನಾಗದೇವನು ಹೊಂಬಳದವನೆಂದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರಾವ ವಿನರಗಳೂ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ. ಇವನ ಕವಿತಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೧ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು; ಸಂ. ಭಾಗ ೨ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨೭ ಹಾಗೂ ೧೯೪,

೨ ಅದೇ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೩೩.

ತ್ರೈಕೋಕ್ಯ ಮಲ್ಲವೀರನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವ ವೆಮ್ಮಾರ್ಡಿ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬುವನ ದಂಡಾ
ಧೀಶನಾದ ವಾಮದೇವನೆಂಬವನ ವರ್ಣನೆ :— (ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೭೭)

ವೃ || ಮನಸಿಜನಿಕ್ಷು ಚಾಪಮೆನಿಸಿರ್ಪ್ಪತಿಮುಗ್ಧವಿದಗ್ಧ ಕಾಮಿನೀ -
ಜನತೆ ಮನೋಜರಾಜನಿ[ಭ]ನೆಂಬುದು ವಂದಿಜನಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಂ ।
ದನನಿನೂನ ದಾನಯುತನೆಂಬುದು ದುದ್ದರ ವೀರವೈರಿ ಗಿಂ -
ದ್ರನ ಸುತನಿಂದಮತ್ಯಧಿಕನೆಂಬುದು ಧಾರಿಣಿ ವಾಮದೇವನ ॥

ವಾಮದೇವ ಕೆರೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಹೆಸರು
ಕಡಲೆಗೆಲಿ. ಅದರ ವರ್ಣನೆ :—

ವೃ || ಅತಿಮಧುರಂ ಪ್ರಸನ್ನಕವಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದುನ್ನತ ಕಾವ್ಯದನೈ ನಿ -
ವ್ಯರ್ಪತಿಯುತಮೆಯೈ ಮೋಕ್ಷದವೊಳ್ಳಿತ್ತಜನಪ್ಪನ ಚಿತ್ತದನೈ ಸ ।
ನತಮತಿ ನಿರ್ಮಳಂ ಪೆಜರನೆನ್ನು ಮಹೇಕ್ಷಸುತಿರ್ಪ್ಪನನೈ ತಾ -
ನತಿಲಭುವೆನ್ನದೀ ಚಣಕ ದುದ್ಗ(ಧ್ವ)ತಟಾಕಮನಾರೊ ಬಣ್ಣಿಸರ್ ॥

ಭಾವಿನಿ ಮೂರ್ತಿ ಸೋಮಕಳೆಯನ್ನದೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದೀ ಜಗ -
ತ್ಪಾವನಮಂಬುಜೋದರ ನಿವಾಸಪಯೋನಿಧಿಯನೈ ತೀವಿ ಸೇ ।
ವ್ಯಾವಹರಣಾಗಿ ರಂಜಿಪುದು ಜೀವನವಂ ನರಜೀವರಾಸಿಗ -
ಳ್ವೀವಿಪುದೆಂದಡುನ್ನತಿಯನಾಪ್ಪೊಗಳದ್ದರಣೀತಳಾಗ್ರದೊಳ್ ॥

ಮೇಲೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಟಿತಕೂಂಟಿಯ (ಈಗಿನ
ಕುರ್ತಕೋಟಿ) ನಾವಿದನಾದ ದಾಸನೆಂಬವನು ದಾಸೇಶ್ವರನೆಂಬ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದೂ
ಅದಕ್ಕೆ ಮೇರಿಯ ವಂಶಜರು ಹಾಗೂ ಕೊಣೆಯ ವಂಶಜರು ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂದೂ
ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಬಹುಭಾಗವು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹಿಸ
ಬಹುದು.

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಶೌರ್ಯ

ಕಂ || ಅಡಿಗೈರಗಿ ತಮ್ಮಪಾಜ್ಞಿಸಿ -
ದೊಡಮೆಗಳಂ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಶರಣಾರ್ಥಿಗಳಾ ।
ದಡೆ ಬಾಳ್ವರ ಹಿತವಗ್ಗಂ
ತೊಡದ್ದುಳಿವರೆ ಮುಳಿಯೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೃಪಂ ॥

ಕುಟಿತಕೂಂಟಿಯ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಮಹಾಜನರು

ವೃ || ವಿದಿತಸ್ವೀತಿವಿದವ್ವಿನೂತವಿನಯಾಳಂ ಕಾರರತ್ನೋಜ್ಜಿತ -
ಮೃದಮಾತ್ಸರ್ಯ ವಿದೂರರಾದಿಪುರುಷಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನಾಳಿಯ ।
ಭೃದಯಕ್ಕಾಶ್ರಯಮಾದರಾವುದಜೊಳಂ ಧರ್ಮಜ್ಞರಾಹಾರದಾ -
ನದ ಪೆಂಪಿಟ್ಟಳಮೆಂದುಮೀಕುಟಿತಕೂಂಟಿಗ್ರಾಮ[ದೊ]ಳು ದ್ವಿಜರು ॥

ನೋರಿಯವಂಶದ ರಾವದೇವ

ವೃ॥ ಶಿವಭಕ್ತಂ ಸ್ತ್ರೀಜನಕಂ ಗಜನಸತಿವಧೂತ್ಯಜ್ಞನಂ ಹೋವಿದೂರಂ
ಭುವನಕ್ವಾರಾಧ್ಯ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮಕುಳತಿಳಕಂ ಸತ್ಯವಾರಾಸಿಯುತ್ಯು ।
ಗ್ರವಿರೋಧಿಬ್ರಾತ ಸಂಹಾರಕ ಸುಭಟ ಶಿಖಾರತ್ನಮಾಗಿರ್ದನೆಂದಿಂ -
ತವನೀಚಕ್ರಂ ಕರಂ ಕೀರ್ತಿರಸುತಿರೆ ನೆಗದ್ದಂ ದೇವನಾ ರಾವದೇವ ॥

ಗುಜ್ಜುಗೇತ

ವೃ॥ ಧರ್ಮದ ದಾನದಾರ್ಪಿನ ತವರ್ಮನೆ ಸರ್ವಜನೋಪಕಾರಿತ -
ಕೂರ್ಮಯ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ಸುಭಟಾಗ್ರಣಿ ನೋರಿಯ ವಂಶಮಣ್ಡನಂ ।
ನಿರ್ಮಳಮೊಪ್ಪುತಿರ್ಪ ತಿಳಕಂ ಸಲೆ ಭಾವಿಸೆ ಗುಜ್ಜುಗೇತನಿಂ
ಧಾರ್ಮಿಕರಾರು ಮತ್ತುಳಿದರೆಂಬುದು ವಾದ್ಧಿ ಪರೀತ ಭೂತಳಂ ॥

ಮೇಲೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ಎರಡನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಕುಱಿತಕೂಂಟಿಯ ಬೆಳ್ಳೆರೆಯ ಎಱಗ ನೆಂಬವನು ವಿಷ್ಣು ಹಾಗೂ ಸರಸ್ವತಿಯರ ಗುಡಿಗಳನ್ನೂ, ಕೆರೆಯೊಂದನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಬಹುಭಾಗವೂ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿದೆ.

ಕುಱಿತಕೂಂಟಿಯ ವಿಪ್ರರು

ವೃ॥ ಗ್ರಾಮದ ಪೂರ್ವ ದಕ್ಷಿಣದಿಶಾ ಪ್ರವಿಭಾಗದ ಯಾಗಮಣ್ಣಪ -
ಸ್ತೋಮದ ಹೋಮಧೂಮದ ಕವಿಲ್ಲೊಗೆ ಪೆಚ್ಚಿ ದಿಗನ್ನರಾಳದಿಂ ।
ವ್ಯೋಮಮನೆಯ್ವ ನೀಳ್ವೆಸೆವುದಬ್ಬಿನಾದಮೆ ವೇದಘೋಷಮಂ -
ದೀ ಮಹಿ ಬಣ್ಣಕುಂ ಕುಱಿತಕೂಂಟಿಯ ವಿಪ್ರಜನಾಗ್ರಗಣ್ಣರ ॥

ಬೆಳ್ಳೆರೆಯ ಎಱಗ

ಕಂ॥ ಎಱಗಂ ಭಯಲೋಭದ್ವಯ -
ಕೆಱಗಂ ದುಶ್ಶಿಳದುಷ್ಟದುರ್ಜನದ ।
ತೇಱಗಂ ಸಚ್ಚರಿತೇತ -
ಗ್ಗಣ್ಣವಂ ಚಾರಿತ್ರ ಜಳಧಿ ಬೆಳ್ಳೆರೆಯಱಗ ॥

ಮಲ್ಲ : (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೯೯)

ಗದಗ ತಾಲೂಕಿನ ಚಿಕ್ಕಹಂದಿಗೋಳದ ಹನುಮಂತದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನವೊಂದಿದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಅರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆತನ ದಂಡಾಧೀಶನಾದ ಅನಂತಪಾಳನ ಹಾಗೂ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಅನಂತಪಾಳನ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಮಾಧವನು ಅನ್ಯತಟಾಕ (ಈಗಿನ ಅಣ್ಣಿಗೆರೆ)ದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯ, ಸತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದೂ, ಅವನ ಮಗ ಚಂದನು ಕಿರಿಯ ಪಂದಿಗೋಳ (ಈಗಿನ ಚಿಕ್ಕಹಂದಿಗೋಳ) ದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯೊಂದನ್ನೂ ಮಾಧವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ “ದ್ರುಹಿಣವಿನಿರ್ಮಿತವನೆ ಬಾಣಗದ್ಯ[ವಾ]ಲಿಖಿತ ಸಿತಾಮಹನೇನೊರೆಯೊಳೊಸ್ತಿ

ಹಲಹರ್ಣಶಂ ಬರೆದನೆನೆ ಯ ಮೆಲ್ಲಂ ” ಎಂದಿದೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ‘ಬರೆದಂ’ ಎಂಬ ಪದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ‘ಪೇಳ್ವಂ’ ‘ವಿರಚಿಸಿದಂ’ ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ‘ಬರೆದಂ’ ಎಂಬ ಪದ ಕಲ್ಲಿನಮೇಲೆ ಬರೆದ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿದ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬರೆದ ಮಲ್ಲನು ತನ್ನ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬಾಣ ಗೆದ್ದುಕೈ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಅವನೇ ರಚಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲನುಕೂಲವಿದೆ. ಇವನ ಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಅನಂತಪಾಳನ ಮಹಿಮೆ

ಕಂ || ಎಜಗದ ಪರದೇಶಂಗಳ -

ನೆಜಗದ ದುರ್ಗಂಗಳಂ ಸಮುಪ್ರಂಗಳಂ ಬಿಡದಿ |

ದ್ವೇಷಗದ ನೃಪರಂ ನಿಜಪತಿ

ಗಣಿಸಿದನನನ್ನ ಪಾಳ ದಣ್ಡಾಧೀಶ ||

ವೃ || ಗಗನತಳಂಬರಂ ನೆಗೆದ ದಾಳಿಯ ಧೂಳಿಗೆ ಬೆಚ್ಚಿದಾಳಿಗಂ

ತೆಗೆದು ವನಾಸ್ತಮಂ ಪುಗೆ ಗುಹಾಸ್ತರಮಂ ಪುಗೆ ಶೈಲಕುಂಜಮಂ |

ಪುಗೆ ಪರಭೂಮಿಯಂ ಪುಗೆ ತಪೋವನಮಂ ಪುಗೆ ಸಿಂಧು ಕೂಟಮಂ

ಪುಗೆ ಚಲಸ್ತಗುಲ್ಮ ಭುಜಗರ್ವ್ವಮನಸ್ತಮನಸ್ತಪಾಳನ ||

ಮಾಧವನ ಮಗ ಚಂದ - ಪ್ರತಿಕಣ್ಣಚನ್ನನೆಂದೂ ಇವನ ಹೆಸರು. ಈತನ ಮಹಿಮೆ :

ವೃ || ಪಿರಿಯ ನಿಯೋಗದೊಳ್ಳ ಪೆದೆವೆಂಬ ನಿಯೋಗಿಗಳೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಿಯುಂ

ಪಿರಿಯರೆಮೆನ್ನ ಪೆಮ್ಮೆಗೆ ಕಡಂಗಿದೊಡಂ ಪ್ರತಿಕಣ್ಣಚನ್ನನಿಂ |

ಪಿರಿಯರೆ ನೀತಿಮಸ್ತರೆ ಮಹಾಮತಿಮಸ್ತರೆ ಮಿಕ್ಕ ಪುಣ್ಯಮ -

ಸ್ತರೆ ಸತಿ ಸತ್ಯಮಸ್ತರೆ ಕರಂ ಗುಣಮಸ್ತರೆ ಕಾನ್ತಿಮಸ್ತರೇ ||

ಪರಕಿಪೊಡೆಲ್ಲರಕ್ಕ ರಮುಮಕ್ಕ ರಮೇ ಪ್ರತಿಕಂಟಚನ್ನನ -

ಕ್ಕ ರಮೆ ನೆಗೆತ್ತೆಯಕ್ಕ ರಮನೇಕರುಮಂ ಪೊರೆವಕ್ಕರಂ ಮಹೀ |

ಶ್ವರರ ಸಭಾಸ್ತರಾಳಮನಳಂಕರಿಸುವಕ್ಕ ರಮೆನ್ನ ಮಾಳ್ವನಂ

ಪಿರಿಯದಗುನ್ತಿಯೊಳ್ಳಿ ಸುವಕ್ಕ ರಮುಪ್ಪರವಟ್ಟದಕ್ಕರ ||

ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ ಕವಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೯೯)

ಗದಗ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟೆ ಉಮಚಿಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸನವೊಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬರೆದವನು ‘ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ ಕವಿ’ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಸನದ ಬಹುಭಾಗವು ಅಳಿಸಿಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿಯ ವಿವರಗಳಾಗಲಿ ಅವನು ಬರೆದ ಪದ್ಯಗಳಾಗಲಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ ಚತುರಧಿಕ ಶತಧರಾಮರ

[ತತಿಶಯದಿಂದ] ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ ಕವಿ ವಿರಚಿಸಿದಂ” ಎಂಬಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೯೯. ಕಂದ ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಇದರಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಾಮಂತನಾದ ಅನಂತಪಾಳನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವರ್ಣನೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನೂ ರಾಜವಲ್ಲಭನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹೊಟ್ಟೂರ ಶಾಸನ^೧ ವನ್ನು ತಿದ್ದಿದ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಶ್ರೀ ಎನ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಾಯರು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.^೨ ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ‘ವಾಕ್ಪತಿ’ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.^೩

ಸಂಕಣ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೪)

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಡರಗಿ ವೇರಾದಲ್ಲಿ ಆಲೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ನಾಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು^೪ ಸಂಕಣನೆಂಬ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಗೋತ್ರದ ಕುಲಕರಣಿ ಬೆಟ್ಟಮಯ್ಯನ ಅಳಿಯನೆಂದು ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೪.

ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ದಂಡನಾಯಕನಾದ ಸುರಿಗೆಯ ಹೆಮ್ಮಾಡಿ ದೇವನು ಮಾಳ ದಾಲೂರನ್ನು (ಇಂದಿನ ಆಲೂರು, ಈ ಶಾಸನವು ದೊರೆತ ಸ್ಥಳ) ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆತನ ಸೋದರ ಮಾವನಾದ ಸುರಿಗೆಯ ನಾಗರಸನು ಸತ್ತ, ಋಗ್ವೇದದ ಪಾರಶಾಲೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿತ್ತನೆಂದು ಹೇಳುವದು ಈ ಶಾಸನದ ಉದ್ದೇಶ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಾದರಿಯ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸಂಕಣ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಕುಳೇನ್ನು ಮಾದಿರಾಜ

ಕಂ || ಮಾದಿಗೆ ಬುಧಚನ ಪೃದಯಾ -

ಹ್ಲಾದಿಗೆ ಕರ್ಪೂರಚನ್ನ ನಾಗರುಖುಶ್ರಿಣಾ |

ಮೋದಿಗೆ ನುತಸರಳಕಳಾ -

ವೇದಿಗೆ ಸಮನೂಳರೆ ಸಕಳವಿಶ್ವಂಭರೆಯೊಳು |

೧ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಇಂಡಿಕಾ ಸಂಪುಟ ೧೬ ಪುಟ ೮೨.

೨ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು ಸಂಪುಟ ೧ ಭಾಗ ೨, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಪುಟ ೫.

೩ ಕವಿಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ೧ನೇ ಸಂಪುಟದ ೧೪ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು ಅವನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೫೦ ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನು ೯ನೇ ಅಥವಾ ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆಯೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಶ್ರೀ ಮುಗುಳಿಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ (ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಪುಟ ೨೦) ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನೂ ಕೋಟಿ ಉಮಚಿಗೆಯ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಲಾರರು.

೪ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು ಸಂಪುಟ ೧ ಭಾಗ ೨, ಸಂಖ್ಯೆ ೧೬೩.

ಆತನ ಮಗ ಪೆರ್ಮಾಡಿ ದಂಡನಾಥ

ವೃ॥ ಸಿರಿ ಪೊಸಮುತ್ತಿನಕ್ಕ ಸರದಂದಿರೆ ವಾಣಿ ಲಲಾಮು ರೇಖೆಯು -
ನಿರೆ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ರಕ್ಕ ವಣಿಯನಿರೆ ಪೇರುರದೊಳ್ಳು ಖಾಬ್ದ ದೊ ।
ಳ್ಳರಮೆಸೆಯುತ್ತ ಮಿದ್ಧ ಭುಜದಣ್ಣ ದೊಳಿನ್ನು ನೆಗತ್ತೆವತ್ತನು -
ಬ್ಬರೆಯೊಳಗಣ್ಣ ಪುಣ್ಯನಿಧಿ ಪೆರ್ಮರಸಂ ಬುಧತಳ್ಳ ಭೂರುಹಂ॥

ಆವನ ಸೋದರಮಾವ ನಾಗರಸ

ವೃ॥ ತನ್ನಯ ತಿಣ್ಣೆನೇಳೆ ಪಡಿಗಟ್ಟಿಳೆಯಾದುದು ಮಂದರಕ್ಕೆ ತ !
ನ್ನುನ್ನ ತಿಮೇರುವಿಗೆ ಮಣಿಚೂಣಿಯಾದುದು ತನ್ನ ಮಿಕ್ಕ ದಾ । ೧
ನ(೦) ೨ ನ್ನವತಳ್ಳವಲ್ಲರಿಗೆ ಪೊಂಗುಡಿಯಾದುದು ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿ ಕೆ -
ಯನ್ನಡಿಯಾದುದುರ್ವಿಗೆನೆ ನಾಗರಸಂ ನೆಗದ್ದಂ ಧರಿತ್ರಿಯೊಳ್ ॥

ಮಾಳದಾಲೂರ ಅಗ್ರಹಾರ

ವೃ॥ ಧರಣೀಕಾಂತೆಗೆ ಮಾಸವಾಡಿವಿಷಯಂ ಚಲ್ವಾಗಿ ಮಾಣಕ್ಕದಾ -
ಭರಣಂಬೊಲೆಸದಿಪ್ಪುದಾವಿಶ(ಷ)ಯದೊಳ್ಳಾಂ ಮಾಳದಾಲೂರ್ದರಾ ।
ಮರರಿನ್ನೂರ್ವರಿಗಗ್ರಹಾರಮದನೊಳ್ಳಿಂ ಮುನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟಿಂ ನರೇ -
ಶ್ವರ ರತ್ನಂ ಜನಮೇಜಯಾಬ್ಬನೆನಲಿನ್ನೇ ವಣ್ಣಿಪಂ ಬಣ್ಣಿಪಂ॥

ನಾಗಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೭೨)

ಧಾರವಾಡ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಗದಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಾಗಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತನು ಬರೆದ ಶಾಸನವೊಂದು ದೊರೆತಿದೆ.^೧ ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ “ನಾಗಾರ್ಜುನ ಪಣ್ಣಿ ತರು ಪೇಳ್ವ ಕಬ್ಬಂಕಸರು ಕಲ್ಲಾದಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಲೋರ್ದುರ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.” ಆದರೆ ಕವಿಯ ಹೆಸರಿನ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನಾವ ವಿವರಗಳೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೭೨ ಚಾಲುಕ್ಯ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಸಾಮಂತನಾದ ಬಮ್ಮರಸನು ತನ್ನ ತಂದೆ ಮಾರ್ತಾಂಡಯ್ಯನು ಕೆರೆ, ಸತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾನಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದನೆಂಬುದಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶಾಸನದ ಬಹುಭಾಗ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ಉಳಿದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ನಾಗಾರ್ಜುನನ ಕವಿತ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಂತ ಮಾರ್ತುಂಡ

ವೃ॥ ಮದವದ್ವೈರಿಯನಟ್ಟಿ ಕೊಂದು ಸ(ಶ)ರಣೆಂದುವ್ವೀತರಂ ಕಾದು ಬೇ -
ಡಿದ ನಾನಾವಿಧ ಯಾಚಕರ್ಗ್ಗಿ ಸಿರಿಯಂ ಸಾಲ್ವನೆಗಂ ಮಾಡಿ ಯ ।
ಗ್ಗದೆ ಕೀರ್ತ್ಯುಂಗನೆ ಲೋಕದಲ್ಲೆಡೆಗಳೊಳ್ ಗಾಂಗನಾಕಾರ ಸಂ -
ಪದಮಂ ತಾಳಿರೆ ಪೆಂಪುನೆತ್ತುವೆಸ[ರಂ ಸಾ]ಮನ್ನ ಮಾರ್ತುಂಡನ ॥

೧ ಈ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಕಡಿಮೆಯಿದೆ.

೨ ಈ ಅನುಸ್ವಾರ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ ; ಬಹುಶಃ ಕಟಿಯುವವನ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಸೇರಿರಬೇಕು.

೩ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು ಸಂಪುಟ ೧, ಭಾಗ ೨ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೭೭.

ಅವನ ಸತಿ ಗೊಜ್ಜಿ ಯಕ್ಕ

ವೃ॥ ಬದವಿದ ಸದ್ಗುಣಪುತ್ರ ಸಂಹತಿಯಂ ಬಗೆಯಲ್ವೆ ಸೀತೆಯೆಂ -
 ಬುದು ಗಿರಿಹಾತೆಯೆಂಬುದು ಸರಸ್ವತಿಯೆಂಬುದು ಕೊ(ಕು)ನ್ನಿ ಮ(ಮಾ)ದ್ರಿಯೆಂ ।
 ಬುದು ಸಲೆಗಂಗೆಯೆಂಬುದು ಸುಳೋಚನೆಯೆಂಬುದು ಭೂಮಿದೇವಿಯೆಂ !
 ಬುದುವುಶಾ(ಷಾ)ದೇವಿಯೆಂಬುದು ಘಟಾಸ್ತಕಿಯೆಂಬುದು ಗೊಜ್ಜಿ ಯಕ್ಕನಂ ॥

ಇವರ ಮಗ ನಾಕರಸ

ವೃ॥ ಅರಿಸಾಮಸ್ತರ ರಕ್ತಮೆಂಬ ನವಸನ್ಧ್ಯಾರಾಗಮುರ್ಬ್ಬೀಳೆ ಸಾ -
 ಕ್ಷರನೀರೇಜವನಕ್ಕೆ ಪೊ ಹರ್ಷಂ ಶಿಶ್ವೇಷ್ವಚಕ್ರಾಂಕ ಮಾ ।
 ದರದಿಂ[ಪೊಂ]ದೆ ಮುಗುಂದಮೆಂಬುದಯಶೈಳ ಸ್ಥಾನದೊಳ್ತೇಜ ಮಾ -
 ಗಿರೆ ಚಲ್ವಾದುದು ನಾಕಿರಾಜವಿಭುವೆಂಬಾದಿತ್ಯ ನಿತ್ಯೋದಯಂ ॥

ಸಾಸನಮಾಗಿದೊಳ್ವೆಸೆವ ಕಲ್ಲಿನ ಸಾಸನಮೊಂದಿದಲ್ಪ ಕೇ -
 ಳ್ವಾಸದ ಸಾಸನಂ ಜಯದ ಸಾಸನವಾರ್ಪ್ಪನಂ ಸಾಸನಂ ಗುಣೋ ।
 ದ್ವಾಸನ ಸಾಸನಂ ಸಿರಿಯ ಸಾಸನವೊಳ್ವಿನ ಸಾಸನಾಳಿಯಿಂ
 ಲೇಸನೆ ನಾಕಿರಾಜವಿಭು ಸಾಸನಕೋಟಿಮನೆಯ್ಲಿ ತಾಳ್ವಿದಂ ॥

ಇವನ ತಮ್ಮನೇ ಬಮ್ಮರಸ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದನು :

ವೃ॥ ಸ್ಥಿರವೇ ಮೇರುನಗೇಂದ್ರದಿಂದಚಳಿತಂ ಗಂಭೀರನೇ ಕ್ಷೀರಸಾ -
 ಗರದಿಂದಂ ಮಿಗಿಲ್ಪರ್ಗೀವನೇ ಬಾಪ್ಪಮ್ಮಮ್ಮ ತಾನೀತನಿಂ ।
 ಪರಿಯಂ ರೂಪಿಯ ಕಂತುವಿಂದಧಿಕೃತಂ ಸಾಮಸ್ತರ (ರಾ) ಭೈರವಂ
 ಪರನಾರೀಸುತ ನಮ್ಮ ಬಮ್ಮನದಟಂ ಚಾವುಂಡರಾಯಾತ್ಮಜಂ ॥

“ಅತ್ತಿಗೆ”

ಸಾಹಿತ್ಯಪರಿಷತ್ತು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಕನ್ನಡನಿಘಂಟಿನ ‘ಮಾದರಿ ಪುಟ’ಗಳಲ್ಲಿ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಕೆಳಗೆ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದೆ :—

ಅತ್ತಿಗೆ (ನಾ) < ಅತ್ತಿಕಾ ? (ಸಂ) ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ. ಮುನ್ನಿನ ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಯಪ್ಪ ಪಣ್ಣಿಯಿಂದಂ (ಪದ್ಯಾ ೧-೨೫. 900); ಅಣ್ಣ ತನ್ನ ಪನಾದರೆ ಅತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ವಳಿ (ಗಾ) ೩.

ಅತ್ತಿಗೆ (ನಾ) < ಅಟ್ಟಿಗೆ. ಪ್ರೀತಿಯವಳು, ಇನಿಯಳು, ಹೆಂಡತಿ. ಈಗಚ್ಚೆಯಿಂದತ್ತಿಗೆಯೆಂಬ ಮಾತನೆನಗೇನೆನಲಕ್ಕುಮೆ ಪಂಕಜಾನನೇ (ಪಂಪಭಾ ೧-೭೫ 941); ಅಚ್ಚೆಯಿಂದತ್ತಿಗೆಯೆಂದೊಡೆ ನಾಲಗೆಯಾತನ ತಲೆ ಸಿಡಿಲು ಪಾಪಕೀಟಂ (ಶಾಂತಿಪು. ೬-೮೧)

ನಿಘಂಟಿನ ಸಂಪಾದಕರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾದರಿ ಪುಟಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಮಗೆ ಸುಪರಿಚಿತವಾದ, ನಿತ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ, ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬಂಥ ಶಬ್ದದ ಸ್ವರೂಪ, ಸಂಬಂಧ, ಅರ್ಥ, ಚರಿತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬರಬಹುದು, ಎಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ, ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ಮುಂದೆ ಮೂವರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾ. ಅನಂತಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅವರು ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರೀ ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು ಇದೇ ವರ್ಷದ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳ ‘ನವಭಾರತದ’ ೨೬-೨೭ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರೀ ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರು ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಒಂದು ದೀರ್ಘ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಒಂದುಕಡೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದೇ ಒಂದು ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಲೇಖನವಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸಹಾಯವಾಗುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲು ಅನುಮತಿಯಿತ್ತು ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತು ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿದೆ.

೧. ಶ್ರೀ ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರವರ ಲೇಖನ

ಮಾದರಿ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ - ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿಗೆ ಎಂಬುದು ಮೂಲವಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಅದರ ಆಧಾರದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ, “ಪ್ರೀತಿಯವಳು, ಇನಿಯಳು, ಹೆಂಡತಿ” ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ‘ಅಟ್ಟಿಗೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ರೂಢವಾಗಿದೆಯೇ? ಅಥವಾ ಇದು ಪಂಪಭಾರತ, ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಸಾಮಂಜಸ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ, “ಅಟ್ಟಿ = ಪ್ರೀತಿ; ಅಟ್ಟಿ + ಗ = ಪ್ರಿಯ, ಅದರ ಪ್ರೀತರೂಪ

ಅಟ್ಟಿಗೆ”- ಹೀಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಸಂಭಾವಿಸಿದ ಶಬ್ದವೆ? ಈ ಎರಡರೊಳಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ದಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದರೆ, ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಅಟ್ಟಿಗೆ’ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹಾಕಿದುದು ಸರಿಯೆಂದು ಒಂದುವೇಳೆ ಹೇಳಿದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತಹ ಸಂಭವದಲ್ಲೂ ಅದರ ಹಿಂದೆ, ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬುದರ ಮೂಲವೆಂದು ಕೊಟ್ಟು ‘ಅತ್ತಿಕಾ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದಂತೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಚಿಹ್ನವು ಅವಶ್ಯ. ಆದರೆ ‘ಅಟ್ಟಿಗೆ’ ಎಂಬುದು ಸಂಭಾವಿಸಿದ ಶಬ್ದವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬುದರ ಮೂಲವಾಗಿ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದು ಎಂದೂ ಸಮಂಜಸವೆಂದಾಗಲಾರದು.

ಪಂಪ ಪೊನ್ನರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧ ವಾಚಕಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಮೂಲವಾಗಿರಬಹುದು ?

‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ’ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವು ಮಾದರಿ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡವೇ ಮನೆ ಮಾತಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡಿಗರ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ’ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವು ಇರುವುದಲ್ಲ; ಸೋದರತ್ತಿಯ ಮಗಳು, ಸೋದರಮಾವನ ಮಗಳು, ಗಂಡನ ಅಕ್ಕ, ಹೆಂಡತಿಯ ಅಕ್ಕ- ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳೂ ಆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇವೆ. ಮತ್ತು ‘ಅತ್ತೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಇವೆರೆಯರ ತಾಯಂದಿರಿಗೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಸೋದರತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅತ್ತೆ (ಅತ್ತೈ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುವದೆಂದೂ, ಸೋದರತ್ತಿಯ ಮಗನನ್ನು ಮಾತ್ರ ‘ಅತ್ತಾನ್’ ಎಂದೂ ಸೋದರತ್ತಿಯ ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ‘ಅತ್ತಂಗಾರ್’ ಎಂದೂ ಅವರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆಂಬುದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅತ್ತಾನ್ ಮತ್ತು ಅತ್ತಂಗಾರ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು, ಅತ್ತೆಯ ಮಗ ಮತ್ತು ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು ಎಂಬರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, ಅತ್ತೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾದುವೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವೆನ್ನಬಹುದು; ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡದ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬುದೂ ಅತ್ತೆ ಎಂಬುದರಿಂದಲೇ ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಕುಟ್ಟಿದುದಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ಕನ್ನಡಗಳೊಳಗೆ ಕಾಣುವ ಭೇದವೆಂದರೆ, ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತೈ ಮತ್ತು ಅತ್ತಂಗಾರ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಸೋದರತ್ತೆ ಹಾಗೂ ಸೋದರತ್ತಿಯ ಮಗಳು ಎಂಬರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುತ್ತವೆ; ಕನ್ನಡದ ಅತ್ತೆ ಅತ್ತಿಗೆಗಳೆರಡೂ ವಿಶಾಲಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ, ಇಷ್ಟೆ. ಈ ‘ಅತ್ತೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತವೋ ದ್ರಾವಿಡವೋ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಒಂದುವೇಳೆ ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲವೆಂದೇ ಆದರೂ, ‘ಅತ್ತಾ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಎಂಬರ್ಥವಾದರೆ, ‘ಅತ್ತಿಕಾ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕ ಎಂದರೆ ಅವಳ ಮಗಳು ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅತ್ತೈ-ಅತ್ತಂಗಾರ್, ಅತ್ತೆ-ಅತ್ತಿಗೆ, ಅತ್ತಾ-ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂಬೀ ದ್ವಂದ್ವಗಳೊಳಗೆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಶಬ್ದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ತಾಯಿ-ಮಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಎಂದರೆ ಜನಕ-ಜನ್ಯ ಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಅತ್ತೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಕನ್ನಡದ ಆಡು ನುಡಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿದರೆ, ಪಂಪಭಾರತ

ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗಳನ್ನೂ ಸೋದರ ಮಾವನ ಮಗಳನ್ನೂ ಎಂದರೆ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಢಿಯಷ್ಟೆ. ಎಂದರೆ ‘ ಮೊರೆ ’ ಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಗೆಯಾದವಳು ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲು ತಕ್ಕವಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. [ಈ ‘ ಮೊರೆ ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ರೂಢವಾದ ಮಾತು. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಯೋಗ ಕಡಿಮೆ. ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದು ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. (೧-೭೩ ಮತ್ತು ೨-೪೯) ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. (೬-೮೭) ಅದರ ಅರ್ಥ ‘ ಮೊರೆ ’ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಇದೆ. ‘ ಬಂಧು ಜಾಂಧವರೊಳಗಿರುವ ರಕ್ತಸಂಬಂಧ ಅಥವಾ ನಂಟು ’ ಎಂಬುದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ‘ ವಾವೆ ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಪಂಪ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನುಬಂಧಿಸಿರುವ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಮೊರೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ‘ ಧರ್ಮ, ಕ್ರಮ, ನ್ಯಾಯ ’—ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೊರೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮೈಸೂರು ಕಡೆ ಪ್ರಾಯಃ ರೂಢವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆ ರೀತಿ ಅರ್ಥಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆಯೆನ್ನಬೇಕು.] ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಗಳೊಳಗೆ ಮದುವೆಯ ಮಾತೆತ್ತವಾಗ ವಧುವರರಾಗಲಿರುವವರ ಹಿಂದಿನ ಏಳು ತಲೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ‘ ಮೊರೆ ’ ಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರಷ್ಟೆ. (ಇದನ್ನು ‘ ಮರಾವಳಿ ’ ನೋಡುವುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.) ಆಗ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಹುಡುಗಿ ತಾಯಿಮೊರೆ ಅಥವಾ ತಂಗಿಮೊರೆಯಾದರೆ ಮದುವೆ ಕೂಡದು ; ಅತ್ತೆಮೊರೆಯಾದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ; ಅತ್ತಿಗೆಮೊರೆಯಾದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ—ಹೀಗಿದೆ ಲೋಕರೂಢಿ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಪಂಪಭಾರತ ಶಾಂತಿಪುರಾಣಗಳ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆಯದಿರದು. “ ಈಗಲೆಬ್ಬೆಯೆಂದತ್ತಿಗೆಯೆಂಬ ಮಾತನೆನಗೇನೆ ನಲಕ್ಕುಮೊ ಸಂಕಜಾನನೇ ” ಎಂದರೆ, ಮೊದಲು ತಾಯಿಯೆಂಬ ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದ ನಿನನ್ನ ಈಗ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಮದುವೆಯಾಗಲು ತಕ್ಕವಳೆಂದು ಕಾಮಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾವಿಸುವುದು ಉಚಿತವೇ ?— ಮೊದಲು ‘ ಅಬ್ಬೇ ’ ಎಂದು ಕರೆದು ಈಗ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ (ಎಂದರೆ ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳೇ) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸರಿಯೇ ?— ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು, ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಿಷ್ಣುನ ಮಾತನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೂ, ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಸಂಪಾದಕರು ಭಾವಿಸಿರಬಹುದಾದ ಆ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ ದಲ್ಲಲ್ಲ. “ ಮೊದಲು ತಾಯಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈಗ ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ” ಎಂದು ಭಿಷ್ಣುನ ಬಾಯಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿಸಿದರೆ ಆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ್ಯಚ್ಛಾಯೆ ಬೀಳದಿರದು. ಅಂಬೆಯೊಡನೆ ಸಾಲ್ಪಲನು ಆಡಿದ “ ಆನುಂ ಪೆಂಡತಿಯೆನಾದೆನದವಿಂ ಪೆಂಡಿರ್ ಪೆಂಡಿರೊಳದೆಂತು ಕೂಡುವರಬಲೇ ” ಎಂಬ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದ ಮಾತನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದಂತಿರುವ ಭಿಷ್ಣುನ ಉದಾತ್ತವಾದ ಮಾತನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಸ್ವಭಾವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ಎಷ್ಟು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಉದಾತ್ತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬರಿಯ 'ಮೊಟ್ಟೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಸಂಪನು ಭೀಷ್ಮನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ: — ಸತ್ಯವತಿಯನ್ನು ತಂದೆಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (೧-೭೩) " ಈ ವಧುಗಾದ ಪುತ್ರರೊಳ ಕೂಡುಗೆ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿನಗಂತದು." — 'ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎನಗೆ ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲು' ಎಂದರೆ, ಈ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಹೆಣ್ಣು ನನಗೆ 'ಮದುವೆಯಾಗುವ ಮೊರೆ' ಅಲ್ಲ. ಎಂದರೆ, ಅವಳಿಗೂ ನನಗೂ ಇರುವ 'ಮೊರೆ' ಅತ್ತಿಗೆ ಮೊರೆಯಲ್ಲ; ಆದು ತಾಯಿ ಮೊರೆ, ಅಥವಾ ತಂಗಿಮೊರೆ, ಎಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ ಎಂದು ಸತ್ಯವತಿಯ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. 'ಅತ್ತಿಗೆ' ಎಂಬುದು 'ಹೆಂಡತಿಯಾಗಬಹುದಾದ ಮೊರೆ' ಹೊರತು, ಹೆಂಡತಿಮೊರೆ ಅಲ್ಲ.

'ಅಬ್ಬೆಯಂದತ್ತಿಗೆಯೆಂಬ ಮಾತಂ' ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದಾದೀತೆ? — ಎಂದು ಭೀಷ್ಮನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಸಿದ ಸಂಪನು, ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದ್ದೊಂದು ನಾಳ್ಕುಡಿಯನ್ನೇ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಆ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ 'ಮಾತಂ' ಎಂಬ ಪದವು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ, ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪೊನ್ನನು ಇದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾದರಿ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಆ ಭಾಗದ ಪೂರ್ಣ ರೂಪವಿದು: — ಒಡವುಟ್ಟಿದನರಸಿಯನೆ (ರೆ?) ನ್ನೊಡವುಟ್ಟಿದರೆನ್ನ ದಬ್ಬೆಯಂದತ್ತಿಗೆಯೆಂಬ | ದೊಡೆ ನಾಲಗೆಯಾತನ ತಲೆ ಸಿಡಿಲ್ಲ ಪಾಟೀಲುಗಮೆನ್ನ ಪಾಟುಂ ಬಳೆಯೊಳ್ || — ಇದರ ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭ ಹೀಗಿದೆ: — ಇಂದ್ರನೆಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಮದುವೆಯಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂಬ ರಾಜಪುತ್ರಿಗೆ ಬಳವಳಿಯಾಗಿ ಒಂದ ವಸಂತಸೇನೆಯೆಂಬ ವೇಶ್ಯಾಕುಲದ ದಾಸಿಯೂ ಅರಮನೆ ಸೇರಿದ್ದಳು. ಅನ್ಯಾದೃಶ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದ ಅವಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು 'ನಿಧಿಯಂ ಕಂಡಂತೆ' ಕಂಡು, ಅವಳು ಇತರ ಪುರುಷಂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಅಂತಃಪುರದ ಒಳಗಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಇಂದ್ರನ ತಮ್ಮನಾದ ಉರ್ವೇಂದ್ರನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವಳು ಹೇಗೋ ಬಿದ್ದಳು. ಅವನು ಕಾಮವಶನಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಕೂಡಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರನು ಕ್ರೋಧೋದ್ರಿಕ್ತನಾಗಿ, ತಮ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರೆಂದು ಆವೇಶದಿಂದಾಡುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು. ಇದರರ್ಥ ಹೀಗೆ: — " ಸಹೋದರನ ಹೆಂಡಿರು ನನ್ನ ಸಹೋದರಿಯರು" ಎಂದು ಹೇಳದೆ, ಯಾವನ ನಾಲಗೆಯು 'ಅಬ್ಬೆಯಂದತ್ತಿಗೆಯನ್ನು' ವುದೋ ಆತನ ತಲೆ ನನ್ನ ಚಕ್ರಾಯುಧದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಹಾರಿಹೋಗುವುದು — ಇಲ್ಲಿ 'ಅಬ್ಬೆಯಂದತ್ತಿಗೆಯನ್ನುವುದು' — ಎಂಬುದೊಂದು ನಾಳ್ಕುಡಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಇದು ನಾಳ್ಕುಡಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಇಲ್ಲಿರುವ ಅಬ್ಬೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗುವುದು. 'ಮೊದಲು ತಾಯಾ! ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಗನಂತೆ ಸಮಾಸಗತನಾಗುವುದು; ಮತ್ತೆ ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳೇ! ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುವುದು' ಎಂಬುದು ಈ ಲೋಕೋತ್ತಮ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅತ್ತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿಗೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಯಾವಳೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ, ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ ಅವಳು 'ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು' ಎಂದಾ

ಗುತ್ತಾಳೆ. ರೂಢಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂದರೆ ಸೋದರಮಾವನ ಮಗಳೋ, ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗಳೋ, ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯೋ, ಹೆಂಡತಿಯ ಅಕ್ಕನೋ ಆಗಬಹುದಾದರೂ ಯೌಗಿಕವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟುವ ಅರ್ಥವು ‘ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು’ ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ನಾಳನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಯೋಗಾರ್ಥವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಕುತರ್ಕದ ಒಂದು ಗೂಢ ಧ್ವನಿ ಇದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಗಮ್ಯಾಗಮನ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅಗ್ರಾಮ್ಯವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಳನ್ನಡಿಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋಶ ಸಂಪಾದಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಅನವಶ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವವೂ ಅಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ ‘ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು’ ಎಂದಾಗುವಳು ಹೊರತು, ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು ಎಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲ. ಗಂಡನು ‘ಮಾವನ ಮಗ’ ನೆಂದಾಗುವನು, ಹೊರತು ಮಾವನ ಮಗ ಎಂಬುದೂ ಗಂಡ ಎಂಬುದೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಪರಿಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಂದೂ ಇದ್ದ ವಿಶಾಲಾರ್ಥವು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ ‘ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ’ ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಣ್ಣನೇ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೂಳೆಯನ್ನು ತಮ್ಮನು ಮುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಉರಿದಿದ್ದುದು. ಕೋಶ ಸಂಪಾದಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದು: ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದರೂಪ; ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು: ಅದೇ ರೂಪದ ಶಬ್ದ - ಹೀಗೆ ಏಕರೂಪಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾದ, ಮತ್ತು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ ರೂಪಸಾಮ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಕೇವಲ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗತಕ್ಕ, ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, - ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎನಿಸಿದ ಪೊನ್ನ ಮಹಾಕವಿ (ಸಂಪಾದಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರಬೇಕಾದಲ್ಲಿ) ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರಯೋಗಿಸದೆ, ಅದರ ಮೂಲವೆಂದು ಸಂಪಾದಕರು ಹೇಳುವ ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ, ‘ಅತ್ತಿಗೆ’ ಎಂದೊಡನೆ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿರಮಿಸದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೆಂಬುದೂ ಅಲ್ಲದ, ‘ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು’ ಎಂಬ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಪಂಪ ಪೊನ್ನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದರ ಯೌಗಿಕವಾದ ಅರ್ಥವು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣದ ಅದೇ ಆಶ್ವಾಸದ ೮೭ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಬಂದಿದೆ. ಆ ಭಾಗ ಹೀಗಿದೆ: - ಮಗಳಕ್ಕಂ ತಂಗಿ ತಾಯ್ ನಾದಿ ನಿ ಸೊಪ್ಪ ಮದವಳ್ ಅಜ್ಜ ಮುತ್ತುಬ್ಬಿ ಮುತ್ತಿ ತಿಗೆ ಕೂಸಿತ್ತತ್ತೆಯೆಂಬಿ ಮೊರೆಯ ವನಿತೆಯರ್ || ಇಲ್ಲಿ ಗಂಡಿನ ನಾನಾ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಬಂಧ ವಾಚಕಗಳನ್ನು ಕವಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೊಮ್ಮಗಳೆಂಬ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಾಯಃ ಗಂಡಿನ ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಮೊರೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಮತ್ತು ಈ ಪದಗುಂಫನವನ್ನು ಪರಿಕ್ಷಿಸಿದರೆ.

ದಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ: - ಮಗಳ್ ಅಕ್ಕಂ ತಂಗಿ ತಾಯ್; ನಾದಿನಿ ಸೊಸೆ ಮದವಳ್ (= ಹೆಂಡತಿ); ಅಜ್ಜಿ ಮುತ್ತಬ್ಬೆ; ಅತ್ತಿಗೆ ಅತ್ತೆ - ಹೀಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಕೂಸಿತ್ತ' (= ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟು) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿದ್ದು ಅದರ ಅರ್ಥ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ, 'ಅತ್ತೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕಿರುವ ವಿಶಾಲಾರ್ಥವನ್ನು ಅದು ಕೊಡದಿರುವುದಾದರೂ 'ಕೂಸಿತ್ತ ಅತ್ತೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತೇ, ಕೂಸು ಕೊಡದೆಯೂ 'ಅತ್ತೆ' ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಎಂದರೆ ಸೋದರತ್ತೆ ಮೊದಲಾದವರು ಇರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ತಿಳಿದೇ ಇರುವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಅತ್ತೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ, ಅಂದು ಕೂಡ ಸೋದರತ್ತೆ, ಸೋದರ ಮಾವನ ಹೆಂಡತಿ, ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳೂ ಇದ್ದಿರಲೇಬೇಕೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅತ್ತಿಗೆ ಅತ್ತೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು, ಅಂದು ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು ಎಂಬರ್ಥವೇ ಇದ್ದಿತೆಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದನವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ರುಜುಪಡಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಮಗಳ್ ಅಕ್ಕಂ ತಂಗಿ ತಾಯ್ - ಇವು ಸಮಾಪತಮ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಗಳು; ನಾದಿನಿ ಸೊಸೆ ಮದವಳ್ - ಇವು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು; ಅಜ್ಜಿ ಮುತ್ತಬ್ಬೆ (ಅಜ್ಜಿ ಎಂದರೆ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದೂ ಮುತ್ತಬ್ಬೆ ಎಂದರೆ ಮಾತಾಮಹ ಎಂದೂ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಭೇದವಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ) - ಇವು ಒಂದು ತಲೆ ದಾಟಿದ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಗಳು; ಅತ್ತಿಗೆ ಅತ್ತೆ - ಇವು ರಕ್ತಸಂಬಂಧವೂ ಆಗಿರಬಹುದಾದ ಮತ್ತು ಕೌಟುಂಬಿಕವೂ ಆಗಿರಬಹುದಾದ ಸಂಬಂಧಗಳು - ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮ ತೋರುವ ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ 'ಅತ್ತಿಗೆ' ಎಂಬುದು ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು 'ನಾದಿನಿ ಸೊಸೆ ಮದವಳ್' ಎಂಬುವುಗಳೊಡನೆ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಅಥವಾ ಕೋಶ ಸಂಪಾದಕರು ಭಾವಿಸುವಂತೆ 'ಹೆಂಡತಿ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಬ್ದವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಅವುಗಳೊಡನೆಯೇ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ, 'ಅತ್ತಿಗೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ' ಎಂಬುದೊಂದೇ ಅರ್ಥವಲ್ಲ; 'ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ' ಎಂಬರ್ಥ ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲ: 'ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು' ಎಂಬುದೇ ಅದರ ನಿಜಾರ್ಥ - ಎಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಶ್ರೀ ಕಡವ ಶಂಭುಶರ್ಮರವರ ಲೇಖನ

ಅತ್ತಿಗೆ. < ಅತ್ತಿಕಾ (ಪ್ರಾ) ಎಂದೂ < ಅರ್ಧಿಕಾ (ಸಂ) ಎಂದೂ ಮೂಲ ಕಾಣಿಸಬೇಕು. ಜ್ಯೇಷ್ಠಭಗಿನಿ, ಹೆಂಡತಿ, ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಢಿಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಬಹುದು. ಸಮರ್ಥನೆ—

(ಮರುಮಕ್ಕತ್ತಾಯಂ) ಕ್ಷೇತ್ರಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ — ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವ — ಪದ್ಧತಿಪ್ರಕಾರ ತಾಯಿಯ ಅನಂತರ ಮನೆಯ ಸರ್ವ ಸ್ವತ್ತುಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಕ್ಕನೇ ಆಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಜ್ಯೇಷ್ಠಭಗಿನಿಯನ್ನು ಅತ್ತಿಗೆ < ಅರ್ಧಿಕೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದು.

ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಸೊತ್ತು, ಧನ, ಹಣ, ಎಂದು ಅರ್ಥ. (ಸ್ವ + ಅರ್ಥ = ಸೊತ್ತು) ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಕ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು ಸ್ತ್ರೀತ್ವ

ವಿವಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಟಾಪ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ ಅರ್ಥಿಕಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಾಗುವುದು. ತದ್ಭವದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾಗುವಾಗ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ರೂಪವಾಗುವುದು.

“ ಅರ್ಥಃ ಅಸ್ಯಾಃ ಅಸ್ತೀತಿ ಅರ್ಥಾ. ಅರ್ಥೈವ ಅರ್ಥಿಕಾ. ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಅಲ್ಪಾರ್ಥೇ ವಾ ಕಃ.” ಮನೆಯ ಧನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಣಿ, ಸ್ವಾಮಿನಿ, ಒಡತಿ, ರಾಣಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಿಕ್ಕ ಒಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ, ಮರುಮಕ್ಕತ್ತಾಯಂ ಪದ್ಧತಿಪ್ರಕಾರ ಹಿರಿಯ ಅಕ್ಕನು (=ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಭಗಿನಿಯು) ಅತ್ತಿಗೆ ಎನಿಸುವುದೂ, “ ಅತ್ತಿಕಾ ಭಗಿನೀ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ” ಎಂಬ ಅಮರಕೋಶದ ಅರ್ಥವೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ; ಸೋದರನು ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಭಗಿನಿಯನ್ನು ಮನೆಯ ಧನದ ಅಧಿಕಾರಿಣಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತ. (ಇದು ಕ್ಷೇತ್ರಪ್ರಧಾನ ದಕ್ಷಿಣದೇಶಾಚಾರ.) “ ಭಗಿನೀ ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ “ ಭಗಃ=ವಿಶ್ವರ್ಯಂ ಅಸ್ಯಾಃ ಅಸ್ತೀತಿ ಭಗಿನೀ ” ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಿಂದ “ ಧನದ ಒಡತಿಯಾದವಳು ” ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ‘ಪ್ರಶಸ್ತ ಭಗವುಳ್ಳವಳು’ ‘ಶ್ರೀಮತೀ’ ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಅರ್ಥ. (ಭಗಶಬ್ದದ ರೂಢಿಯ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ.) ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅರ್ಥಿಕಾ ಅತ್ತಿಗೆ ಭಗಿನೀ ಶಬ್ದಗಳು ಧನಕ್ಕೆ ಒಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಹೆಂಡತಿಯು ಗಂಡನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಅತ್ತೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವಳು. ತಾನಾಗಲೀ ತನ್ನ ಗಂಡನಾಗಲೀ ಈ ಮನೆಯ ಅರ್ಥದ ಒಡೆಯ ಒಡತಿಯಲ್ಲ, ಗಂಡನ ತಾಯಿಯೇ ಮನೆಯ ಒಡತಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಗಂಡನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸೊಸೆ ಅತ್ತೆ ಎಂದೇ ಕರೆಯುವಳು. “ ಅರ್ಥಃ ಅಸ್ಯಾಃ ಅಸ್ತೀತಿ ಅರ್ಥಾ ” ತದ್ಭವ—ಅತ್ತೆ.

ಗಂಡನ ಸೋದರಿಯನ್ನು ಅತ್ತಿಗೆ — ಅರ್ಥಿಕಾ — ಎಂದು ಕರೆಯುವುದೂ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆಯ ಧನಾಧಿಕಾರಿಣಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. (ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಅತ್ತಿಗೆ.) ಇದು (ಮಕ್ಕಳ ಕಟ್ಟಿನ) ಬೀಜ ಪ್ರಧಾನ ಪದ್ಧತಿಯವರಲ್ಲಿಂದ ಬಂದ ಹೆಂಡತಿಯು ಗಂಡನ ಸೋದರಿಯರನ್ನು ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದೂ ಗಂಡನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಅತ್ತೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ.

“ ಅಹಿಚ್ಛತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಸುರಾಂ ಪಿಬಂತಿ ; ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯಾಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಮಾತುಲಕನ್ಯಾಮುದ್ವಹಂತಿ ” ಎಂದು ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟನು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದವರು ಸೋದರ ಮಾವನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವರು, ಅಹಿಚ್ಛತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೆಂಡ ಕೂಡಿಯವರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕಲೋಚನದಲ್ಲಿ “ ಅತ್ತಾ = ಅತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಲಗುವಳು, ಮಾವನು ಕುರುಡನು, ಗಂಡನು ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಾ ಶಬ್ದವನ್ನು ಶ್ವಶೂಃ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅತ್ತಿಕಾ ಶಬ್ದವೂ ಪ್ರಾಕೃತವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇದು ನಾಟ್ಯೋಕ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. “ ನಾಟ್ಯೋಕ್ತೌ ಗಣಿಕಾರ್ಜುಕಾ ”. ತಂಗಿಯ ಅಕ್ಕನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಕೆಲಕರ್ಣಾಟಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ, ದ್ರಾವಿಡರ, ತೌಳವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಅಕ್ಕನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ ಅಕ್ಕನನ್ನೇ ಅತ್ತೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದಾದುದರಿಂದ ಅವಳ ಮಗಳು (ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ) ಅತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಿಯೆಯಾಗುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ

ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಭಗಿನಿಯನ್ನೇ ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಅಮರೋತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲೂ ಬಹುದು. ಧನಾಧಿಕಾರಿಣಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಿಂದಲೂ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಅತ್ತಿಗೆಯಾಗುವಳು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕ ಪ್ರತ್ಯಯ.

ಪಾರ್ಸಿ ಜಾತಿಯವರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸೋದರಿಯನ್ನೇ ಹಕ್ಕಿನ ಪ್ರಕಾರ ಮದುವೆ ಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅಮರಕೋಶೋತ್ತಿಯಂತೆ ಸೋದರಿಯನ್ನೇ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದೂ ಹೇಳ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಮನೆಯ ಒಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಚನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಯಾಚನೆಮಾಡಿ ತರಲ್ಪಟ್ಟವಳನ್ನು ಅರ್ಥಿಕಾ - ಅತ್ತಿಗೆ - ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಿಂದ ಅತ್ತಿಗೆ = ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಪಂಪಪ್ರಯೋಗಾನುಸಾರ ಆಗಬಹುದು. ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯವೆಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರೀತಿಗೆ ವಿಷಯವಾದವಳೂ ಅರ್ಥಿಕೆ, ಅಪ್ಪಿಗೆ, ಅರ್ತಿಗೆ, ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು, ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಕಾಣಿಸುವುದಿದ್ದರೆ—

ಅತ್ತಿಗೆ < ಅರ್ತಿಕೆ < ಅಪ್ಪಿಗೆ < ಅರ್ಥಿಕಾ. (ಸಂ) ಎಂದು ಕಾಣಿಸಬೇಕು. ಅರ್ಥ ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ಪಿ ಎಂದು ತದ್ಭವವಾಗಿವೆ. ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅರ್ಥಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾನಾರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದು. ಪ್ರಿಯಾರ್ಥವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅರ್ಥಾ > ಅತ್ತಿ < ಅಪ್ಪಿ = ಅತ್ತಿ. — ಅರ್ತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಾದುವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅರ್ಥ: ಶಬ್ದವೇ ಅತ್ತಿ ಆಗಬಹುದು.

ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿ ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಉಚಿತವೇ. ಅರ್ಥ ಶಬ್ದವು ಧನವೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ—ಅರ್ಥಿಕಾ—ಅತ್ತಿ, ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅರ್ಥ = ಅಪ್ಪಿ, ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಿ ಅರ್ತ್ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿವೆ. “ಅರ್ಥ - ಅಪ್ಪಿ - ಅರ್ತಿ ಎಂದು ಅಬದ್ಧಂ” ಎಂದು ಇದನ್ನೇ ಕೇಶಿರಾಜನು ಸಹಜವಿವರಣೆ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು.

ಅಕ್ಕನ ಮಗಳು ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವಾಗ, ಅಕ್ಕನೇ ಅತ್ತಿ ಧನಾಧಿಕಾರಿಣಿಯಾಗುವಾಗ, ಅವಳ ಮಗಳು ಪ್ರೀತಿಯವಳಾಗಿಯೂ ಧನಾಧಿಕಾರಿಣಿಯಾಗಿಯೂ ಆಗುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಕನ ಮಗಳು ಪ್ರಿಯೆ. ಅತ್ತಿಗೆ, ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಸರಿಯೇ.

ಅತ್ತಿ, ಅತ್ತಿಗೆ, ಅಪ್ಪಿಗೆ, ಅಪ್ಪಿ, ಅರ್ತಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರೀತಿ, ಹಣ, ಯಾಚನೆ, ಅರ್ಥಭೇದದಿಂದ ಅರ್ಥಾ, ಅರ್ಥಿಕಾ, ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಗಳೇ ನಿಜವಾದ ಮೂಲಗಳೆಂದು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸೇಡ್ಯಾಳು ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ಅತ್ತಿ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಗಳು (ಜನ್ಯಜನಕ) ತಾಯಿ ಮಗಳು ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದೂ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಿದುದು ಉಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದೂ ಅತ್ತಿ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಪ್ಪಾ, ಅಣ್ಣಾ, ತಮ್ಮಾ, ತಾಯೀ ಎಂದು ಗೌಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರನ್ನೂ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯೆ, ಹೆಂಡತಿ, ಎಂಬ ನಿಘಂಟುವಿನ ಅರ್ಥವು ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಅರ್ಥ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಉಚಿತ ವಾಗಿದೆ.

ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಪೊನ್ನರ ಪ್ರಯೋಗಗಳೇ ಯಥೇಷ್ಟ ಸಾಕು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು “ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗಳೆಂದೇ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. ಪಂಪನೂ, ಪೊನ್ನನೂ, ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ‘ ಈಗಳಬೈಯೆಂದತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಮಾತೆನಗೇನೆನಲಕ್ಕುಮೆ ಪಂಕಜಾನನೇ ಮೊದಲು ತಾಯಿಯೆಂಬ ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ನೆನ್ನನ್ನು ಈಗ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ, ಮದುವೆಯಾಗಲು ತಕ್ಕವಳೆಂದು ಕಾಮಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾವಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆ? ಮೊದಲು ಅಬ್ಬೆ! ಎಂದು ಕರೆದು ಈಗ ಅತ್ತಿಗೆ! ಎಂದು (ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳೆ!) ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸರಿಯೆ? ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಕೂಡುವುದು” ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು, ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ಉದಾಹರಣೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗಳು ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಳು” ಎಂದು ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಪಂಪನು ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡುವ ಚಮತ್ಕಾರವೂ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯವಾಗಿಯೇ ಅತ್ತಿಗೆ=ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಚಿಂದವಾಗುವುದು.

ಅಂಬಾ, ಅಬ್ಬೆ, ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಅಭಿನ್ನಗಳು; ಅವಳಿಗೆ ಅಂಬಾ, ಅಬ್ಬೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಅಂಕಿತ ನಾಮಗಳು; “ಅಬ್ಬೆ” ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಈ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಅಬ್ಬೆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಭೀಷ್ಮನು ಅವಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಬ್ಬೆ ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡವಳು (ತಾಯಿ ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡವಳು ಎಂದೂ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥ.) ಅತ್ತಿಗೆ=ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹೆಯಾಗಳು (ಹೆಂಡತಿ ಎಂದಾಗಲು ಅರ್ಹೆಯಲ್ಲ.) ತಾಯಿ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲು ಅರ್ಹೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಅಬ್ಬೆ ಶಬ್ದದ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಪಂಪನು ಮಾಡಿದ ಚಮತ್ಕಾರವು ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಸಾಲದೇ? ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥವೇತಕ್ಕೆ? ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ “ ನೀನು ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳು ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ಇನಿಯಳಾಗಲು ಅರ್ಹೆಯಾಗುವಂತೆ ನೀನು ಆಗಲಾರೆ, - ಎಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲಾರೆ (ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ) ಎಂದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇ ಮಹಾ ಅನುಚಿತವಾಗುವುದು.

ಭೀಮನು “ ಕುಡಿನೇಂ ದುಃಶಾಸನೋರಃಸ್ಥಲದ ರುಧಿರಮಂ” ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೇ ವೀರರಸ ಪುಷ್ಟಿಯಲ್ಲದೆ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಆ ಅರ್ಥವು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿದರೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗದೇ? ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಅಬ್ಬೆ-ತಾಯಿ- (ಅಂಕಿತನಾಮ) ನೀನು ಅತ್ತಿಗೆ (ಹೆಂಡತಿ) ಆಗಲಾರೆ ಎಂದು ಧೀರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇ ಚಿಂದವಲ್ಲವೇ? ಆ ಪಂಪನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ ಮಾತಂ” ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ “ಅಬ್ಬೆಯೆಂದತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಮಾತಂ” ಇದು ಲೋಕೋಕ್ತಿ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿ, ನಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನೇ ಎತ್ತಬಾರದು. ಮದುವೆಯಾಗುವ

ಕಾರ್ಯವು ದೂರಾಪಾಸ್ತ. ಅಬ್ಬಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮದುವೆಯಾಗರು. (ತಾಯಿ) ಎಂದೇ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿರುವುದು ಉಚಿತವಾದುದರಿಂದ “ಮಾತಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಲೋಕೋಕ್ತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು.

“ಇದು ಲೋಕೋಕ್ತಿಯೇ” ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟರು ಮೊನ್ನೆ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣದ ತಪ್ಪು ಪಾಠವಿರುವ ಪದ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಮೋಸಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣದ ಪಾಠವು ಹೀಗಿರಬೇಕು.—

ಒಡವುಟ್ಟಿದನರಸಿಯನೆ! ನೋಡವುಟ್ಟಿದರಬ್ಬಿಯನ್ನೆತ್ತಿಗೆ ಯಂ |

ದೊಡೆ ನಾಲಗೆಯಾತನ ತಲೆ! ಸಿಡಿಲ್ಪು ಪಾರೇಣುಮೆನ್ನ ಪಾರುಂಬಳೆಯೊಳ್ ||

ಇದರ ಅರ್ಥ—ಆತನ=ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ನಾಲಗೆ ಒಡವುಟ್ಟಿದನ ಅರಸಿಯನ್ನು ದಾಸಿಯನ್ನು (ಸೂಳೆಯನ್ನು) ಎನ್ನ ಸೋದರಿಯರು ಎಂದು ಪೂಜ್ಯಾರ್ಥ ಬಹುವಚನ ದಿಂದಲೂ ಎನ್ನ ಅಬ್ಬಿ (ತತ್ಸಮಾನೆ) ಎಂದೂ ಹೇಳದೆ ನನ್ನ ಅತ್ತಿಗೆ=ನಲ್ಲೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಆತನ=ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ತಲೆ ನನ್ನ ಚಕ್ರದಿಂದ ವಿಕೀರ್ಣವಾಗಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುವುದು.

ಈ ನನ್ನ ಪಾಠವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕ ಪಾಠವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡರೆ ಪದ್ಯದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಕೆಡುವುದು. ಇದ್ದಂತೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವುದಾದರೆ— ತಮ್ಮನ ನಾಲಗೆಯು ಅಣ್ಣನ ಅರಸಿಯನ್ನು “ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳು” ಎಂದು ಹೇಳದೆ ಅಬ್ಬಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಅತ್ತಿಗೆ=ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿತು ; ಎಂದರೆ—ತಮ್ಮನು ಅಣ್ಣನ ಅರಸಿಯನ್ನು “ಸೋದರಿ” ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಹೇಳದೆ “ಅಬ್ಬಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮತ್ತೆ ಅತ್ತಿಗೆ=ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಎಂದರೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು? ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು ಹೇಳದೆ ಅಬ್ಬಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು ತಪ್ಪೇ? ಶಾಂತಿಯ ಪಾಠ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮನು ಅಣ್ಣನ ಸೂಳೆಯನ್ನು ಅಬ್ಬಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾದರೂ, ಅಂತಹ ಸಂಭವ ವಾದರೂ ಇದೆಯೇ? (ಭೀಷ್ಮನು ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಮೊದಲು ಅಬ್ಬಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು) ಇಂತಹ ಅನನ್ವಿತ ವಾಕ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಕವಿಯು ಹಾಗೆ ರಚಿಸಿರಲಾರನೆಂದು ತಿದ್ದಿದು ದಾಗಿದೆ.

“ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸೋದರೇ! ತಾಯಾ! ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಹೇಳದೆ (ವರ್ತಿಸದೆ) ಅತ್ತಿಗೆ (ಹೆಂಡತಿ) ಎಂದು ಕಾರ್ಯತಃ ವರ್ತಿಸಿದನು. ಅಂತಹ ಆ ತಮ್ಮನ ತಲೆಯನ್ನು ಚಕ್ರದಿಂದ ಕಡಿದು ಹಾರಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಕವಿ ಸಂಮತಾರ್ಥವು.

ಇಲ್ಲಿ ಪಂಪನಂತೆ “ಮಾತಂ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಇಲ್ಲ. “ಅಬ್ಬಿಯೆನ್ನದೆ” ಎಂದು ತಿದ್ದಿದಿದ್ದರೆ ಆ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬಿ ಎಂಬ ಪದವೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೇಡವಾಗುವುದು.

“ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸೋದರಿ ಎನ್ನದೆ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದ ತಮ್ಮನ ತಲೆ ಕಡಿಯುವೆನು” ಎಂಬ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು. ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶ್ಲೇಷೆಯ ಚಮತ್ಕಾರವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಚಮತ್ಕಾರವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧೋನ್ಮತ್ತನಾದ ಅಣ್ಣನು ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೂ ರಸಾಭಾಸವೇ.

ಭೀಮನು ಕ್ರೋಧಾವೇಶದಿಂದ “ ಕುಡೀವೇಂ ದುಃಶಾಸನೋರಃ ಸ್ಥಲ ” ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತೀತವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದರೆ ರಸ ಕೆಡದೇ ? ಕೇಳಿದವರೂ ನಗರೇ ?

ಆದುದರಿಂದ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂದೇ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಇರುವುದೇ ರಸಪೋಷಕವಾಗಿದೆ.

ಅತ್ತೆಯ ಮಗಳೆಂದೂ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದದ ಒಂದು ಅರ್ಥವು ಆಗುವುದು ತಕ್ಕುದೇ. ಸಂಪ ಶಾಂತಿಗಳ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಿಯೆಯೆಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಅವಶ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅತ್ತಿಗೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳೇ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು ಹೇಳುವ ಮೊರೆ = ಮೊಱಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವುದು ಅಪ್ರಕೃತವೆಂದು ಬಿಡುವೆನು. ಆದರೆ ಸಂಭಾರತದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವು ಸಮಂಜಸವಾದುದೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ವಿರಮಿಸುವೆನು.

೩. ಶ್ರೀ ರಾ. ಅನಂತಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮರವರ ಲೇಖನ

ಕನ್ನಡದ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’, ‘ ಅತ್ತಿಕಾ ’ ಶಬ್ದವೇ. ‘ ಅತ್ತಿಕಾ ಭಗಿನೀ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಎಂದು ನಾಟಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗಿ ಅಮರದಲ್ಲಿಯೆಷ್ಟೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ದೇಶೀಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಬ್ದವೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅತ್ತಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಕಪ್ಪತ್ಯಯ ಸಹಿತ ಅತ್ತಿಕಾ ಆಗಬಹುದು. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ — ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೂ — ಹೀಗೆ ಅರ್ಥವಿಶೇಷ ವಿಲ್ಲದ ಕಪ್ಪತ್ಯಯ ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಅಕ್ಕ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ‘ ಅತ್ತಿಕಾ ’ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಗೆ ಆದಾಗ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯೆಂಬ ಸಮಾಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರುವುದೂ ಸಾಧಾರಣವೇ. ಈ ಅನ್ವ ಅಬ್ಬ ಅಮ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಲಿಂಗಭೇದವೂ ಅರ್ಥಭೇದವೂ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಯಲ್ಲಿ ‘ ಗೆ ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮೂಲ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೪

ಮುಂದೆ, ನನಗೆ ತೋರುವ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ :—

ಈಗ ನಾವು ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ‘ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಗಂಡನ ಅಕ್ಕ, ಹೆಂಡತಿಯ ಅಕ್ಕ, ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಕೆಲವುನೇಳೆ ಸೋದರತ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಸೋದರಮಾವನ ಮಗಳಿಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತನಗಿಂತ ಹಿರಿಯಳು ಎಂಬರ್ಥ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮನ ಹೆಂಡತಿ, ಗಂಡನ ತಂಗಿ, ಹೆಂಡತಿಯ ತಂಗಿಯರನ್ನು ‘ ನಾದಿನಿ ’ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯಳು ಎಂಬರ್ಥ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ

ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಿಂದ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾದದ್ದು.^೧

ತಮಿಳು ತೆಲುಗುಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲ. ತಮಿಳರು ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು 'ಮನ್ನಿ' 'ಮದನಿ' 'ಅಣ್ಣಿ' (?) ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತೆಲುಗರು 'ವದಿನೆ' ಅಥವಾ 'ವದಿನಿಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ತನಗಿಂತ ಹಿರಿಯಳಾದ ಸೋದರ ಮಾವನ ಮಗಳು, ಸೋದರತ್ತಿಯ ಮಗಳು, ಹೆಂಡತಿಯ ಅಕ್ಕ, ಗಂಡನ ಅಕ್ಕ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ 'ಅತ್ತಿಗೆ'ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಸಮಾನವೆನ್ನಬಹುದು. ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ವಹಿನೀ' 'ಮೈನೀ' ಎಂಬ ಪದಗಳೂ ಕೊಂಕಣಿಯಲ್ಲಿ 'ವಹ್ನಿ' ಎಂಬ ಪದವೂ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗಿವೆ. (ಇದು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.) ಈ ಶಬ್ದ ತೆಲುಗಿನ 'ವದಿನೆ'ಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಮಿಳಿನ 'ಮನ್ನಿ' (ಮದನಿ) ಯೂ ಸಾನುನಾಸಿಕವಾದ 'ವದಿನೆ' ಯಾಗಿರಬಹುದು. ಕೆಲವು ತಮಿಳರು 'ಮೈದಿನೀ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೈದುನ, ಭಾವಮೈದುನ ಎಂಬ ಮಾತು ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಗಂಡನ ತಮ್ಮ, ಹೆಂಡತಿಯ ಅಣ್ಣ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ, ತಂಗಿಯ ಗಂಡ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಗಂಡನ ಅಣ್ಣನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಭಾವ. ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ಮೇಹುಣಾ' (ಮೈದುನ) 'ಮೇಹುಣೀ' (ಮೈದುನಿ) ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿವೆ. ಈ ಮೈದುನನ ಮೈದುನಿ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗರೂಪ 'ಮನ್ನಿ' 'ವಯಿನಿ' 'ವದಿನಿ' ಆಗಿರಬಹುದೇ? 'ವಹಿನೀ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ವಹುಣ್ಣಿ' ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಇದ್ದು ಅದು 'ವಧೂ+ಅಣ್ಣಿ' ಯಿಂದ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಮುದ್ದಾದ 'ಅಣ್ಣಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ! ಅದು ಈಗ ಅಣ್ಣಿಯಮ್ಮ (ಮಾರಮ್ಮನಂಥ ಒಂದು ದೇವತೆ) ಅಮ್ಮಣ್ಣಿ ಎಂಬ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ತಜ್ಞನೃವಾದ ಕೆಲವು ಔತ್ತರೇಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ತಿಗೆಯು 'ಭ್ರಾತೃ-ಜಾಯೆ'. (ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಜ ಇ ಅಥವಾ ಭಾವಜಾಯೆ.) ಅನುರವು 'ಪ್ರಜಾವತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತದೆ (೨೬-೨೯೬). ಅವಳ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ! ಅದಿರಲಿ. ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದದ್ದು ವದಿನೆ ಮದನಿಗಳಲ್ಲ, ಅತ್ತಿಗೆ.

೧ 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' (೯೦೦?) ಯದೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಯೋಗ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ದೊರೆತಿರುವ ಹಿಂದಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ'ಯು ಅದರ ಕಾಲದೇನು ವಿಷಯ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಹಿರಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲವಾದರೆ, ಸಂಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಅತ್ತಿಗೆ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿತ್ತೇ ಎಂಬುದೇ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೨ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥರ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಷ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮಯ್ಯನ ಮಯ್ಯನ ಎರಡೂ ಆಗಬಹುದು. ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ 'ಮೈದ್ನ' ಎಂದೇ ಕೇಳುತ್ತದೆ. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಮಚ್ಚಾನ್, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಮರದಿ (ಮರಿದಿ) ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇದು ಮರ್ದ ಅಥವಾ-ಮಯ್ಯನ (< ಮಿಥುನ) ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರಬಹುದು. ಇವಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಣಯಿ' 'ಸಂಗಾತಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಅಮರಕೋಶದ ನಾಟ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ (೨೧೮) ‘ ಅತ್ತಿಕಾ ’ ಎಂಬ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ‘ ಭಗಿನೀ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ’ ಎಂದರೆ ‘ ಅಕ್ಕ ’ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದೆ. ಯಾರ ಅಕ್ಕ? ಈಗ, ಗಂಡನ ಅಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಕ್ಕ ಇಬ್ಬರೂ ಅತ್ತಿಗೆಯರೇ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಯೋಗ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಶೋಧಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಾದ ಹೆಂಡ್ತಿ ಹೆಂಡ್ತಿ ಹಲಾ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಕಡೆ ನೋಡಿದೆ. ಈ ‘ ಅತ್ತಿಕಾ ’ ಶಬ್ದ ಅತ್ತಿಗೆ ಯಾಗಿರುವುದು ಸಂಭವ; ಅತ್ತಿಗೆ(ಗೈ)ಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ‘ ಅತ್ತಿಕಾ ’ ಆಗಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಭವ. ರೂಪವೇನೋ ಆಯಿತು; ಆದರೆ ‘ ನಾಟ್ಯ ’ ಕ್ಯೂ ‘ ಗೃಹಕೃತ್ಯ ’ ಕ್ಯೂ ಎನ್ನು ಸಂಬಂಧ? ‘ ನಟ ’ ಗೂ ಅಣ್ಣ ನ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಹೇಗೆ ಸಂಬಂಧ?

ಅಮರ ವಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಪ್ರೇರಸ್ವಾಮಿ ಮಹೇಶ್ವರರು ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ ಅಂತಿಕಾ ’ ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಉಂಟೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕೆ ‘ ಅತ್ತಾ ’ ‘ ಮಾತಾ ’ ಎಂದು ಅರ್ಥವೆಂದೂ ವಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಬಾಲಪ್ರಬೋಧಿಕೆ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯು ‘ ಅತ್ತಿಕಾ - ಅಕ್ಕನ ಹೆಸರು. ಭ್ರಾತೃಭಾರ್ಯಾಂ ವಚನೈರತ್ತೀತ್ಯತ್ತಿಕಾ ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಡರ ಪ್ರಕಾರ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ (ಗಂಡನ) ಅಕ್ಕ. ಆ ಶಬ್ದದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೂ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯೂ ಮುಂದೆ ಬರುವ ‘ ಅತ್ತಿ ’ ‘ ಅತ್ತಾ ’ ಎಂಬವುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿವೆ. ಮಂಗರಾಜ ನಿಘಂಟು (೧೩೯೮) ‘ ಭಾತೃವಧುವಕ್ಕು ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭ್ರಾತೃವೆಂದರೆ ಅಣ್ಣನೂ ಅಗಬಹುದು ತಮ್ಮನೂ ಅಗಬಹುದು. ಚನ್ನವೀರ ಕವಿಯ ಕಾ. ಶ. ಧಾತುಪಾಠ ಮಾತ್ರ (ಸು. ೧೫೦೦) ‘ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ’ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. (ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದಭಕ್ಷಣೀಯಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ!).

ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮವು ಅತ್ತಾ, ಅತ್ತೀ, ಅತ್ತಿಕಾ ಈ ಮೂರು ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ, ಅತ್ತಾ ಎಂದರೆ ತಾಯಿ, ಅಕ್ಕ, ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡನ ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ. (ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಪಣ ಟೀಕೆ.) ಅತ್ತಿ, ಅತ್ತಿಕಾ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. (ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಕನ್.) ನಾಟ್ಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕ ಎಂದರ್ಥ. ಅತ್ತಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ ಅತತಿ ಸತತಂ ಸ್ನೇಹಂ ಸಂಬಂಧಾತಿ—ಸದಾ ಸ್ನೇಹ ತೋರಿಸುವವಳು ’ ಎಂದೂ, ಅತ್ತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ ಅತ್ಯಂತ ಸತತಂ ಕರ್ಮಣಿ ಸಂಬಂಧ್ಯತೇ ಅನಯಾ—ಸದಾ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವವಳು ’ ಎಂದೂ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಅರ್ಥ ನಿರ್ವಚನ.^೩

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಶಬ್ದಕೋಶದ ಪ್ರಕಾರ, ಅತ್ಯಾ (= ಅತ = ಅತ್ತೀ) = ತಂದೆಯ ತಂಗಿ ಅಥವಾ ಅಕ್ಕ, ಗಂಡನ ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿ. [ಸಂ. ಅತ್ತಾ, ಅತ್ತೀ, ಅತ್ತಿಕ; ಪ್ರಾ. ಅತ್ತಾ = ಅಕ್ಕ, ಸಾಸೂ; ಕನ್ನಡ ಅತ್ತೇ, ಅತ್ತಿ = ಸಾಸೂ (ಶ್ವಶೂಃ)]

ದೇಶೀನಾಮ ಮಾಲೆಯು ಅತ್ತಾ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ತಾಯಿ, ತಂದೆಯ ಅಕ್ಕ ಅಥವಾ ತಂಗಿ, ಶ್ವಶೂರನ (ಮಾವನ) ಹೆಂಡತಿ, ಸಖಿ, ಎಂಬರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

೩ ಕೆಲವರು ‘ ಅತ ಸಾತತ್ಯ ಗಮನೇ ’ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿರ್ವಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಂಗಾಳಿ ನಿಘಂಟು (ಸುಬಲ ಚಂದ್ರ ಮಿತ್ರ) ಅತ್ತಾ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ತಾಯಿ, ಅಕ್ಕ, ತಾಯಿಯ ಅಕ್ಕ, ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿ ಅಥವಾ ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಅಕ್ಕ' ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ (ಬ್ರೌನ್, ಸೀತಾರಾಮಾಚಾರ್ಯ) ಅತ್ತಿಕ = (ನಾಟ್ಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ) ಅಕ್ಕ; ಅತ್ತ = ಗಂಡನ ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿ. (ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ) ಅಕ್ಕ, ತಾಯಿ, — ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಬ್ರೌನ್ ಅವರು 'ಅತ್ತ' ಶಬ್ದವು ತೆಲುಗಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ನಾಟ್ಯ ಪರಿಭಾಷೆಗೆ ಎರವಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಾಶಕೃಷ್ಣನು, ಅತ್ತಾ = ಮಾನವ ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಅರ್ಥಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಮಾನಿಯರ್ ವಿಲಿಯಂಸ್ ಅವರು 'ಅತ್ತಾ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, (ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ), ಪ್ರಾಯಶಃ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ಬಳಕೆ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿ, ಇದಕ್ಕೆ ತಾಯಿ, ತಾಯಿಯ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿ, ಅಕ್ಕ, (ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ) ಗಂಡನ ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿಯ ತಾಯಿ ಎಂದು ಅರ್ಥಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ತಾ, ಅತ್ತಿ, ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ರೂಪಗಳೇ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ (ಲೆಕ್ಸಿಕನ್) ಅತ್ತಿ ಎಂಬುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅತ್ತನ್, ಅತ್ತಾನ್ ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ರೂಪಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ, ಅದು ಅತ್ತಿಕೈ ಅತ್ತಿಕಾ ಎಂಬ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ, ಅತ್ತನ್ ಎಂದರೆ, ತಂದೆ, ಹಿರಿಯ, ಪೂಜ್ಯ, ಪುರೋಹಿತ, ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಅರ್ಹಂತ ಎಂದೂ, ಅತ್ತಿ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಕ ಎಂದೂ, ಅತ್ತಾನ್ ಎಂದರೆ ಅಕ್ಕನ ಗಂಡ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ. ಗಂಡಸಾಗಲಿ ಹೆಂಗಸಾಗಲಿ ಹಿರಿಯರನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಆದರೆ ತನಗಿಂತ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದವಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸೂಚಿಸಲು 'ಅಕ್ಕ' ಶಬ್ದವಿರುವಾಗ ಅದೇ ಅರ್ಥದ 'ಅತ್ತಿ' ಏಕೆ? 'ಅತ್ತಿ'ಯು ಅತ್ತನ್ ಅಥವಾ ಅತ್ತಾನ್ (-ಅನ್, -ಅನ್ ಎರಡೂ ಒಂದೇ.) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟು ಅದರ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಿರಬೇಕು; ಅಥವಾ ಅತ್ತ* ಎಂಬ ಮೂಲ ಧಾತುವಿಗೆ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಸೂಚಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿರಡೂ ಹತ್ತಿರಬೇಕು. ಅತ್ + ಕೈ (ಗೈ) ಎಂಬುದನ್ನು ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕೈ ಗೈ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕಳು, ಹೆಂಗಸು, ಎಂದು ಅರ್ಥವಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸಹಾಯಕೆಯರಲ್ಲಿ ತಂಗೈ ಮಂಗೈ ಚಿಕ್ಕವರು, ಅತ್ತಿಗೈ ಹಿರಿಯವಳು. ಪ್ರಾಯಶಃ 'ಅಕ್ಕ'ಕ್ಕೂ ಇಂಥದೇ ಒಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದೀತು. (ಇಲ್ಲ, ಇದು ಬೇರೆ ಭಾಷಾವರ್ಗದ್ದೋ! ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಕ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿದೆ.)

* ಕೆಲವು ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ 'ಅತ್ತಂ-ಗಾಯ್' (= ಅತ್ತನ್ + ಕೈ) ಪದವನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿ.

ಅಥವಾ, ‘ ಅತ್ತನ ’ ಯಜಮಾನನಾದರೆ, ‘ ಅತ್ತಿ-ಕೈ ’ ಯಜಮಾನಿಯಾಗಿ ಬಹುದು.—‘ ಅಮ್ಮಾವರು ’ ಎಂಬಂತೆ. ಅವಳು ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಸಹಾಯಕಳಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಈಗಲೂ ಭರತನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕವೇಳೆ, ಹಿರಿಯ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ಹಿಂದೆ ತಾಳ ಕುಟ್ಟುತ್ತ, ಹಾಡನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳುತ್ತ, ಹಿಮ್ಮೇಳ ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅವಳನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಶಿಷ್ಯಳೂ ಇತರರೂ ‘ ಅಮ್ಮ ! ’ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.^೫

ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ಡ್‌ವೆಲ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ದ್ರಾವಿಡ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ (ಪುಟ ೪೦೦ ಮತ್ತು ೬೦೦-೬೧೨) ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಹೀಗೆ, ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ೪ ಅತ್ತ್*—, ಅತ್ತಿ, ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರ್ವಚಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಅಟ್ಟ, ಅರ್ಧ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿರ್ವಚಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪಂಪನು ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ‘ ತ್ತಿ ’ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅವನು ಅಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದು ಬರೆದಿರಲಾರನು. ಕೇಶಿ ರಾಜನ ಕಾಲಕ್ಕೆ (೧೫೫೦) ಅಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ ಅರ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವನು ‘ ಅಬದ್ಧ ’ ವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ‘ ಅಬದ್ಧ ’ವೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ‘ ಅರ್ಧ ’ಯಾಯಿತು. ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ‘ ಅಲ್ಪ ’ಯಾಯಿತು—‘ ಅತ್ತಿ ’ಯಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ! ಗಟ್ಟಿ ಗರ್ಜೆಯಾಗಿ ಗರ್ಜೆಯಾಯಿತು. ಅರ್ಧಕೆಯಂತೂ ಹಿಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಅಟ್ಟಿಗೆ ಅರ್ತಿಗೆ ಅತ್ತಿಗೆ ಆಗಲಾರದು.^೬

‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ಗೆ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆ, ಹೆಂಡತಿ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಬರಬಹುದೇ, ಹೇಗೆ ಬಂತು, ಎಂಬುದು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಪಂಪ ಪೊನ್ನರ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವರು ಸಮಕಾಲೀನರು. ಇಬ್ಬರೂ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾದೆಯಂಥ ಹಳೆಯ ರೂಢಿಯ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಪೊನ್ನನೇ ಪಂಪನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರಬಹುದು. ಇಂಥ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ಗೆ ಈ ಅರ್ಥವಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ‘ ಅಟ್ಟಿಗ ’ ಎಂಬ ಪದವು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ೧೦೮೧ನೆಯ ವರ್ಷದ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ‘ ಅಟ್ಟಿಗೆ ’ ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಿಗ ಅಟ್ಟಿಗೆ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಿದ್ದರೂ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಅತ್ತಿಗ ಅತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ರೂಪಗಳು ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು, ಮಲಬಾರ್ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿರುವ ಮರುಮಕ್ಕತ್ತಾಯಂ ಪದ್ಧತಿ ಯನ್ನೂ ಪಾರ್ಸಿಯರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊಂದಿಸುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಪಂಪನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ

೫ ಕುಟ್ಟಿನ್ಯಂಬೇತ್ಯನುಗತೈ-ದಶರೂಪಕ, ೨-೧೦೪ ; ಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಪಣ, ೬-೧೫೬.

೬ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ‘ ಷ ’ ಕಾರವಿತ್ತೆಂದು ಬೇಕಾದರೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಗಳು ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದಿರಲಾರವು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದ, ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಮೈದುನನು ಹೆಂಡತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ಪದ್ಧತಿಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಏನಾದರೂ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟೋ ಏನೋ! ಈ ಪದ್ಧತಿ ಹಳೆಯದೆಂಬುದನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ ಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ಉಹಿಸಬಹುದು: ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮದುವೆ ಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಮರುದಿನ ಅವಳನ್ನು ಭೀಮನೂ ಆ ಮರುದಿನ ಅರ್ಜುನನೂ ಹೀಗೆ ಐದು ದಿನ ಅವಳನ್ನು ಐದು ಜನ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮಾರ್ಜುನ ನೆಕುಲ ಸಹದೇವರಿಗೆ ಮದುವೆಯಾದಾಗ ದ್ರೌಪದಿಯು ಅತ್ತಿಗೆಯೇ. ಇದು ಸರಿಯೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಆಮೇಲೆ ಏನೇನೋ ಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸೀತೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವಾಗಿ ಬೈದದ್ದಕ್ಕೂ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾಲಿಯ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದದ್ದಕ್ಕೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ರಾಮಗುಪ್ತನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದದ್ದಕ್ಕೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಧಾರವಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ವೇದಯುಗದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಇಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಪಾರ್ಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣ ತಂಗಿ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದರೆ ಅದೂ ವೇದಯುಗದ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಕಾಲದ, ಅವಶೇಷ. ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಸಂಗತಿ ಏನೆಂದರೆ, ವೈದಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯಣ್ಣನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುದಾರ ನಾಗುವುದು;^೭ ತಮ್ಮಂದಿರು ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅಣ್ಣನಂತೆಯೇ ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದದ್ದು.^೮ ಇದು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಅದರ ಅವಶೇಷಗಳೇ ಮೇಲೆ ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣ ಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅತ್ತಿಗೆಯು ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಹೌದು - ಇನಿಯಳಾಗಲಿ ಬಿಡಲಿ - ತನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಲುಳ್ಳವಳೂ ಹೌದು. ಪಂಪ ಪೊನ್ನರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಈ ಅರ್ಥ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದೇ? ಅದಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಆಡಿಕೆಯ ಮಾತೇನೋ, ಪಂಪನಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಏನಿತ್ತೋ ತಿಳಿಯದು. ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸನಿಗೆ (ಸು. ೧೪೦೦) ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತವೇ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಠವೆಂದು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಐನೂರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪಂಪನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಪಾಠ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕರ್ಣನು ಭಾನುಮತಿಯೊಡನೆ ನೆತ್ತಮ

೭ ನಂಬೂದರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಹಿರಿಯವುಗನೊಬ್ಬನೇ ವಿಧಿವಿಹಿತವಾಗಿ ಮದುವೆ ಯಾಗುವುದು. ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರು ನಾಯ್ಡ್ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು 'ಸಂಬಂಧ' ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. Marriage and Family in India by K. M. Kapadia, pp. 221—223. ತಿನ್ನವೆಲ್ಲಿಯ ವೆಲ್ಲಾಳರು ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು 'ವರಸೆಯಾರ್' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆಂತೆ. 'ವರಸೆ'ಯೆಂದರೆ ಅನುಕ್ರಮ.

೮ The Vedic data show that only the eldest son had the right to marry and inherit all the property. Modern kinship terms and certain kinship usages confirm this conjecture. The younger brothers were allowed access to the wife or wives of the eldest brother, and if a younger brother married, he sinned against his brother — A. B. O. R. I. Vol. XX page 223. ತಿಬೆಟ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರಾಂತದ ಪಾಸಿಯ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಲೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆಯಂತೆ. — ಅದೇ ಪುಟ ೨೨೬.

Marriage and Family in India by K. M. Kapadia, ch. IV,

ನಾಡಿದ ಸಂಗತಿಗೂ (೯-೬೯) ಹೀಗೆಯೇ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು. ದುರ್ಯೋಧನನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಾಮಂತನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ; ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ, ತಮ್ಮನಂತೆ, - ತಮ್ಮನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ - ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ತಮ್ಮನಿಗೆ (= ದೇವರ<ದೀವ್) ಅತ್ತಿಗೆಯೊಡನೆ ತುಂಬ ಸಲಿಗೆ ಇತ್ತು ; ಅವನು ಅವಳೊಡನೆ ದ್ಯೂತವಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಸರಸವಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಹಾಸ್ಯಪರಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೂ ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಠವೋ ದಂತಕಥೆಯೋ, ಮೂಲವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಮಹಾಭಾರತವು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು, ಅನುಶಾಸನಸರ್ವ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ, ಬೆಳೆದಮೇಲೆ, ಅಂದಂದಿಗೆ ವಿಕಾರವೆಂದು ತೋರಿದ ಕೊಂಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿದ್ದುತ್ತ, ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರಬೇಕು.

ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ‘ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿ ಎಂಬಂತೆ ದ್ರಾವಿಡ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದೆ ಮರಾರಿಯಿಂದ ಎರವಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ‘ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ’ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ತನ್ನ ಇನಿಯಳು, ಹೆಂಡತಿಯಂತೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವಳು, ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದರೆ, ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಮೊದಲು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೈದಿಕಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಇದ್ದಿತೇನೋ ಎಂಬ ಊಹೆಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ನನ್ನ ಚರ್ಚೆಯ ಸಾರಾಂಶವಿಷ್ಟು : ‘ ಅತ್ತಿಗೆ ’ ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಮಾತು ; ಅತ್ತಿಗೆ ಅತ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬುದು ಮೊದಲ ಅರ್ಥ ; ೧೦ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಂತೆ ನರ್ತಿಸಲು ತಕ್ಕವಳು ಎಂಬುದು ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ‘ ಅಟ್ಟ ’ಯಾಗಲಾರದು ; ‘ ಅತ್ತ ’* (= ದೊಡ್ಡ) ಎಂಬುದಿರಬೇಕು ; (ಹಾಗಾದರೆ ‘ ಅತ್ತಿ ’ ‘ ಅತ್ತಳ ’ ‘ ಅತ್ತಪರ ’ ‘ ಅತ್ತಲಗ ’ ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ನಿರುಕ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು.) ಇದು ದ್ರಾವಿಡ ಶಬ್ದ : ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆ ಮೂಲಕ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು ; ಹಿರಿಯಾಕೆ—ಎಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಕ್ಕ, ತಾಯಿ—ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿ, ಅದರ ಅರ್ಥ. ಗಂಡನ ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಅಕ್ಕ ತಾಯಿಯರ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಇತರ ಹೆಣ್ಣು ನೆಂಬರ ಅರ್ಥವೂ ಆಮೇಲೆ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು.

೯ ಅದೇ. ಪುಟ ೨೨೫.

ಕೋವಾಂ ಶಯುತ್ರಾ ವಿಧವೇವ ದೇವರಂ (ದೇವರಃ ಕಸ್ಮಾತ್, ದ್ವಿತೀಯೋ ವರ ಉಚ್ಯತೇ) ವಿಧವಾ ನಿಧಾತೃಕಾ ಭವತಿ. ದೇವರೋ ದೀವ್ಯತಿಕರ್ಮಾ || ನಿರುಕ್ತ - ನೈಘಂಟುಕ-೩-೧೫.

ಶಯುತ್ರಾ = ಶಯನೇ ; ದೇವರ ಇತ್ಯೇಷ ಶಬ್ದೋ ‘ ದೀವ್ಯತಿಕರ್ಮಾ ’ ದೀವ್ಯತ್ಯರ್ಥಃ. ಸ ಹಿ ಭರ್ತೃಭಾೃತಾ ನಿತ್ಯಮೇವ ತಯಾ ಭ್ರಾತೃಭಾರ್ಯಯಾ ದೇವನಾರ್ಥಂ ವ್ರಿಯತ ಇತಿ ದೇವರ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ—ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

It refers to the Indo-European practice of the *Niyoga*—Sarup, page 48, Vide E. R. E. on *Niyoga*.

೧೦ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಕ್ಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂಧುವರ್ವನು (ಸು. ೧೨೦೦) ಈ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವಂತಿದೆ.—ಚೀನ ಸಂಚೋಧನೆ ೩-೪.

[ಇದಿಷ್ಟನ್ನೂ, ಈಗ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ಪಂಪಭಾರತ ಶಾಂತಿಪುರಾಣಗಳ ಪಾಠವು ಸರಿಯೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆದುದಾಗಿದೆ. ಪಂಪಭಾರತದ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ 'ಅಬ್ಬೆಯೆಂಬತ್ತಿಗೆಯೆಂಬ ಮಾತನೆಲಗೇ ಎನಲಕ್ಕುಮೊ ಪಂಕಜಾನನೇ' ಎಂದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳು ದೊರೆಯದೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಪಾಠ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದ ವಿಷಯ.]

ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ.

ಸಂಪಾದಕೀಯ

ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯೋದಯ ಮಹೋತ್ಸವ - ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾರಂಭ

ಸುಮಾರು ೨ಕೋಟಿ ಕನ್ನಡ ಜನರ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯವಹಾರ, ರಾಜಕೀಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ತಾರೀಖು ೧-೧೧-೧೯೫೬ನೇ ಶುಭದಿನ ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕ ರತ್ನ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರರೂ, ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರು ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು, ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿರುವುದು, ಕರ್ಣಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಪಾರ ವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರಿನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಉಜ್ಜ್ವಲಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ನಾವು ನಂಬಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು, ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾವು ಹುತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ತಾರೀಖು ೧-೧೧-೫೬ರಿಂದ ಐದುದಿನ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಪರಿಷತ್ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ನಾಟಕ - ನಾಟಕ, ಕಾವ್ಯ ವಾಚನ, ಉಪನ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಾದುವು. ಮಾನ್ಯ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಎಸ್. ರುದ್ರಪ್ಪ, ಶ್ರೀ ಟಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ, ಡಾ|| ನಾಗನಗೌಡ, ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿ ಹೊಂಬೇಗೌಡ, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಅವರು ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅಗಮಿಸಿ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು

ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದವರು ೧೯೫೬ನೇ ಮೇ ೧೫ರಿಂದ ಈಗ ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಜನರಲ್‌ರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಎಸ್. ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರನ್ನು ಭಾರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿಯಾಮಕ ಮಾಡಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರು ಕೊಡಗಿನ ಕನ್ನಡಿಗರು, ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಯುದ್ಧವಿದ್ಯಾನಿಪುಣರು. ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ, ಕೊರಿಯಾದಲ್ಲಿ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರು ತೋರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮ, ಸಮಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ರಾಜನೀತಿ ಎಲ್ಲರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಮಾತೆಯ ಸುಪುತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಎಸ್. ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ಜನರಲ್ ಕಾರ್ಯಪ್ಪನವರು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವೇ ಜನರಲ್ ತಿಮ್ಮಯ್ಯನವರಿಗೂ ದೊರಕಿದುದು ಯಾವ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ತಾನೇ ಆನಂದಗೊಳಿಸದು ?

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಈ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿರುವ, ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಪಿ. ಕರಮರಕರ, ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎನ್. ದಾತಾರ, ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ; ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿರಾಯರು, ಬಿಹಾರದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿರುವ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಆರ್. ಆರ್. ದಿವಾಕರರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಿಗರ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಮಹನೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿ ನಿಂತು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವರೆಂದು ನಾವು ನಂಬುತ್ತೇವೆ.

ಕಣ್ಣುರೆಯಾದ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ವಕೀಲರೂ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರೂ ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸದಸ್ಯರೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉಜ್ಜ್ವಲಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು ತಾ|| ೮-೧೧-೫೬ರ ದಿನ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ತಮ್ಮ ನಿವಾಸದಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತರಾದರೆಂದು ಕೇಳಿ ನಾವು ದುಃಖಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ ೬೫ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಮೃತರಿಗೆ ೩ ಜನ ಪುತ್ರರು ೧ ಪುತ್ರಿ ೨ ಸಹೋದರರು ೧ ಸಹೋದರಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು ನಿಷ್ಕಾವಂತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಭಕ್ತರು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಉಜ್ಜ್ವಲಾಭಿಮಾನಿಗಳು ನುರಿತ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ಯಸಂಧರು, ಸ್ನೇಹಪರರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿರುವದು. ಅವರಂತಹ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ ದೇಶಸೇವಕರನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಅಪರೂಪ. ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಚಾರಪೂರ್ಣವಾದ ಲೇಖನಗಳು ನೂರಾರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುವು. ಇದೇ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಹೊಯ್ಸಳಾಸ್ಥಯ ಪ್ರತಾಪ” ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ಮಾನ್ಯ ವಾಚಕರು ಓದಿ ಶ್ರೀ ಜೋಯಿಸರ ಇತಿಹಾಸ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕೆ, ಕನ್ನಡ ನುಡಿ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ, ತಾಯಿನಾಡು, ಸುಬೋಧ, ಕರ್ಮವೀರ, ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಲೇಖನಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವರ ಲೇಖನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಇವರ ಮಿತ್ರರಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿ ಶ್ರೀ ಬಸವನಾಳರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಜೋಯಿಸರ ಹೆಸರನ್ನು ಇಡುವುದು ಕೂಡಾ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀ ಜೋಯಿಸರ ಮಿತ್ರರು, ಸರ್ಕಾರದವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸುವರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮಗಿದೆ. ಭಗವಂತನು ಮೃತರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ, ವಿಯೋಗಿಗಳಾದ ಪುತ್ರ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಲಿ.

ಜೋಯಿಸರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಇದೋ ! ನಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಬಾಷ್ಪಂಜಲಿಗಳು.

ಮಾಜಿ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಹಾಗೂ ಪರಿಷದಧ್ಯಕ್ಷರ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಾರಂಭ

ಸುಮಾರು ಅರ್ಧಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಮಿಗಿಲಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪ್ರಾಂತರಚನೆಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರೆನಿಸಿರುವ ಮಾಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾರೀಖು ೧೦-೧೨-೧೯೫೬ ರಂದು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಿಹಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಆರ್. ಆರ್. ದಿನಾಕರರು ಸಮಾರಂಭದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಉತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವರು. ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಶ್ರೀ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಮಾಜಿ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವ ನಡೆಸುವರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೂ ಪರಿಷದಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೂ ಮಾನಪತ್ರಗಳನ್ನುತ್ತ ಗೌರವಿಸಲಾಗುವುದು.

ತಾರೀಖು ೧೦-೧೨-೧೯೫೬ರಂದು ಶ್ರೀ ಡಾ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಳನವೂ, ತಾರೀಖು ೧೧-೧೨-೧೯೫೬ರಂದು ಶ್ರೀ ವೈ. ನಾಗೇಶಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ವದ್ಗೋಷ್ಠಿಯೂ ನಡೆಯುವುವು.

ಈ ಸಮಾರಂಭಗಳು ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯೋದಯವಾದ ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಕ್ಕವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ

ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೨-೧೨-೫೬ರಂದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಘಟಿಕೋತ್ಸವದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ರಾಜಸೇವಾಪ್ರಸಕ್ತ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರವರಿಗೂ, ಬಿಜಾಪುರದ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧ ವಯೋವೃದ್ಧ ಹಿರಿಯ ಮುಖಂಡರಾದ ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಫ. ಗು. ಹಳಕಟ್ಟೆಯವರಿಗೂ 'ಡಾಕ್ಟರೇಟ್' ಪದವಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಅಪೂರ್ವವಾದ ಈ ಗೌರವವನ್ನರ್ಜಿಸಿದ ಈ ಉಭಯ ಮಹನೀಯರನ್ನೂ ನಾವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪರವಾಗಿ ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಡಾ|| ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರವರು ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ (ಹಲವಾರು ವರುಷಗಳ ಕಾಲ) ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಮಿಗಿಲಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿರುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕಥೆ, ನಾಟಕ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಮೊದಲಾದ ರೀತಿಯ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಜೀವನ' ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಈಗಲೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಯುತರು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವಿನಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣ ಸಂಪನ್ನರನ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಡಿನ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಫ. ಗು. ಹಳಕಟ್ಟೆಯವರು ಬಿಜಾಪುರದ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧ, ವಯೋವೃದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳು 'ಶಿವಾನುಭ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರು, ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು, ಕರ್ಣಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಧುರೀಣರು, 'ನವ ಕರ್ಣಾಟಕ' ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದವರು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬೊಂಬಾಯಿ ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ, ಸರ್ಕಾರಿ ವಕೀಲರಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರತಕ್ಕ ಮಹನೀಯರು. ಶ್ರೀಯುತರು 'ಶಿವಾನುಭವ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ, ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ನಾಡಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವೇಶ್ವರ ವಚನಗಳು, ಚಿನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ವಚನಗಳು, ಪ್ರಭುದೇವರು, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಮಡಿವಳ ಮಾಚಯ್ಯ, ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಮೊದಲಾದವರ ವಚನಗಳು, ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ, ಶಿವಾನುಭವ ಶಬ್ದಕೋಶ, ಆದಿಶೆಟ್ಟಿ ಪುರಾಣ, ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು, ಕೃಷಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರದೀಪಕೆ, ಶರಣರ ಹಾಡುಗಳು, ಅರ್ಜುನನಾಡ ಶಿಲಾಶಾಸನ, ಅಬಲೂರು ಶಿಲಾಶಾಸನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ, ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದವರು 'ಡಾಕ್ಟರೇಟ್' ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿರುವುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಮಿಗಿಲಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನಂಟುಮಾಡಿದೆ.

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ 'ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್' ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ ಶ್ರೀ ಫ. ಗು. ಹಳಕಟ್ಟೆಯವರಿಗೂ, ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀಮಠ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ 'ರಾಜಸೇವಾಪ್ರಸಕ್ತ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್‌ರವರಿಗೂ ನಾವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದವರಿಂದ ದೊರೆತಿರುವ ಈ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ತಾಳವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಡಿನಾಡು ಸಮ್ಮೇಳನ

ಶ್ರೀ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದಿನಾಂಕ ೧೯೧೧-೧೨ನೇ ಶುಭದಿನ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯೋದಯವಾಗಿ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗಡಿನಾಡ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಕಳವಳವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರಿನ ಗಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ತಾಳವಾಡಿ ಫಿರ್ಕಾಂಡ ಹಳ್ಳಿಗಳು (ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲಾ) ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶವಾದ ನೀಲಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಭೌಗೋಳಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕಾದಿರುವ ಹೊಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮೈಸೂರಿನ ಗಡಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಮಡಕಶಿರಾ ಎರಡು ಫಿರ್ಕಾ (ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲಾ)

ಪ್ರದೇಶಗಳು. ಆದವಾನಿ ಆಲೂರು ಭಾಗಗಳ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ದಕ್ಷಿಣಸಾತಾರಕ್ಕೆ ಜತ್ತ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಅಕ್ಕಲಕೋಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಇತ್ಯಾದಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಮಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಹೊಳೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಸರಗೋಡು ತಾಲ್ಲೂಕು ಇವು ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಗದ ಜನಗಳು ತಮ್ಮ ತೌರುಮನೆಯಾದ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಚಳವಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಇಂದಿನ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಬಯಕೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಪ್ರಜಾಸರ್ಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೇ?

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾಳವಾಡಿ, ಕಾಸರಗೋಡು, ಅಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವೆಂದು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಾಂಗವು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಭಾಷೆಯವರಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನಿತ್ತಿದೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಆಯಾ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ಜನರ ಭಾಷಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉದ್ದೇಶವಾದರೂ ಕನ್ನಡದ ರಕ್ಷಣೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ೪೨ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹೋರಾಡಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಈ ಮೇಲೆಕಂಡ ಗಡಿನಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡಿ ಗರ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದಕ್ಕಾದ್ದರಿಂದ ಮೈಸೂರ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ಯವು ಹಗುರವಾಗಬಹುದೆಂದೂ ಈ ಗಡಿನಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಅನುಕೂಲವಾಗು ವದೆಂದೂ ನಾವು ನಂಬುತ್ತೇನೆ.

ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ದಿನಾಂಕ ೮-೧೨-೧೯೫೬ರ ದಿನ ಕೊಯಿಮತ್ತೂರ ಜಿಲ್ಲಾ ತಾಳವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಗದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಮ್ಮೇಳನ ನೆರೆದಿದ್ದಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅಂದಿನ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷ ರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಭಾಗದ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು ಐದುಸಾವಿರ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದರು. ನಂಜನಗೂಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ವಕೀಲರಾದ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಜಿ.ಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಅವರು ಸಮ್ಮೇಳನದ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಭಾಷಣವು ಗಡಿನಾಡಿನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಜನತೆಯ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವಂತಿದ್ದಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಾಳವಾಡಿ ಫಿರ್ಕಾ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು. ಆ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮದ್ರಾಸು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ, ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೂ, ಭಾರತ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಗಡಿನಾಡು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಇತರ ಗಡಿನಾಡಿನವರೂ ತಾಳವಾಡಿಯವರಂತೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಲ್ಲವೇ?

ಡಾ|| ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರವರ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮಾಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಆದ ರಾಜಸೇವಾಪ್ಪ ಸಕ್ತ ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರವರು ದಿನಾಂಕ ೩-೧೨-೫೬ರಂದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಘಟಿಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೂ ಮತ್ತು ದೇಶಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಮನನೀಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಆ ತಮ್ಮ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ

(೧) ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಮಾತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ. ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ಮರಾಠಿ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ೧೪ ಭಾಷೆಗಳೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಗಳು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯವಹಾರವು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದು. ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುವವರು ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಬಹುದು.

(೨) ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಇವೆರಡೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಬೇಕು. ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಿಗಿರಬೇಕು.

(೩) ಮೈಸೂರು ಕಾರವು ಕೋರ್ಟ್, ಕಚೇರಿ, ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕು.

(೪) ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗಿರುವ ಸ್ಥಾನ, ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚಿಗಿರುವ ಸ್ಥಾನ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿರಬೇಕು ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಭಾಷಾವಾರು ರಾಜ್ಯಗಳ ಚಳುವಳಿಯು ಜನರ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ತತ್ವಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು, ಕರ್ಣಾಟಕದ ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತು. ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕನ್ನಡ ಜನರ ಅಂತರಂಗದ ಬಯಕೆಯನ್ನೇ ಈ ಘಟಿಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಭಾಷಾವಾರು ಚಳುವಳಿಯ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕೋರ್ಟ್ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲೂ, ಸಭೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮಾತನ್ನು ನಾವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಜನರಿಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ದೊರಕಿರುವಾಗ ಅವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವುದು ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ವಿಚಾರ. ಇದರಿಂದಲೇ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಉದ್ಧಾರ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ಬೇಡ.

ಕರ್ಣಾಟಕವು ಗತವೈಭವದ ರಾಜ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ನಾಡು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕವಿಗಳು, ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳು, ದುರ್ಶನಿಕರು, ಕಲಾವಿದರು, ಅನುಭಾವಿಗಳು ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಐಹೊಳೆ, ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ, ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳೇಬೀಡು, ಮೈಸೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಲಕಾಡು, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಂಪೆ ಇವು ಕರ್ಣಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳ ವಿಶಾಲ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಕರ್ಣಾಟಕ ಎರಡೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕೂಡ ಆದೀತೆಂದು ನಮ್ಮ ಭಾವನೆ.

ಮೇಲೆ ಕಂಡಂಥ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಘಟಿಕೋತ್ಸವದಂತಹ ಮಹತ್ವದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮಾನ್ಯ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ವಿವಿಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

Monthly :—1. P.E.N. Bombay, 2. Journal of Mysore State Educational League, Bangalore. 3. Divine Life, Rishikesh. 4. Mysore Information Bulletin, Bangalore. 5. British Book News, London. 6. Monthly Bulletin of Tirumalai-Tirupathi Devasthanam's Tirupathi. 7. Freedom First-Bombay. (8) The Indian Publisher and Book Seller-Bombay.

ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ :

(೧) ಸುಬೋಧ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೨) ಜೀವನ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೩) ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೪) ಕತೆಗಾರ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೫) ಕೊರವಂಜಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೬) ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೭) ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೮) ಮೈಸೂರು ವ್ಯವಸಾಯ ಶೋಧನ ಪತ್ರಿಕೆ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೯) ಗಾನವಾಹಿನಿ-ಮಂಡ್ಯ. (೧೦) ವಿನೋದ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೧೧) ವಿಮಾನಾಣಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೧೨) ಜಯಂತಿ-ಧಾರವಾಡ. (೧೩) ಜಯಕರ್ನಾಟಕ-ಧಾರವಾಡ. (೧೪) ಶಿಕ್ಷಕಮಿತ್ರ-ಬೆಳಗಾವಿ. (೧೫) ಸುಧಾರಣೆ-ಬೆಳಗಾವಿ. (೧೬) ಶಿವಾನುಭವ-ಬಿಜಾಪುರ. (೧೭) ಧನ್ವಂತರಿ-ಬಿಜಾಪುರ. (೧೮) ಅರಣ್ಯ-ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. (೧೯) ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ-ಹೊಳೇನರಸೀಪುರ. (೨೦) ಚಂದಮಾನ-ಮದರಾಸು. (೨೧) ಮೊಗವೀರ-ಬೊಂಬಾಯಿ. (೨೨) ಸದ್ಭಾವದೀಪಿಕೆ-ಮೈಸೂರು. (೨೩) ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿ-ಮೈಸೂರು. (೨೪) ವಿಮ್ಲಾದಾಯಿನಿ-ಮೈಸೂರು. (೨೫) ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ-ಮೈಸೂರು. (೨೬) ನಗುವ ನಂದ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೨೭) ವಿನೇಕಾಭ್ಯುದಯ-ಮಂಗಳೂರು. (೨೮) ಯುಗಪುರುಷ-ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ (ಉ.ಕೆ.) (೨೯) ಧರ್ಮಬೋಧ-ಉಡುಪಿ. (೩೦) ಅಮರವಾಣಿ-ಯಾದಗಿರಿ. (೩೧) ಸುಕುಮಾರ-ಬಾದಾಮಿ. (೩೨) ವೀಣ-ಶಿರವ. (೩೩) ಜಿನವಿಜಯ-ಬೆಳಗಾವಿ. (೩೪) ಹರಿದಾಸ ಭಾರತಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೩೫) ವಿಜಯಮಾಲಾ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೩೬) ಪ್ರಕಾಶಿನೀ-ದ. ಕನ್ನಡ. (೩೭) ರಾಮರಾಜ್ಯ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೩೮) ಸೋದರಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೩೯) ಪ್ರದೀಪ-ಧಾರವಾಡ. (೪೦) ಹಿಂದಿ ವಾಣಿ-ಬೆಂಗಳೂರು. (೪೧) ನಂದಾದೀಪ-ಮಡಕೇರಿ. (೪೨) ಸೇವಾ-ಬೆಳಗಾವಿ. (೪೩) ನವಚೇತನ-ಪೇರಲಾ (ದ.ಕೆ.). (೪೪) ವೀರಮಾತಾ-ಧಾರವಾಡ. (೪೫) ಮಕ್ಕಳ ಬಾವುಟ-ಬೆಂಗಳೂರು.

Bi-Monthly :—1. Andhra Sahitya Parishat Patrika, Cocinada. 2. Journal of University of Bombay, Bombay. 3. Public Affairs-Bangalore.

Quarterly :—1. Journal of Mythic Society, Bangalore. 2. Journal of Annamalai University, Annamalai Nagar. 3. Journal of Indian History-Trivandrum. 4. Bulletin of the Deccan College Research Institute, Poona. 5. United States Quarterly Book Review, U.S.A. 6. Journal of the University of Bombay, Bombay. 7. Journal of the Andhra Historical Research Society. 8. Journal of the K. R. Cama Oriental Research Institute. 9. Annals of Bhandarkar Oriental Research Institute. 10. Journal of the Oriental Institute M. S. University of Baroda. 11. The Pacific Spectator-California. 12. The Far Eastern Quarterly-California. 13. Bulletin of the School of Oriental and African Studies-London.

ತ್ರಿಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ :

(೧) ಮೈಸೂರು ಸಕ್ಕರೆ-ಮಂಡ್ಯ. (೨) ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ-ಮೈಸೂರು. (೩) ಕನ್ನಡ ಗುಡಿ-ಫೊಂಬಾಯಿ.

Half Yearly :—1. Half-Yearly Journal of the Mysore University, Mysore.

Miscellaneous :—Journal of Sri Venkatesha Oriental Institute, Tirupathi. 2. Archaeological Report of the Govt. of India 3. Archaeological Report of the Govt. of Mysore. 4. Publication of the Kannada Research Institute Dharmwar. (5) ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ-ಮೈಸೂರು

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಜಾಮರಾಜಪೇಟೆ — **ಬೆಂಗಳೂರು 2**

ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು

೧.	ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ)		೨	೦	೦
೨.	ಪಂಪ ಭಾರತದ ಕಥೆ (ವಚನ)		೧	೪	೦
೩.	ಪಂಪ ಭಾರತದ ನಿಘಂಟು		೧	೦	೦
೪.	ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ (ವಚನ)		೦	೧೨	೦
೫.	ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದ ನಿಘಂಟು		೦	೮	೦
೬.	ಸೀತಾ ಪರಿತ್ಯಾಗ (ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದಿಂದ)		೦	೧೨	೬
೭.	ಜೇಮ್ಸ್ ಎಬ್ರಹಾಮ್ ಗಾರ್‌ಫೀಲ್ಡ್‌ನ ಚರಿತ್ರೆ : ಕ್ಯಾಲಿಕೋ ಪ್ರತಿ (ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮುದ್ರಣ) ಸಾದಾ ಪ್ರತಿ		೧	೮	೦
೮.	ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿನೋದಿನಿ		೨	೦	೦
೯.	ಹೊಮಾಲೆ		೦	೧೦	೦
೧೦.	ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆ : ಭಾಗ ೧ (ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ)		೧	೮	೦
	ಭಾಗ ೨		೧	೦	೦
೧೧.	ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಾನುವಾದ (ಅಶ್ವಮೇಧಿಕ ಪರ್ವ)		೨	೪	೦
೧೨.	ಸರ್ವೋದಯ		೦	೫	೦
೧೩.	ಸೋಮೇಶ್ವರತತ್ವ (ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ)		೧	೪	೦
೧೪.	ಸಂಕಲನ		೦	೧೦	೦
೧೫.	ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು		೦	೬	೦
೧೬.	ಅರುಂಧತಿ		೦	೪	೦
೧೭.	ಚಂದ್ರಹಾಸೋಪಾಖ್ಯಾನ		೦	೧೨	೦
೧೮.	ದೂತವಾಕ್ಯ		೦	೪	೦
೧೯.	'ಶಿವರಣ್ಣರ ಕೃತಿಗಳು (ಸ್ವರಪ್ರಸ್ತಾರ ಸಹಿತ)		೨	೦	೦
೨೦.	ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಪೋದ್ಘಾತದೊಡನೆ		೧೦	೦	೦
	ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಪೋದ್ಘಾತವಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಿ		೮	೦	೦
೨೧.	ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿನ ಅಗೋಚರ ಶಕ್ತಿಗಳು		೧	೪	೦
೨೨.	ನಕ್ಷತ್ರ ದರ್ಶನ		೧	೮	೦
೨೩.	ಹರಿದಾಸ ಕೃತಿಮಂಜರಿ		೧	೪	೦
೨೪.	ವೈಟೋವಿನ ಆದರ್ಶರಾಜ್ಯ		೧	೬	೦
೨೫.	ವಾಚನ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ		೦	೩	೦
೨೬.	ಚೇರಮ ಕಾವ್ಯಂ		೨	೦	೦
೨೭.	ಅನುಭವ ಮುಕುರಂ		೦	೬	೦

ವಿ. ಸೂ.-ಪ್ರತಿಗಳು ಮುಗಿದಿವೆ : ಪಂಪರಾಮಾಯಣ (೪ನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ), ತೊರನೆಯ ರಾಮಾಯಣ (ಬಾಲಕಾಂಡ ಸಂಧಿ ೧೩-೧೬), ಹರಿದಾಸರ ಕೃತಿಗಳು (ಸ್ವರಪ್ರಸ್ತಾರ ಸಹಿತ), ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ರಾಜ್ಯ ಸಮರ್ಪಣ, ಪದ್ಮಾರಾಧನೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆ, ೨ನೆಯ ಭಾಗ, ಕುಮಾರವಾಸ ವರ್ತಮಾನ, ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ.

ತಾ|| 1-7-5೧ ಮತ್ತು 2-7-5೧ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ಇದೀ ಜುಲೈ ೧ನೆಯ ಕಾರ್ಯದಿನದ ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೇ. 25ರಂತೆ ರಿಯಾಯಿತಿ ('ಕಮಿಷನ್') ಕೊಡಲಾಗುವುದು.

ಬಿ. ಎಂ. ಪ್ರೀತಂಕಯ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ, ಕೆ.ಸಾ.ಪ., ದಿಂಗಳೂರು-೨

